

Den reviderade vattenlagen 2011

Det centrala innehållet och de viktigaste ändringarna

Den reviderade vattenlagen 2011

Det centrala innehållet och de viktigaste ändringarna

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

MILJÖMINISTERIETS RAPPORTER Isv | 2012
Miljöministeriet

Ombrytning: Ainoliisa Miettinen
Pärmbild: Jouko Lehmuskallio/YHAn kuvapankki

Publikationen finns tillgänglig på internet:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Helsingfors 2012

ISBN 978-952-11-4012-9 (PDF)
ISSN 1796-170X (online)

FÖRORD

Den nya vattenlagen (587/2011) trädde i kraft den 1 januari 2012. Den ersatte helt och hållet den tidigare vattenlagen (264/1961), som varit i kraft ungefär 50 år. De grundläggande principerna kvarstår oförändrade, men reformen syns lagen igenom i form av såväl ny uppbyggnad och nytt skrivsätt som ändringar i de materiella bestämmelserna. Även om vattenlagen har förkortats något jämfört med tidigare är den fortfarande en mycket omfattande författning. För de myndigheter och andra aktörer som arbetar med vattenlagen är det alltså viktigt att veta vad som har ändrats i lagen och vad som trots det nya skrivsättet kvarstår oförändrat.

Den 27 maj 2011 tillsatte miljöministeriet ett verkställighetsprojekt för reformen av vattenlagstiftningen. Uppgiften var att leda och stödja verkställigheten av den nya vattenlagen. Denna publikation har beretts inom projektets delprojekt 1, vars arbete har letts av projektets styrgrupp. Publikationen är i första hand avsedd som handledning för de myndigheter som tillämpar vattenlagen, alltså regionförvaltningsverken (RFV), närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) och kommunerna, när de ska sätta sig in i de nya lagbestämmelserna. Författarna till publikationen har alltså utgått ifrån att läsaren i någon mån känner till vattenlagens värld och koncentrerat sig särskilt på det som ändras genom den nya lagen. Även andra som kommer i kontakt med vattenlagen när de genomför vattenhushållningsprojekt, eller annars, kan ha nytta av publikationen.

Ordförande för den projektgrupp som svarat för sammanställningen av publikationen var lagstiftningsrådet Tuire Taina från miljöministeriet, och gruppens övriga medlemmar var lagstiftningsrådet Jari Salila från justitieministeriet, äldre regeringssekreterare Pekka Kempainen från jord- och skogsbruksministeriet, miljørådet Lea Siivola från Regionförvaltningsverket i Södra Finland, miljöjurist Aune Mielonen från Regionförvaltningsverket i Östra Finland, miljørådet Lasse Känsälä från Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland, miljöjurist Riitta Riihimäki från Regionförvaltningsverket i Norra Finland, chefen för enheten Heli Antson från NTM-centralen i Nyland, vattenresurschef Visa Niittyniemi från NTM-centralen i Sydöstra Finland och sakkunnige i miljöfrågor Vesa Valpasvuo från Finlands Kommunförbund. Sekreterare för projektgruppen var miljöjurist Terhi Vanala från NTM-centralen i Mellersta Finland och AFM Eeva-Liisa Hallanaro har bistått henne med redigeringen av publikationen.

Publikationen bygger i huvudsak på regeringens proposition med förslag till reform av vattenlagstiftningen (RP 277/2009) och andra lagberedningshandlingar. Bestämmelserna i den nya vattenlagen har till vissa delar tolkats på förhand även i sådana frågor där lagberedningsmaterialet inte har gett färdiga svar. Tolkningarna är författarnas och projektgruppens synpunkter på basis av den tillgängliga informationen, och tillämpningspraxis i fråga om den nya vattenlagen tillför säkert nya saker att fundera på i fortsättningen. Därför är det viktigt att alltid läsa de aktuella paragraferna i vattenlagen jämsides med publikationen. Med hjälp av denna publikation kan emellertid myndigheterna och andra aktörer börja bekanta sig med den nya vattenlagen och tillämpningen av den.

INNEHÅLL

Förord	3
I Reformen av vattenlagen – beredning och utgångspunkter	9
1.1 Beredningen av reformen	9
1.2 De viktigaste ändringarna i förhållande till den gamla vattenlagen.....	10
2 Allmänt om den nya vattenlagen	12
2.1 Olika myndigheters uppgifter och arbetsfördelning	12
2.1.1 Regionförvaltningsverket	12
2.1.2 Närings-, trafik- och miljöcentralen.....	13
2.1.3 Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten.....	15
2.2 Begrepp och definitioner i vattenlagen	15
2.3 Allmänna rättigheter, skyldigheter och inskränkningar	17
2.3.1 Rätt till allmännyttjande	17
2.3.2 Principer för genomförandet av projekt.....	18
2.3.3 Upplåtelse av nyttjanderätt	18
2.3.4 Anmälningsskyldiga projekt.....	19
2.3.5 Särskilda bestämmelser	20
3 Allmänna bestämmelser om tillståndsskyldiga vattenhushållningsprojekt	22
3.1 Vad ändras?.....	22
3.2 Tillståndsskyldiga projekt.....	23
3.2.1 Tillståndsskyldighet på grund av konsekvenserna.....	23
3.2.2 Tillståndsskyldighet som baserar sig på projektförteckningen.....	24
3.2.3 Förhållande till miljöskyddslagens bestämmelser om tillstandsbehov	24
3.3 Förutsättningar för beviljande av tillstånd	25
3.3.1 Tillståndsprövningens uppbyggnad	25
3.3.2 Kriteriet för ringa projekt	26
3.3.3 Jämförelse av intressen	26
3.3.4 Absolut hinder för beviljande av tillstånd	27
3.3.5 Nyttjanderätt	27
3.4 Tillståndsvillkor	28
3.5 Tillståndets giltighet och översyn av tillståndsvillkoren	29
3.6 Tillstånd till förberedelser.....	30
3.7 Små vattenhushållningsprojekt.....	31
4 Uttag av vatten	33
4.1 Vad ändras?.....	33
4.2 Definitioner	33
4.3 Rätt för ägaren till ett område att ta vatten.....	34
4.4 Uttag av vatten från annans område	34
4.4.1 Uttag av ytvatten från annans område	35
4.4.2 Uttag av grundvatten från annans område	35
4.5 Sammanjämkning av behoven att ta vatten	36
4.6 Beslut om uttag av vatten	37
4.6.1 Beslutets innehåll.....	37
4.6.2 Tillståndets giltighet.....	37
4.6.3 Avvikelse från tillstånd	38
4.7 Placering av vattenledningar och anordningar.....	38

4.8	Begränsning av vattenuttaget	39
4.9	Skyddsområde för en vattentäkt	39
4.9.1	Inrättande av skyddsområde	39
4.9.2	Skyddsområdesbestämmelser	40
4.10	Annan lagstiftning om uttag av vatten	41
5	Dikning	42
5.1	Vad ändras?	42
5.2	Definition av dikning	42
5.3	Tillståndsplikt för dikningsprojekt	43
5.3.1	Tillståndsplikt för dikning	43
5.3.2	Tillståndsplikt för underhåll av diken	43
5.4	Dikning på annans område	44
5.4.1	Rätt till dikning på annans område.....	44
5.4.2	Genomförande av dikning på annans område	45
5.5	Deltagande i samfällad dikning samt dikningskostnader	46
5.6	Anmälan om dikning	46
5.7	Dikningsförrättning	47
5.8	Den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet i dikningsärenden	48
5.9	Ersättningar	50
5.10	Dikningsammanslutning.....	50
5.10.1	Bildande av dikningsammanslutning, medlemmar och stadgar.....	50
5.10.2	Upplösning av en dikningsammanslutning.....	51
5.11	Dikningsbestämmelserna i vattenlagen och markanvändnings- och bygglagen	51
5.12	Ledande av avloppsvatten	52
5.12.1	Överföringen av bestämmelser till miljöskyddsagen	52
5.12.2	Avledning av avloppsvatten på annans område	53
5.12.3	Villkor om avloppsrör	54
5.13	Användning av annans dike för annat än torrläggning av mark.....	54
6	Bestående ändring av medelvattenståndet	55
6.1	Vad ändras?	55
6.2	Tillämpningsområde	55
6.3	Ansökan om tillstånd	56
6.4	Beviljande av tillstånd.....	56
6.5	Hinder för beviljande av tillstånd	57
6.6	Nyttobegreppet och fördelningen av kostnader.....	57
6.7	Nyttjanderätt till annans område	58
7	Vattenreglering	59
7.1	Vad ändras?	59
7.2	Definition av vattenreglering	59
7.3	Deltagande i vattenreglering	60
7.4	Förfarande i samband med regleringsprojekt.....	60
7.5	Tillstånd som gäller vattenreglering	61
7.6	Regleringssammanslutning	61
7.7	Utomstående nyttotagares ansvar.....	61
7.8	Tidigare genomförda regleringsprojekt.....	62
7.8.1	Allmän bestämmelse.....	62
7.8.2	Översyn av tillståndsvillkoren	62
8	Tillgodogörande av vattenkraft	63

8.1	Vad ändras?	63
8.2	Principerna för tillgodogörande av vattenkraft	63
8.3	Tillämpningsområde	64
8.4	Utnyttjande av samfällid vattenkraft (förfarande med inbjudan till deltagande).....	64
8.5	Förfarande i fråga om vattenkraftprojekt	65
8.6	Förutsättningar för beviljande av tillstånd	65
8.7	Tidigare genomförda projekt	66
9	Timmerflottning	67
9.1	Vad ändras?	67
9.2	Flottning och verksamhetsställen	67
	9.2.1 Definitioner	67
	9.2.2 Tillstånd för verksamhetsställe för flottning.....	68
9.3	Flottarens rättigheter	68
9.4	Användning av områden och konstruktioner	68
9.5	Samfällid flottning.....	69
9.6	Flottningssammanslutning	69
	9.6.1 Uppgifter och medlemmar.....	69
	9.6.2 Flottningssammanslutningens förvaltning.....	70
	9.6.3 Flottningssammanslutningens ekonomi	70
	9.6.4 Upplösning av en sammanslutning och eftervård i anslutning till flottningen	71
9.7	Flottningsskador och olägenheter av flottning	72
10	Farleder och andra sjötrafikområden	73
10.1	Vad ändras?	73
10.2	Tillämpningsområde	73
10.3	Inrättande av allmän farled	73
10.4	Ändring eller indragning av allmän farled	74
10.5	Placering av säkerhetsanordningar	75
10.6	Lastnings- eller ankringsplatser och hamnar	76
10.7	Ersättningar och avgifter	76
11	Ansökningsförfarande	77
11.1	Vad ändras?	77
11.2	Behandling av ärenden.....	77
11.3	Tillståndsansökan och anhängiggörande av ärendet	78
11.4	Granskning och komplettering av ansökningshandlingarna	79
11.5	Information om ansökan och hörande av parterna	79
11.6	Inhämtande av utlåtanden och hörande av sökanden.....	80
11.7	Inspektioner och överläggningar.....	80
11.8	Särskild utredning.....	81
11.9	Beslut och information om det	81
11.10	Gemensam behandling av tillståndsansökningar och gemensam handläggning av ansökningar.....	82
12	Vattenrättslig sammanslutning	83
12.1	Vad ändras?	83
12.2	Bildande av sammanslutning, medlemskap och medlemsförteckning	84
12.3	Stadgar och fastställande av stadgarna	84

12.4	Register över vattenrättsliga sammanslutningar	85
12.5	Sammanslutningens stämma och ärenden som ska avgöras	85
12.6	Styrelsens behörighet, beslutförhet och beslutfattande	86
12.7	Bokföring	86
12.8	Skadeståndsskyldighet	86
12.9	Klanderbara beslut	87
12.10	Rättelseyrkande	87
12.11	Upplösning av sammanslutning	87
13	Ersättningar	89
13.1	Vad ändras?	89
13.2	Grunderna för bestämmande av ersättning	89
13.3	Bestämmande av ersättning.....	90
13.4	Förfarandet i ersättningsärenden.....	91
13.4.1	Lagligen orsakad förlust av förmån.....	91
13.4.2	Förlust av förmån som orsakats genom en lagstridig åtgärd.....	91
13.4.3	Separata ersättningsärenden.....	92
14	Tillsyn och förvaltningstvång	93
14.1	Vad ändras?	93
14.2	Laglighetstillsyn	93
14.3	Tillsynsmyndighetens omedelbara åtgärder och avbrytande av verksamhet.....	94
14.4	Rätt att få upplysningar och göra inspektioner.....	95
14.5	Anmälan till polisen.....	96
15	Sökande av ändring och omprövningsförfarande	97
15.1	Vad ändras?	97
15.2	Sökande av ändring av beslut i vattenhushållningsärenden	97
15.3	Omprövningsförfarande	98
15.4	Besvärsrätt	98
15.5	Hörande med anledning av besvär samt Vasa förvaltningsdomstols beslut	99
15.6	Sökande av ändring i Vasa förvaltningsdomstols beslut	99
16	Straffbestämmelser	100
17	Fastighetsrättsliga bestämmelser	102
17.1	Vattenhushållningsärenden som fastighetsrättsliga frågor.....	102
17.2	Inlösen	102
17.2.1	Anmälan om inlösen.....	102
17.2.2	Fastighetsbildning i fråga om ett inlöst område.....	103
17.3	Nyttjanderätt.....	103
17.3.1	Införande av nyttjanderätt i fastighetsdatasystemet.....	103
17.3.2	Bestående nyttjanderätt	104
17.3.3	Ägoreglering.....	104
18	Särskilda bestämmelser.....	106
18.1	Avvärjande av fara och förhindrande av skada.....	106
18.2	Undersökningstillstånd	106
19	Lagens ikraftträdande och övergångsbestämmelser	108
	Presentationsblad	110
	Kuvailulehti	111

1 Reformen av vattenlagen – beredning och utgångspunkter

1.1

Beredningen av reformen

Justitieministeriet tillsatte den 22 mars 2000, efter att ha hört jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet, en kommission som fick i uppdrag att utreda de reformbehov som hänförde sig till vattenlagen (264/1961) och att lägga fram behövliga ändringsförslag. Inledandet av reformen av vattenlagen var tidsmässigt nära kopplat till miljöskyddslagens (86/2000) ikraftträdande den 1 mars 2000. Frågor i anslutning till förorening av vatten överfördes då från vattenlagen till miljöskyddslagen. Redan före denna reform hade vattenlagen ändrats genom otaliga andra delreformer. Efter alla ändringar behövde vattenlagen och framför allt dess uppbyggnad förtydligas. Behovet av en totalreform av vattenlagen hade blivit uppenbart.

I kommissionen och de tre sektioner som den inrättade var stats- och kommunförvaltningen, domstolsväsendet samt aktörer och organisationer som svarar för vattenhushållningsprojekt representerade på bred basis. Kommissionens betänkande blev färdigt i juni 2004. Kommissionen föreslog att vattenlagen skulle revideras i sin helhet och att en ny vattenlag skulle stiftas. Den 1 juni 2005 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp som skulle fortsätta kommissionens arbete. Arbetsgruppens arbete grundade sig på kommissionens betänkande och på det förslag till ny vattenlag som ingick i det. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande i juni 2006. Arbetsgruppen hade granskat i synnerhet statsrådets roll när det är fråga om ett absolut hinder mot att bevilja tillstånd, samt förhållandet mellan vattenlagen och annan lagstiftning, till exempel miljöskyddslagen och markanvändnings- och bygglagen (132/1999).

Justitieministeriet bad över hundra myndigheter och sammanslutningar yttra sig om kommissionens och arbetsgruppens betänkanden. Beaktandet av kommentarerna i yttrandena och den slutliga utformningen av förslaget har skötts som tjänsteuppdrag. Justitieministeriet ordnade i januari 2009 ett informationsmöte där utkastet till regeringens proposition med förslag till reform av vattenlagstiftningen presenterades. Efter det kom olika aktörer med ytterligare kommentarer till utkastet.

Regeringens proposition med förslag till reform av vattenlagstiftningen överlämnades till riksdagen i januari 2010. Tre utskott, det vill säga grundlagsutskottet, jord- och skogsbruksutskottet och ekonomiutskottet, yttrade sig om propositionen till miljöutskottet, vars betänkande blev färdigt i februari 2011. Under riksdagsbehandlingen företogs några små ändringar i lagförslaget och dessutom gjorde riksdagen tre uttalanden i samband med att lagen antogs. Dessa uttalanden gäller förhållandet mellan vattenlagen och grundlagen, utvecklandet av lagstiftningen om skydd av grundvatten och tryggheten av de resurser som krävs för tillsynen över vattenlagen. Bedömningen av behoven av att revidera vattenlagen fortsätter alltså efter det att den nya lagen trätt i kraft på det sätt som förutsätts i uttalandena.

Den nya vattenlagen (587/2011) stadfästes i maj 2011 och trädde i kraft den 1 januari 2012.

De viktigaste ändringarna i förhållande till den gamla vattenlagen

Huvudsyftet med reformen av vattenlagen var att modernisera lagen så att den motsvarar de förändringar som efter lagens stiftande har skett inom användningen av vattentillgångar, den nationella lagstiftningen och gemenskapsrätten samt i samhället över huvud taget. Strävan har varit att förtydliga regleringen och göra den förståeligare bland annat genom att förenkla vattenlagens interna hänvisningsteknik och uppbyggnad. Lagens tillämpningsområde och centrala principer har emellertid inte förändrats väsentligt.

Jämfört med den gamla vattenlagen har bestämmelserna om vattenhushållningsprojekt förenhetligats i den nya lagen, och gemensamma bestämmelser som gäller alla projekt har sammanförts tydligare i 2 och 3 kap. Anmälningssförfarandets användningsområde är fortfarande ganska snävt jämfört med tillståndsförfarandet, men anmälningsskyldigheten har utvidgats till att nu gälla även uttag av vatten och dikning som inte är obetydlig. Anmälan görs till NTM-centralen, som vid behov uppmanar den projektansvarige att ansöka om tillstånd för projektet.

Bestämmelserna om tillståndsplikt i 3 kap. i vattenlagen indelas i allmän tillståndsplikt som baserar sig på projektets konsekvenser och i en förteckning över de projekt för vilka tillstånd alltid måste sökas. Den reglering som baserade sig på allmänna förbud har alltså frångåtts. När det gäller den allmänna tillståndsplikten är de viktigaste ändringarna jämfört med den gamla vattenlagen att det blivit viktigare än förr att bevara tillståndet i grundvattenförekomster och de naturliga förhållandena i bäckfåror. Ett av den nya lagens syften har också varit att trygga naturvärdena hos bäckar och småvatten där förhållandena är naturliga. Den viktigaste ändringen i förteckningen över projekt som alltid är tillståndspliktiga är att gränsen för tillståndspliktig muddring går när mängden muddermassa överstiger 500 m³.

Förutsättningarna för beviljande av tillstånd bedöms fortfarande i regel på grundval av en intressejämförelse. Vid intressejämförelsen bedöms den nytta och den förlust som projektet medför för allmänt och enskilt intresse. Förutsättningen för att tillstånd ska beviljas är att nyttan av projektet är betydande i förhållande till de förluster som projektet medför. Vidare är det möjligt att bevilja ett mindre projekt tillstånd på den grunden att projektet inte medför någon olägenhet. Vid sidan av intressejämförelsen ska även absoluta hinder för beviljande av tillstånd alltid beaktas vid tillståndsprövningen. De bestämmelser som hänför sig till tillståndets giltighet, meddelandet av tillståndsvillkor och översyn av tillståndsvillkoren motsvarar de förändringar som inträffat i lagens tillämpningspraxis. Bestämmelserna om översyn av tillstånd är inte längre knutna till endast vissa projekttyper, utan det avgörs från fall till fall på grundval av projektets natur och konsekvenser om de ska tillämpas.

De viktigaste ändringarna i 4–10 kap., som gäller olika projekttyper, har i denna handledning samlats i början av det avsnitt som behandlar respektive kapitel. De projektspecifika kapitlens uppbyggnad har ändrats så att kapitlen om vattenståndsreglering och ledande av avloppsvatten har slopats. I stället för kapitlet om vattenståndsreglering har det i vattenlagen tagits in ett kapitel om bestående ändring av medelvattenståndet, där i synnerhet bestämmelserna om höjande av medelvattenståndet har reviderats. Även dikning, reglering och tillgodogörande av vattenkraft, som det bestäms om i egna kapitel, kan ha samma slags konsekvenser som de tidigare vattenståndsregleringsprojekten. Bestämmelserna om ledande av avloppsvatten har överförts till miljöskyddslagen.

När det gäller förfarandet för behandling av tillståndsärenden är den viktigaste ändringen jämfört med den gamla vattenlagen att syneförrättning och separat slutsyn

har frångåtts. Det tidigare utredningsförfarandet och syneförrättningen har ersatts med inhämtande av särskild utredning. Den som gör utredningen ger sitt utlåtande i saken och förordnas till föredragande vid regionförvaltningsverket så länge utredningsuppdraget pågår. Inga betydande ändringar har gjorts i bestämmelserna om ersättningar, tillsyn och ändringssökande.

En nyhet i vattenlagen är också att bestämmelserna om vattenrättsliga sammanlutningar, det vill säga de tidigare dikningsbolagen, bolagen för vattenståndsreglering och bolagen för vattenreglering samt flottningsföreningarna, har sammanförts i 12 kap. Även de fastighetsrättsliga bestämmelserna har sammanförts i den nya lagen.

2 Allmänt om den nya vattenlagen

2.1

Olika myndigheters uppgifter och arbetsfördelning

2.1.1

Regionförvaltningsverket

Regionförvaltningsverket (RFV) är den tillståndsmyndighet som avses i vattenlagen (1:7). Uppgifterna enligt vattenlagen är koncentrerade till fyra av de sex regionförvaltningsverken i Finland:

- 1) RFV i Södra Finland (huvudkontor i Tavastehus),
- 2) RFV i Västra och Inre Finland (huvudkontor i Vasa),
- 3) RFV i Östra Finland (huvudkontor i S:t Michel) och
- 4) RFV i Norra Finland (huvudkontor i Uleåborg).

Ärenden enligt vattenlagen behandlas inom ansvarsområdet för miljötillstånd vid regionförvaltningsverken.

Den tillståndsprövning som det föreskrivs om i vattenlagen utgör rättsprövning. Genom tillståndsavgörandena samordnas olika aktörers ofta motstridiga intressen enligt vad som bestäms i lagen. Vattenlagens bestämmelser möjliggör även kraftiga ingrepp i andras rättigheter. I vattenlagen har det föreskrivits att regionförvaltningsmyndigheterna även ska sköta uppgifter där man kan använda tvångsmedel, såsom beviljande av användningsrätt, inlösningstillstånd och undersökningstillstånd på ett område som ägs av någon annan. Regionförvaltningsverket avgör också ärenden som hör till civilrättens område, såsom ersättningsfrågor i anslutning till vattendrag.

Av det ovannämnda följer att ansvarsområdet för ett regionförvaltningsverk som sköter ärenden enligt vattenlagen är oberoende i fråga om dessa uppgifter. I 5 § i lagen om regionförvaltningsverken (896/2009) förutsätts också att ansvarsområdets verksamhet ska ordnas så att dess oberoende och opartiskhet kan tryggas.

Att vara tillståndsmyndighet är den viktigaste och verkningfullaste uppgiften av de uppgifter som föreskrivs för regionförvaltningsverket i vattenlagen. Tillståndsavgörandena är en del av förhandstillsynen över miljön. Vid sidan av detta ingår det i regionförvaltningsverkets behörighet att behandla ansökningar om förvaltningstvång som har lämnats in på grund av ett förfarande som strider mot vattenlagen och som kan räknas till efterhandstillsynen (14:4).

Regionförvaltningsverket ska på tjänstens vägnar bestämma ersättningar för lagligen orsakade förluster av förmåner. Dessa ersättningsärenden avgörs i regel i samband med tillståndsansökan. På grundval av separata ersättningsansökningar avgör RFV andra sådana ersättningsärenden av olika slag som avses i vattenlagen.

Det är regionförvaltningsverkets uppgift att vara besvärmyndighet i vissa ärenden enligt vattenlagen. Ändring söks genom en begäran om omprövning till RFV, när det

är fråga om en separat kontrollplan som NTM-centralen utarbetat, en plan för fullgörande av fiskevårdsskyldighet, en plan för användning av fiskerihushållningsavgift och de avgifter som tas ut för behandlingen av dessa ärenden.

För regionförvaltningsverket har föreskrivits skyldighet att föra in uppgifter i data-systemet för miljövärdsinformation, som det vattenbeslutsregister som det föreskrevs om i den gamla vattenlagen blir en del av. Det är också RFV:s uppgift att se till att vissa av dess beslut förs in i fastighetsdatasystemet.

Behörigheten i ärenden som gäller undersökningstillstånd har i vattenlagen överförts från kommunens tillståndsmyndighet till RFV (18:7) (se avsnitt 18.2 i denna handledning).

2.1.2

Närings-, trafik- och miljöcentralen

Laglighetsstillsynsuppgifterna enligt vattenlagen ankommer fortfarande på närings-, trafik- och miljöcentralen, det vill säga NTM-centralen, och den kommunala miljövärdsmyndigheten, som äger parallell och av varandra oberoende behörighet (1:7). Dessa myndigheter kan också föra talan som gäller allmänintresset i ansökningsärenden (11:9). I ett brottmål där ett allmänt intresse har kränkts för NTM-centralen målsägandens talan (16:5).

En del av NTM-centralerna är så kallade NTM-centraler med full service som omfattar tre ansvarsområden. En del har färre ansvarsområden, och i det fallet sköter någon annan NTM-central uppgifterna inom de ansvarsområden som saknas.

NTM-centralens ansvarsområde för näringar, arbetskraft, kompetens och kultur är den fiskerimyndighet som avses i lagen (1:7). Alla NTM-centraler har dock inte en fiskerimyndighet, vilket innebär att fiskerimyndigheten kan bli tvungen att arbeta på ett område som är större än den egna NTM-centralens verksamhetsområde. Fiskerimyndigheten godkänner den i tillståndet angivna planen för fullgörande av fiskevårdsskyldighet samt fastställer den plan för användning av fiskerihushållningsavgift som den antingen har utarbetat själv eller haft någon utomstående att utarbeta.

Regionförvaltningsverket kan i sitt beslut bestämma att NTM-centralen ska ålägga tillståndshavarna att gemensamt kontrollera konsekvenserna av sina verksamheter (samordnad recipientkontroll) eller för kontrollen av verksamheten godkänna deltagande i övervakningen inom området (3:11.1). RFV kan också bestämma att NTM-centralen ska godkänna den kontrollplan som hör till tillståndshavarens förpliktelser. Beslutet om kontroll fattas inom det ansvarsområde vid NTM-centralen på vars uppgifter kontrollen baserar sig (ansvarsområdet för miljö och naturresurser eller fiskerimyndigheten). I 3 kap. 12 § finns bestämmelser om förfarandet för åläggande av kontrollskyldighet.

NTM-centralens ansvarsområde för miljö och naturresurser har också flera andra uppgifter som hänför sig till tillsynsuppgifter enligt vattenlagen. De viktigaste lagarna som ska tillämpas i samband med tillsynen över vattenlagen är lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (468/1994), miljöskyddslagen, naturvårdslagen (1096/1996) samt markanvändnings- och bygglagen.

Den nya vattenlagen medför att fler projekttyper än tidigare ska förhandsanmälas till NTM-centralen (2:15 och 5:6). Sådana projekt är bland annat undanröjande av olägenhet och placering av muddermassa (2:6), upptagning av marksubstanser från botten av ett vattendrag samt uttag av ytvatten eller grundvatten, när den mängd som tas överstiger 100 m³/dygn. Anmälningsförfarandet omfattar även annan än obetydlig dikning (5:6). Anmälningskyldigheten fungerar som ett redskap för förhandstillsynen; med dess hjälp får tillsynsmyndigheten information om projekt som kommer att genomföras på området. På grundval av anmälan ska tillsynsmyndigheten vidta nödvändiga åtgärder, om man anser att projektet förutsätter tillstånd

enligt vattenlagen eller strider mot lagen på något annat sätt. Anmälan ska göras till den statliga tillsynsmyndigheten. Eftersom NTM-centralen och den kommunala tillsynsmyndigheten har parallell behörighet, måste man regionalt komma överens om arbetsfördelningen och tillräckligt informationsutbyte mellan myndigheterna.

Utöver sådan verksamhet som kräver anmälan ombeds NTM-centralen ofta ta ställning till behovet av tillstånd för andra typer av projekt. Att de projekt som alltid är tillståndspliktiga (3:3) skrivits in i lagen gör det lättare att bestämma tillståndsbehovet. Tillstånd behövs emellertid också för projekt som har sådana konsekvenser som nämns i 3 kap. 2 § (allmän tillståndsplikt för vattenhushållningsprojekt). NTM-centralen kan vid behov uppmana den som genomför ett projekt att ansöka om tillstånd.

Behovet av tillstånd enligt vattenlagen avgörs vid ett tillståndsförfarande. Regionförvaltningsverket i egenskap av tillståndsmyndighet eller NTM-centralen och den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten i egenskap av tillsynsmyndigheter enligt vattenlagen kan inte ge sådan förhandsinformation om tillståndsplikt för ett enskilt projekt som skulle vara bindande för tillståndsmyndigheten vid tillståndsförfarandet. I praktiken tar den projektansvarige ofta kontakt med tillståndsmyndigheten eller tillsynsmyndigheterna innan ansökan inlämnas för att få veta om projektet är tillståndspliktigt. Även om saken inte kan avgöras på förhand på ett bindande sätt, har myndigheterna en bra uppfattning om vilka slags konsekvenser som i allmänhet har ansetts överskrida gränsen för tillståndsplikt. Oberoende av NTM-centralens yttranden kan den som orsakats olägenhet alltid föra ärendet till regionförvaltningsverket. NTM-centralens uppgifter i anslutning till laglighetstillsynen beskrivs mera ingående i kapitel 14 i denna handledning.

Vid sidan av laglighetstillsynen bevakar NTM-centralen och kommunen även det allmänna intresset i ärenden enligt vattenlagen. Begreppet omfattar ett brett spektrum av synpunkter i anslutning till bland annat miljö- och naturskydd, användning av områden, fiskerihushållning och sjötrafik. NTM-centralen yttrar sig i ansökningsärenden i egenskap av bevakare av det allmänna intresset. Man kan vänta sig att NTM-centralen oftare ombes yttra sig om ansökningar när tröskeln för muddringstillstånd sätts vid 500 m³. Det är skäl för NTM-centralen att yttra sig om ansökningar till regionförvaltningsverket åtminstone när ett projekt har betydande konsekvenser för det allmänna intresset, när NTM-centralen besitter information som inverkar på beslutet eller när ett yttrande kan förbättra möjligheterna att övervaka tillståndet. Det är också bra att meddela RFV om NTM-centralen inte anser det nödvändigt att yttra sig. Det är skäl att uppmärksamma att bevakningen av det allmänna fiskerihushållningsintresset och det övriga allmänintresset sker inom två olika ansvarsområden med självständig beslutanderätt vid NTM-centralen.

Det har upprättats ett register över vattenrättsliga sammanslutningar som utgör en del av datasystemet för miljöförvaltningsinformation. I registret förs det in basuppgifter om en vattenrättslig sammanslutning och dess stadgar samt uppgifter om sammanslutningens styrelse och ombudsmän. RFV för in uppgifterna om en sammanslutning i registret genom sitt beslut. Uppgifterna om en sammanslutning som bildats i samband med en dikningsförrättning förs in i registret av NTM-centralen. NTM-centralen för också in de anteckningar och ändringar som följer av Vasa förvaltningsdomstols och högsta förvaltningsdomstolens beslut. I datasystemet för miljöförvaltningsinformation för NTM-centralen även in uppgifter om de anmälningar som avses i 2 kap. 15 § i vattenlagen.

Den som är huvudman för en offentlig farled kan utan ansökan till RFV ändra farledens sträckning eller dimensioner i mindre omfattning i syfte att upprätthålla sjösäkerheten eller av andra viktiga orsaker. Ändringen ska anmälas till NTM-centralen, som för in ändringarna i datasystemet för miljöförvaltningsinformation och vid behov tar ställning till om det är nödvändigt att föra ärendet till RFV för behandling.

Om ett projekt har betydande eller vittgående miljökonsekvenser, ska NTM-centralen offentligt göra en inkommen anmälan om slutförande genom offentlig kungörelse

på anslagstavlor i kommunerna inom projektets influensområde. En annons om offentliggörandet av kungörelsen ska ingå i åtminstone en tidning med allmän spridning inom projektets influensområde (3:18, 14:13).

2.1.3

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten har mycket varierande uppgifter som inte bildar någon enhetlig och tydlig helhet. När det gäller myndighetens ställning och de förfaranden som ska iakttas fördelar sig uppgifterna på två klara huvudgrupper: beslutsärenden och tillsynsärenden. Beslutsärenden är ärenden och ärendekategorier som det föreskrivs särskilt att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ska avgöra och när besluten vunnit laga kraft är de bindande för parterna och myndigheterna. I tillsynsärendena är det åter fråga om skyldighet att övervaka att vattenlagen och de bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av den iakttas.

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten är en självständig och oberoende tillsynsmyndighet enligt vattenlagen vid sidan av den statliga tillsynsmyndigheten (NTM-centralen) (1:7). Dessa båda myndigheter kan också föra parts talan i ansökningsärenden enligt vattenlagen (11:9).

Bestämmelserna om muddringsärenden har förtydligats så att för muddringar som överstiger 500 m³ ska tillstånd alltid sökas hos regionförvaltningsverket oberoende av konsekvenserna och för mindre muddringar vid behov beroende på konsekvenserna. Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ska samarbeta med den statliga tillsynsmyndigheten i muddringsärenden samt vid behov bistå tillståndsmyndigheten och dem som planerar muddringsprojekt med lokal sakkunskap.

Till de beslutsärenden som ankommer på den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten hör att avgöra vissa vattenhushållningsärenden i anslutning till uttag av vatten samt dikning som det bestäms om i 4 och 5 kap. i vattenlagen. Beviljandet av undersökningstillstånd ankommer i fortsättningen på regionförvaltningsverket i stället för den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten (18:7).

Den gamla vattenlagens bestämmelser om ledande av avloppsvatten och definition av avloppsvatten har överförts till miljöskyddslagen. Placeringen av vattenledningar och anknytande smärre anordningar separat från tillstånd att ta vatten har överförts till markanvändnings- och bygglagen. Största delen av de ärenden som gäller dikning på detaljplaneområden har likaså överförts.

Om den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens uppgifter föreskrivs förutom i 1 kap. i vattenlagen, som innehåller allmänna bestämmelser, dessutom i kapitlen om uttag av vatten (4 kap.), dikning (5 kap.) samt tillsyn och förvaltningstvång (14 kap.). Dessutom bestäms det om administrativa förfaranden i kapitlen om ansökningsförfarande (11 kap.), ersättningar (13 kap.) och särskilda bestämmelser (18 kap.). Uppgifterna beskrivs närmare i de avsnitt i denna handledning som behandlar dessa teman.

2.2

Begrepp och definitioner i vattenlagen

Vattenlagens tillämpningsområde bestäms genom begreppen vattenhushållningsärende och vattenhushållningsprojekt. Med vattenhushållningsärende avses genomförande av vattenhushållningsprojekt och annan användning och vård av vattentillgångar och vattenmiljön. Ett vattenhushållningsprojekt innebär att det på ett vatten- eller markområde genomförs en åtgärd eller används en anläggning på ett sätt som kan inverka på yt- eller grundvattnet, vattenmiljön eller vattenhushållningen eller på

användningen av ett vattenområde. Vattenlagens tillämpningsområde omfattar alltså inte bara projekt som genomförs på vattenområden utan också projekt och åtgärder som genomförs på markområden och vars inverkan sträcker sig till vattnelementet.

Det har inte inträffat några betydande förändringar i vattenlagens tillämpningsområde. Projekten enligt 1 kap. 19 § i den gamla vattenlagen med undantag för dikning behandlas dock inte längre som vattenärenden, utan de avgörs i enlighet med miljöskyddslagen. Bestämmelserna om projekt som gäller ledande av vatten har ändrats så att markanvändnings- och bygglagens bestämmelser tillämpas på placeringen av rör om det inte samtidigt är fråga om tillstånd att ta vatten. Dessutom har förhållandet mellan markanvändnings- och bygglagens och vattenlagens tillämpningsområden preciserats i fråga om dikningsprojekt på detaljplaneområden.

I 1 kap. i vattenlagen definieras lagens allmänna begrepp. Dessa definitioner kompletteras av definitionerna av olika projekttyper, som ingår i de projektspecifika kapitlen. Strävan har varit att ta in definitioner av de centrala begreppen i lagen. En del av begreppen har ett så etablerat betydelseinnehåll att de inte behöver definieras i lagen. Andra begrepp får å sin sida sitt innehåll från något annat lagstiftnings-, naturvetenskapligt eller tekniskt område, och därför är det inte ändamålsenligt att definiera deras innehåll i vattenlagen.

De vattenrättsliga begreppen har delvis ändrats jämfört med den gamla vattenlagen. Med älv avses ett rinnande vattendrag vars avrinningsområde är minst hundra kvadratkilometer stort. Ett rinnande vattendrag som är mindre än en älv är en bäck. Med rännil avses en bädd som är mindre än en bäck, vars avrinningsområde är mindre än tio kvadratkilometer stort och där det inte ständigt rinner vatten och fisk inte kan vandra i nämndvärd omfattning. Som bäck betraktas således också en bädd vars avrinningsområde är mindre än tio kvadratkilometer stort men där det ständigt rinner vatten och där fisk kan vandra. På grund av de ändrade definitionerna blir en del bäddar som betraktats som rännilar bäckar efter den 1 januari 2012 medan en del av bäckarna blir älvar.

Med vattenområde avses ett område som inte endast tillfälligt är täckt av vatten. Gränsen för ett vattenområde bestäms på hydrologiska grunder enligt medelvattnståndet. Den motsvarar inte nödvändigtvis vattenområdets fastighetsrättsliga gränser. Begreppet vattenområde motsvarar den gamla vattenlagens begrepp.

Som vattendrag räknas alla naturligt bildade områden eller bäddar som konstant har en yta av vatten, med undantag för diken, rännilar och källor. Definitionen av vattendrag täcker i princip inte havet, men det som i vattenlagen föreskrivs om vattendrag ska också tillämpas på Finlands territorialvatten och ekonomiska zon (1:4). Definitionen av vattendrag täcker också dammar som har uppkommit i grustag och gruvgröpar och som hydrologiskt står i förbindelse med ett vattendrag eller med grundvatten. Enligt vattenlagens systematik utgör konstgjorda vattenområden såsom kanaler, konstgjorda sjöar och konstgjorda dammar vattendrag under samma förutsättningar som deras naturligt förekommande motsvarigheter. En ringa konstgjord damm som är fristående från vattendrag och rännilar ska inte räknas som vattendrag. Vattenområden med öppen yta på myrområden har ibland orsakat praktiska gränsdragningsproblem. Kriterierna för vattendrag är emellertid desamma även för dessa områden, så det måste avgöras från fall till fall om det är fråga om ett vattendrag eller inte.

Med grundvatten avses vatten som finns i mark- eller berggrund. En ny definition som fogats till vattenlagen är definitionen av grundvattenförekomst, som avser grundvatten som lagrats som en enhetlig vattenmassa i den mättade zonen. Definitionerna avviker från begreppen grundvatten och grundvattenförekomst i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004). Definitionen av grundvatten är vidare i vattenlagen medan definitionen av grundvattenförekomst är något snävare.

Med projektansvarig avses en verksamhetsutövare som ansvarar för ett projekt. I regel är det fråga om en sökande eller tillståndshavare. I praktiken har det förekommit situationer där den som har ansvarat för planeringen, ansökan om tillstånd och det praktiska genomförandet av ett projekt har varit någon annan än den för vars räkning projektet genomförs. I dessa fall ska ansvaret i första hand vila på den för vars räkning eller till vars förmån projektet genomförs. Detta utgör dock inget hinder för att någon annan har hand om genomförandet av projektet och andra arrangemang.

2.3

Allmänna rättigheter, skyldigheter och inskränkningar

2.3.1

Rätt till allmännyttjande

Det har inte inträffat några nämnvärda förändringar i rätten till allmännyttjande (att röra sig i vattendrag (2:3) och uttag av vatten för personligt behov (2:4)) enligt vattenlagen. Rätten till allmännyttjande baserar sig även med den nya vattenlagen på att verksamheten överlag inte ska orsaka olägenheter och att man alltid ska undvika att orsaka onödig olägenhet när rätten utövas. I praktiken har det förekommit situationer där rätten till allmännyttjande när det gäller att röra sig och ankra i vattendrag har utövats fel, man har till exempel kört fram och tillbaka med en farkost eller legat för ankar för en längre tid framför en fritidsbostad. Detta är inte tillåtet enligt varken den gamla eller den nya vattenlagen.

I 2 kap. 5 § i vattenlagen bestäms om rätten för ägaren till eller innehavaren av en strand att för sitt eget privata behov framför stranden i vattendraget sätta ut en förtöjningspåle eller förtöjningsboj för båt eller bygga en brygga, ett båthus eller någon annan med dessa jämförbar anläggning som sträcker sig över någon annans vattenområde. Strandens ägare eller innehavare har denna rätt fast denna inte är ägare till eller delägare i vattenområdet. Det krävs inget tillstånd för att bygga eller använda en anläggning och sådant får inte heller krävas, men vattenområdets ägare får inte orsakas skada eller avsevärd olägenhet.

I 2 kap. 6 § i vattenlagen ingår en bestämmelse som i sak motsvarar 1 kap. 30 § i den gamla vattenlagen, där det sägs att om uppslamning, ett grund eller en annan jämförbar olägenhet vid nyttjandet av ett vattendrag är till förfång för någon, får denne under de förutsättningar som föreskrivs i lagen utan samtycke av den som äger vattenområdet vidta åtgärder som behövs för att undanröja olägenheten och som är avsedda att förbättra vattendragets tillstånd och möjligheterna att nyttja det. En åtgärd som vidtas med stöd av bestämmelsen får inte medföra avsevärd olägenhet för ägaren eller förorening av miljön i vattenområdet. Bestämmelsen inverkar inte på tillståndsplikten för projekt, det vill säga projektet kan fordra tillstånd med stöd av 3 kap. 2 och 3 § i vattenlagen.

Ägaren till vattenområdet och den statliga tillsynsmyndigheten ska underrättas om åtgärden. Den projektansvariges skyldighet att anmäla projekt har emellertid utvidgats jämfört med den gamla vattenlagen, så att anmälan ska göras om alla muddringsprojekt. Utanför anmälningskyldigheten ställs sådana obetydliga åtgärder som inte kan betraktas som muddring. Som sådana åtgärder betraktas i första hand röjning av stenar och andra liknande hinder med muskelkraft.

Placering av muddermassa på någon annans vattenområde kan ske under samma förutsättningar som undanröjande av en olägenhet. Placering av muddermassa på någon annans markområde förutsätter däremot att ägaren har gett samtycke eller att tillståndsmyndigheten beviljat rätt till det.

2.3.2

Principer för genomförandet av projekt

2 kap. 7 § i den nya vattenlagen innehåller allmänna principer för genomförandet av projekt. Utgångspunkten för alla vattenhushållningsprojekt och allt nyttjande av vatten är att minimera olägenheterna. Principerna ska beaktas vid tillståndspliktiga projekt och projekt som inte når gränsen för när tillstånd krävs, vid åtgärder som grundar sig på rätt till allmännyttjande och inom annan användning och vård av vattenområden och vattentillgångar. I lagens materiellrättsliga bestämmelser om enskilda typer av projekt ingår dessutom bestämmelser som gäller genomförandet av projekt och som kompletterar kraven i 2 kap. 7 §.

Innehållsmässigt har paragrafen förenklats jämfört med 2 kap. 3 § i den gamla vattenlagen. Där räknas inte längre i detalj upp vilka följder som ska undvikas, utan det hänvisas generellt till att allmänna och enskilda intressen inte bör kränkas. Avsikten med detta har inte varit att göra bestämmelsens tillämpningsområde snävare, utan bestämmelsen täcker alla de följder som nämns i 2 kap. 3 § i den gamla vattenlagen och andra kränkningar av allmänna eller enskilda intressen. Det har inte heller varit meningen att ändra på praxis för tillämpningen av bestämmelsen.

Uppmärksamhet ska således fästas dels vid de direkta förluster av förmåner som ägarna till en strand eller ett vattenområde lider till följd av ett projekt, dels vid projektets andra konsekvenser. Till dem hör bland annat konsekvenserna för fiskbestånden, andra möjligheter att använda yt- och grundvatten, vattendragets rengöringsförmåga, vattennaturen och dess funktion samt vattendragets lämplighet för rekreatiönsändamål. Dessutom ska man beakta projektets konsekvenser för naturskönheten, kulturvärdena och trivseln i omgivningen samt andra konsekvenser för allmänna och enskilda intressen.

De villkor som hänför sig till ett vattenrättsligt tillstånd kan på samma sätt som enligt den gamla vattenlagen basera sig på kraven i bestämmelsen om genomförandet av projekt.

2 kap. 8 § i den nya lagen innehåller en särskild bestämmelse om beaktande av samernas rättigheter. Det är fråga om en bestämmelse om genomförandet av projekt. Enligt den får ett vattenhushållningsprojekt som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det inte i mer än ringa omfattning försämra samernas möjligheter att som urfolk utöva sina rättigheter att upprätthålla och utveckla sin kultur samt idka sina traditionella näringar. I fråga om projekt som har konsekvenser för samernas område måste konsekvenserna utredas redan när tillstånd söks, och de måste beaktas vid tillståndsprövningen. Till tillståndet ska vid behov fogas bestämmelser om hur skadliga konsekvenser förhindras. Tryggheten av samernas rättigheter är dock inte begränsat till 2 kap. 8 § i vattenlagen, utan också 3 kap. 4 § om tillståndsprövning och 2 kap. 7 § om genomförandet av projekt skyddar samernas rättigheter.

Tillgodoseendet av samernas rättigheter är nära förknippat med procedurbestämmelserna i frågan (11:6.3), enligt vilka regionförvaltningsverket ska ge sametinget tillfälle att yttra sig om vissa projekt. Dessutom har sametinget rätt att söka ändring i sådana beslut enligt vattenlagen där projektet genomförs inom samernas hembygdsområde eller dess verkningar utsträcker sig till det och om projektet kan påverka samernas rättigheter som urfolk (15:2).

2.3.3

Upplåtelse av nyttjanderätt

I 2 kap. 12 och 13 § i den nya vattenlagen ingår allmänna bestämmelser om upplåtelse av nyttjanderätt som behövs för att genomföra vattenhushållningsprojekt. Regle-

ringen motsvarar i stora drag bestämmelserna i 2 kap. 7–8 § i den gamla vattenlagen. Bestämmelserna gäller alla vattenhushållningsprojekt. Dessutom ingår särskilda bestämmelser som är kopplade till en viss typ av projekt i kapitlen om dikning, bestående ändring av medelvattenståndet, utnyttjande av vattenkraft, flottning och inrättande av farleder. I lagen har det tagits in särskilda bestämmelser om upplåtelse av nyttjanderätt som gäller projekt som avser bestående ändring av medelvattenståndet. Syftet med dem är att främja genomförandet av iståndsättningsprojekt (se kap. 6 nedan). Bestämmelser om nyttjanderätt finns också bland de fastighetsrättsliga bestämmelserna i 17 kap., i synnerhet i kapitlets 7–9 §.

En projektansvarig kan beviljas rätt till ett område som tillhör någon annan och till byggnaderna eller andra anläggningar på området, om genomförandet av ett vattenhushållningsprojekt innebär att området behövs för ett ändamål som specificeras i lagen (2:12). Utgångspunkten för bestämmelserna om upplåtelse av nyttjanderätt är att man genom nyttjanderätten ska ingripa i någon annans skyddade rättsliga ställning så lite som möjligt. Sådan rätt kan beviljas bara till det område och i den omfattning som det är nödvändigt för att genomföra ett vattenhushållningsprojekt.

I 2 kap. 13 § bestäms om förutsättningarna för beviljande av nyttjanderätt. Enligt huvudregeln kan rätt beviljas om vattenhushållningsprojektet uppfyller villkoren för beviljande av tillstånd och om sökanden med stöd av äganderätt eller ständig nyttjanderätt besitter mer än hälften av det område som behövs. Om det är fråga om ett område som tillhör sökanden och andra gemensamt, är en förutsättning för beviljande av rätt att det område som blir föremål för åtgärden inte är nämnvärt större än det område som motsvarar sökandens andel i det samfällda området.

2 kap. 13 § 2 mom. i vattenlagen gäller upplåtelse av "mindre" nyttjanderätt. I dessa situationer är förutsättningarna för beviljande av rätt lindrigare till den del det är fråga om sökandens rätt till områden. Avsikten är att bestämmelsen ska tillämpas så att nyttjanderätt med stöd av den kan beviljas för placering av dammar, broar, bryggor, pumpverk, ledningar och kablar som ska betraktas som ringa. Med stöd av bestämmelsen kan nyttjanderätt också upplåtas till ett mindre område som krävs för fundamentet till ett enstaka vindkraftverk.

I 2 kap. 13 § 3 mom. i vattenlagen bestäms om förutsättningarna för upplåtelse av rätt för projekt som ett allmänt behov kräver. I dessa situationer kan nyttjanderätt upplåtas även om förutsättningarna enligt 2 kap. 13 § 1 och 2 mom. inte föreligger.

Förutom att den projektansvarige kan beviljas rätt till ett område som tillhör någon annan och till byggnaderna och anläggningarna där, kan genomförandet av ett projekt ibland förutsätta rätt att avlägsna en byggnad, inrättning eller anläggning som tillhör någon annan utanför det nämnda området. Tillståndsmyndigheten kan bevilja den projektansvarige sådan rätt (2:14).

2.3.4

Anmälningsskyldiga projekt

Ett syfte med reformen var att precisera bestämmelserna om anmälningsskyldigheten och på så sätt effektivisera och förenhetliga förhandskontrollen över små vattenhushållningsprojekt. Bestämmelser om anmälan som ska göras till den statliga tillsynsmyndigheten ingår i 2 kap. 15 §. Enligt bestämmelsen ska den projektansvarige innan en åtgärd påbörjas göra en skriftlig anmälan till den statliga tillsynsmyndigheten om

- 1) en åtgärd som avses i 6 § 1 mom. (muddringar under 500 m³),
- 2) upptagning av marksubstanser från botten av ett vattendrag, om åtgärden inte kräver tillstånd enligt 3 kap. 2 eller 3 § (till husbehov),
- 3) uttag av ytvatten eller grundvatten, när den mängd som tas överstiger 100 m³ per dygn och tillstånd enligt 3 kap. 2 eller 3 § inte krävs för uttaget (när vatten inte tas för ett vattentjänstverks behov och när den mängd grundvatten som tas inte överstiger 250 m³ per dygn).

En skriftlig anmälan ska göras till närings-, trafik- och miljöcentralen 30 dygn innan åtgärden påbörjas. Denna bestämmelse ska vara ett redskap för förhandskontroll, så att tillsynsmyndigheterna med tanke på tillsynen enligt lagen har tillräcklig information om de projekt som genomförs i området. Den statliga tillsynsmyndigheten ska underrätta den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten om anmälan (18:17).

Anmälningsskyldigheten är avsedd som ett förfarande för att förmedla information. En anmälan ska i regel inte förutsätta några åtgärder från tillsynsmyndighetens sida. Anmälan ger dock tillsynsmyndigheten en möjlighet att vidta åtgärder om den anser att ett projekt kräver tillstånd enligt lag eller att det på något annat sätt strider mot lag. Då kan tillsynsmyndigheten ge den som har gjort anmälan anvisningar för hur åtgärden ska genomföras, men dessa anvisningar är inte bindande för den som har gjort anmälan. En anmälan ger inte en sökande någon mer skyddad rättslig ställning än denna annars skulle ha. Det är skäl för tillsynsmyndigheten att säkerställa att anmälningarna går igenom tillräckligt noggrant och att de iakttagelser som gjorts angående anmälan dokumenteras även i det fallet att inga åtgärder behöver vidtas med anledning av anmälan. I muddringsanmälningar ingår ofta vågbrytare, stora vallbankar och andra anläggningar som tillsynsmyndigheten vid behov måste ta ställning till så att byggaren inte får den uppfattningen att de har godkänts i och med anmälan. Åtgärden kan dock kräva ett sådant åtgärdstillstånd av kommunen som avses i markanvändnings- och bygglagen.

Anmälan ska innehålla de uppgifter som behövs för förhandskontrollen. Sådana uppgifter är bland annat uppgifter om projektet och när, var och hur det ska genomföras samt områdets indelning i fastigheter. Dessutom ska anmälan innehålla uppgifter om andra projekt som den projektansvarige känner till och som pågår inom projektets influensområde. På detta sätt vill man förbättra möjligheterna att förhindra de sammantagna effekterna av flera små projekt.

Vid tillsynen och rådgivningen är det skäl att betona principen i 2 kap. 7 §, enligt vilken vattenhushållningsprojekt inte får kränka allmänna eller enskilda intressen på ett sätt som kan undvikas. I samband med små vattenhushållningsprojekt ska konsekvenser som kan undvikas granskas i synnerhet med avseende på om projektets omfattning är skäligen förhållande till behovet och den nytta som kan uppnås.

Bestämmelser om anmälan om dikning finns också i 5 kap. i vattenlagen (se avsnitt 5.6 i denna handledning).

2.3.5

Särskilda bestämmelser

Den grundläggande bestämmelsen om underhåll av anläggningar i vattendrag ingår i 2 kap. 9 §. Den som äger en anläggning i ett vattendrag ska hålla anläggningen i ett sådant skick att den inte medför fara eller har skadliga eller menliga verkningar som kränker allmänna eller enskilda intressen. Om anläggningen baserar sig på ett myndighetstillstånd ska även villkoren i tillståndsbeslutet beaktas i fråga om underhållet. En anläggning i ett vattendrag inverkar ofta på vattenståndet eller vattnets lopp. För att avlägsna en sådan anläggning krävs tillstånd av tillståndsmyndigheten. Bestämmelsen gäller både projekt som genomförs med stöd av den nya vattenlagen och projekt som genomförts tidigare (19:4.2).

I 2 kap. 10 § i vattenlagen ingår bestämmelser om ändring av vattnets lopp i rännilar och diken. Syftet med den är att samordna intressena för dem som är uppströms och nedströms vid bädden. Den som äger en rännil, ett dike eller ett bäcken får inte ändra vattnets fria lopp i bädden till skada för någon som är nedströms utan dennes samtycke. Inget samtycke behövs om ägaren till bädden eller bäcken har ett bruksbehov som kräver att projektet genomförs. Inte heller då får de som är uppströms

använda vattnet för något annat ändamål i sådan omfattning att detta hindrar tillgången till vatten för hushållsförbrukning på fastigheten nedströms.

I 2 kap. 11 § i vattenlagen ingår bestämmelser om skydd av vissa typer av vattennatur, och bestämmelserna motsvarar 1 kap. 15 a och 17 a § i den gamla vattenlagen. Bestämmelsen förbjuder åtgärder som äventyrar de naturliga förhållandena hos vissa särskilt uppräknade typer av vattennatur. Dessa naturtyper är flador och glon på högst tio hektar och källor samt, någon annanstans än i landskapet Lappland, tjärnar och sjöar på högst en hektar eller rännilar. Det har inte inträffat några ändringar i bestämmelsens tillämpningsområde, men eftersom definitionerna av bäck och rännil har ändrats har vissa bäddar som tidigare betraktades som rännilar börjat omfattas av bestämmelserna om bäckar.

Begreppet naturliga förhållanden ska förstås på samma sätt som i 1 kap. 15 a och 17 a § i den gamla vattenlagen. Det handlar först och främst om naturtyper vars väsentliga särdrag inte har förändrats till följd av någon form av bearbetning. Begreppet ska dock inte tolkas så snävt att det bara omfattar objekt som står utanför all påverkan av mänsklig verksamhet. Förhållandena torde kunna anses vara naturliga, om förändringen har riktats mot särdrag som inte är väsentliga eller om den förändring som riktats mot ett väsentligt särdrag är ringa. En långvarig naturlig utveckling eller restaureringsåtgärder har å andra sidan också kunnat återställa de naturliga förhållandena. Bestämmelsen gäller inte situationer där särdrag som är kännetecknande för en naturtyp har gått förlorade för alltid.

Tillståndsmyndigheten kan i enskilda fall på ansökan bevilja undantag från förbudet mot att äventyra de naturliga förhållandena. Villkoret för undantag är såsom i den gamla vattenlagen att målen för skyddet av den naturtyp som avses inte äventyras på grund av undantaget. Äventyrande av målen för skyddet ska tolkas på samma sätt som i 31 § i naturvårdslagen.

3 Allmänna bestämmelser om tillståndspliktiga vattenhushållningsprojekt

3.1

Vad ändras?

Bestämmelserna om tillståndspliktiga vattenhushållningsprojekt har på ett mera heltäckande sätt än förr sammanförts i ett eget kapitel, det vill säga 3 kap. Bestämmelserna om tillståndsplikt för projekt har till skillnad från de tidigare allmänna förbudena formulerats som tydligare tillståndströsklar, och de projekt som alltid är tillståndspliktiga har sammanförts i en egen paragraf. Förhållandet mellan vattenlagen och miljöskyddslagen har också ändrats något när det gäller tillståndspliktiga projekt. Inga betydande förändringar har inträffat i förutsättningarna för beviljande av tillstånd utan det baserar sig även i fortsättningen vanligtvis på en intressejämförelse. I kapitlet bestäms också om meddelande och översyn av tillståndsvillkor samt om tillståndets giltighetstid. I fråga om vissa projekt kompletteras 3 kap. i vattenlagen av de projektspecifika bestämmelserna i 4–10 kap., men tillståndsärenden som gäller många i praktiken allmänna projekt avgörs direkt med stöd av 3 kap. Sådana i allmänhet små vattenhushållningsprojekt behandlas särskilt i avsnitt 3.7 i denna handledning.

De viktigaste ändringarna

- Den allmänna tillståndsplikten för vattenhushållningsprojekt baserar sig på projektets konsekvenser (3:2). Projektets miljökonsekvenser har preciserats bland annat genom att det fogats till en ny punkt som gäller äventyrande av de naturliga förhållandena i en bäckfåra. Dessutom fordras tillstånd för att använda en anläggning som stör användningen av någon annans fastighet och ägaren till fastigheten inte har gett sitt samtycke till projektet.
- Till förteckningen över projekt som alltid kräver tillstånd har fogats uttag av vatten för ett vattentjänstverks behov (oberoende av den vattenmängd som tas och konsekvenserna) samt muddring av ett vattenområde när mängden muddermassa överstiger 500 m³.
- Behovet av tillstånd enligt vattenlagen och miljöskyddslagen granskas i princip separat med stöd av lagarna. Ett tillståndsärende som gäller dikning behandlas dock som ett tillståndsärende enligt vattenlagen också i den situationen att tillståndsbehovet baserar sig endast på de konsekvenser i form av förorening som projektet medför på ett vattenområde.
- Om ett vattenhushållningsprojekt medför förorening av miljön eller risk för sådan, ska även miljöskyddslagens bestämmelser om tillståndsvillkor tillämpas när tillståndsvillkoren meddelas.
- Fiskevårdsskyddigheten och fiskerihushållningsavgiften har en sinsemellan jämlik ställning.
- Tillstånd kan av särskilda skäl beviljas för viss tid och det kan bestämmas att tillståndsvillkoren i ett tillstånd som gäller tills vidare ska ses över inom en viss tid.
- Tillstånd till förberedelser ersätter det tidigare så kallade tillståndet att inleda arbeten.
- Tillståndsmyndigheten kan på ansökan bestämma att ett tillstånd ska förfalla bland annat när det inte längre finns någon tillståndshavare eller projektet har mist sin ursprungliga betydelse.

Tillståndspliktiga projekt

Tillståndsplikt på grund av konsekvenserna

Bestämmelsen om allmän tillståndsplikt för vattenhushållningsprojekt (3:2) bygger på ett tredelat rekvisit: en förändring inträffar i ett vattendrag, grundvattnet eller vattenmiljön → följderna är specificerade i bestämmelsen → ett allmänt eller enskilt intresse kränks.

En kränkning av det allmänna intresset kan ta sig uttryck som

- risk för översvämning eller allmän vattenbrist,
- en skadlig förändring av naturen och dess funktion eller försämring av tillståndet i ett vattendrag eller en grundvattenförekomst,
- en avsevärd minskning av naturskönheten, trivseln eller kulturvärdena i omgivningen eller vattendragets lämplighet för rekreationsändamål,
- fara för hälsan,
- att en viktig eller annan för vattenförsörjningen lämplig grundvattenförekomst blir väsentligt mindre riklig eller att möjligheterna att utnyttja den annars försämrats eller på något annat sätt orsakar skada eller olägenhet för uttag av vatten eller för användningen av vatten som hushållsvatten,
- skada eller olägenhet för fisket eller fiskbeståndet,
- skada eller olägenhet för sjötrafiken eller timmerflottningen,
- äventyrande av bevarandet av de naturliga förhållandena i en bäckfåra,
- någon annan jämförbar kränkning av ett allmänt intresse.

Kränkningar av ett enskilt intresse som föranleder tillståndsbehov anses vara förändringar som förorsakar förlust av förmån för någon annans vattenområde, fiske, vattentillgång, mark, fastighet eller övriga egendom. Inget tillstånd behövs dock om förlusten av förmånen endast avser en enskild förmån och innehavaren av den skriftligen har samtyckt till projektet. Tillstånd av tillståndsmyndigheten behövs också för att ändra rännilar eller diken eller vattnets lopp i dem på ett sätt som orsakar skada på någon annans mark. Tillstånd behövs likaså för att använda en anläggning som ska uppföras i ett vattenområde, när användningen av anläggningen stör användningen av någon annans fastighet. Även i dessa situationer underröjer den berördes samtycke behovet av tillstånd.

Även en ändring av ett vattenhushållningsprojekt kan kräva tillstånd enligt vattenlagen. Tillstånd behövs om en ändring kränker allmänna eller enskilda intressen på ett sätt som avses i 3 kap. 2 § 1–3 mom. Tillståndsplikten för ändring av projekt är kopplad till samma konsekvenser som medför tillståndsplikt när det gäller nya projekt. Dessutom kan en ändring vara tillståndspliktig, om den i sig uppfyller kännetecknen för ett projekt som alltid ska kräva tillstånd. En sådan situation föreligger till exempel när det byggs ett vattenkraftverk i en befintlig damm eller i någon annan anläggning.

Vid ändringar ska behovet av tillstånd bedömas i relation till det existerande tillståndet och villkoren enligt det. På så sätt kopplas behovet av tillstånd till konsekvenser som man inte har beaktat i tillståndet. Om de konsekvenser som har beaktats i tillståndet däremot blir fler, är det fråga om att iaktta villkoren för tillståndet och de villkor som anges i tillståndet, inte om att ändra ett projekt. Till den del tillståndsplikten baserar sig på en kränkning av enskilda intressen kan behovet av tillstånd i fråga om ändringar elimineras, om innehavaren av förmånen ger sitt samtycke.

3.2.2

Tillståndsplikt som baserar sig på projektförteckningen

I 3 kap. 3 § i vattenlagen ingår en förteckning med 10 punkter över projekt som oavsett följderna alltid fordrar tillstånd. Förteckningen baserar sig på den gamla vattenlagens bestämmelser om projekt som alltid är tillståndspliktiga. Dessutom har förteckningen kompletterats med vissa projekt som inom tillämpningspraxis för vattenlagen i regel har ansetts fordra tillstånd eller som det av andra orsaker har ansetts nödvändigt att alltid börja kräva tillstånd för. Det är meningen att förteckningen ska vara uttömmande.

Det har inte inträffat några betydande förändringar i fråga om de tillståndspliktiga projekten med undantag av muddringar som är mera omfattande än 500 m³ och som alltid kräver tillstånd efter den 1 januari 2012. En ny punkt i förteckningen över projekt som alltid är tillståndspliktiga är dessutom uttag av vatten för ett vattentjänstverks behov eller för någon annans behov, om denna levererar vatten till ett vattentjänstverk, eller för att föras bort för användning någon annanstans – oberoende av den mängd vatten som tas. Förteckningen över projekt som alltid är tillståndspliktiga begränsar inte tillämpningsområdet för bestämmelserna om tillståndsplikt som baserar sig på konsekvenserna av ett projekt. Muddring kan till exempel förutsätta tillstånd med stöd av 3 kap. 2 §, även om mängden muddermassa är mindre än de 500 kubikmeter som nämns ovan. Tillsynsmyndigheten kan inleda tillsynsåtgärder vid behov, om den bedömer att projektet fordrar tillstånd med stöd av 3 kap. 2 §.

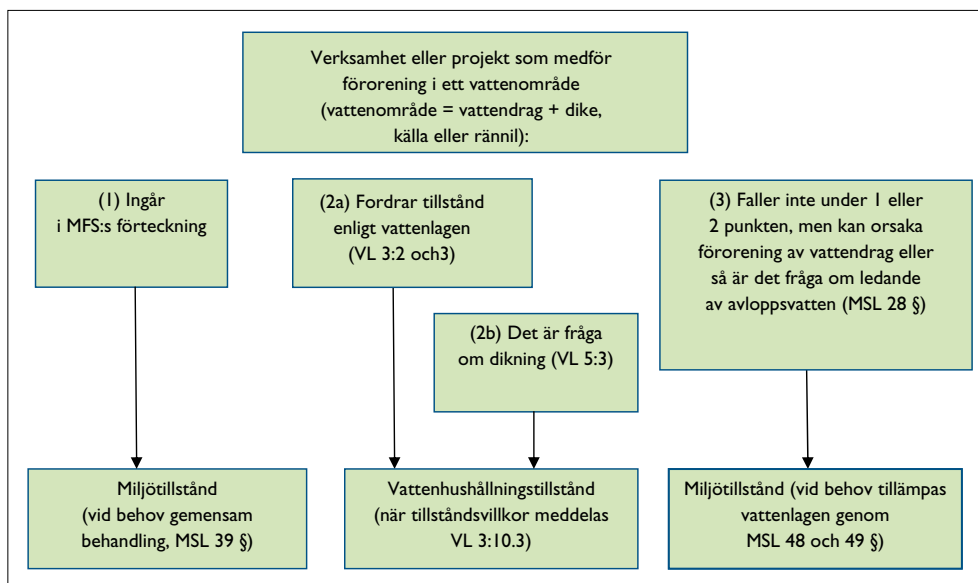
Ändring av projekt som alltid är tillståndspliktiga fordrar tillstånd, om ändringen kränker allmänna eller enskilda intressen. Eftersom projekten är tillståndspliktiga oavsett vilka konsekvenser de har, kan behovet av tillstånd till ändringar inte kopplas till konsekvenserna av ändringarna på samma sätt som i 3 kap. 2 §. Utgångspunkten är att alla ändringar som inte har beaktats i tillståndet förutsätter att tillståndet ändras. Dock krävs inget tillstånd för ändringar som inte medför olägenheter, det vill säga som inte påverkar allmänna eller enskilda intressen. När det gäller projekt som alltid är tillståndspliktiga ska behovet av tillstånd för att ändra ett projekt bedömas i förhållande till tillståndet och tillståndsvillkoren och till den kränkning av allmänna eller enskilda intressen som ändringen medför. I dammanläggningarna för ett vattenkraftverk som har byggts tidigare går det till exempel att utan nytt tillstånd placera ytterligare maskiner för att förbättra verkningsgraden, om de inte medför olägenheter.

3.2.3

Förhållande till miljöskyddslagens bestämmelser om tillståndsbehov

Den nya vattenlagen innehåller inte någon sådan bestämmelse som 1 kap. 19 § i den gamla vattenlagen, enligt vilken tillståndsplikt för ett vattenhushållningsprojekt kan basera sig på att projektet medför sådan förorening av vattendrag som avses i 3 § 1 mom. 1 punkten i miljöskyddslagen. Nu behandlas tillståndsärenden som gäller sådana projekt i enlighet med miljöskyddslagen. Ett undantag är dikning, för i 5 kap. i vattenlagen bestäms särskilt om tillståndsplikt som baserar sig på förorening som orsakas av dikningsprojekt (se avsnitt 5.3.1 i denna handledning).

I 28 § 1 mom. i miljöskyddslagen hänvisas i fråga om tillståndsplikt till förteckningen över tillståndspliktig verksamhet i miljöskyddsförordningen. Denna förteckning över inrättningar kompletteras av bestämmelserna i 28 § 2 mom., där 1 och 2 punkten gäller verksamhet som kan orsaka förorening av ett vattendrag eller en bädd som är mindre än ett vattendrag. Enligt bestämmelsen ska man dessutom ha miljötillstånd för verksamhet som kan orsaka förorening av vattendrag, då det inte är fråga om ett projekt som är tillståndspliktigt enligt vattenlagen. Dessutom behövs miljötillstånd för avledning av avloppsvatten som kan orsaka förorening av ett dike,

Schema 1. Behovet av miljötillstånd enligt miljöskyddslagen och vattenhushållningstillstånd enligt vattenlagen.

en källa eller en rännil. Om ett projekt som är tillståndspliktigt enligt vattenlagen medför förorening i ett vattenområde eller risk för sådan förorening, tillämpas också miljöskyddslagens bestämmelser om meddelande av tillståndsvillkor när tillståndsvillkoren meddelas (3:10.3).

Punkterna 1 och 2 i schema 1 kan komma i fråga samtidigt. Exempelvis gruvverksamhet kräver ofta tillstånd enligt såväl vattenlagen som miljöskyddslagen. Då tillämpas i regel bestämmelserna om gemensam behandling av tillstånd (MSL 39 § och VL 11:12). Däremot kan det i princip inte bli aktuellt att tillämpa punkterna 2 och 3 i schemat samtidigt. I situationer enligt punkt 3 kan det särskilt i samband med tillstånd till ledande av avloppsvatten vara nödvändigt att bevilja rätt att leda in avloppsvatten på annans område (MSL 48 §) eller anläggande av avloppsrör på vattenområde (MSL 49 §). Via hänvisningsbestämmelserna i miljöskyddslagen kan det då bli aktuellt att tillämpa även vattenlagens bestämmelser om beviljande av nyttjanderätt, fastställande av ersättning och dikning.

Om ledandet av avloppsvatten inte baserar sig på miljötillståndspliktig verksamhet är det den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten som beslutar om rätt att leda in avloppsvatten i ett dike eller en rännil på någon annans område och om skyldigheterna i anslutning till detta (MSL 103 c §). Det är alltså fråga om ledande av avloppsvatten som inte kan anses orsaka sådan förorening av ett vattenområde som avses i miljöskyddslagen. Även då kan vattenlagens bestämmelser om dikning bli tillämpliga till vissa delar genom hänvisningsbestämmelserna i miljöskyddslagen.

3.3

Förutsättningar för beviljande av tillstånd

3.3.1

Tillståndsprövningens uppbyggnad

Den vattenrättsliga tillståndsprövningen består i att undersöka förutsättningarna för att bevilja tillstånd och meddela de villkor som ska förenas med tillståndet. Dessa bildar en enhetlig helhet och det är inte till alla delar möjligt att hålla dem i sär. Tillståndsprövningen är rättslig prövning, liksom i den gamla vattenlagen. Om förutsätt-

ningar för beviljande av tillstånd föreligger ska tillstånd beviljas. Om förutsättningar för beviljande av tillstånd åter inte föreligger ens när tillståndsvillkor meddelas, kan tillstånd inte beviljas.

Förutsättningarna för beviljande av tillstånd kan grupperas i allmänna och särskilda förutsättningar. De allmänna förutsättningarna (3:4) berör alla vattenhushållningsprojekt, medan de särskilda förutsättningarna (4:5, 6:4 och 8:2) gäller vissa typer av projekt.

De allmänna förutsättningarna för beviljande av tillstånd kan indelas i tre grupper:

- 1) jämförelse av intressen eller projekt som inte medför några olägenheter (kriteriet för ringa projekt),
- 2) absolut hinder för beviljande av tillstånd, och
- 3) nyttjanderätt till områdena.

3 kap. 4 § i vattenlagen utgör kärnan i den vattenrättsliga tillståndsprövningen. Bestämmelsen baserar sig på den gamla vattenlagens bestämmelser om jämförelse av intressen och om hinder för beviljande av tillstånd. Vid tillståndsprövning enligt vattenlagen ska dessutom de allmänna bestämmelserna i 2 kap. 7 och 8 § om genomförande av vattenhushållningsprojekt, de särskilda bestämmelser som gäller enskilda projekt och de krav som härrör från annan lagstiftning beaktas (bl.a. krav som härrör från naturvårdslagen samt markanvändnings- och bygglagen).

3.3.2

Kriteriet för ringa projekt

Tillstånd kan beviljas för ett projekt antingen för att det är ringa eller utifrån en jämförelse av intressen (3:4.1). Med stöd av kriteriet för ringa projekt kan tillstånd beviljas för projekt som inte nämnvärt kränker allmänna eller enskilda intressen. Den gamla vattenlagens krav på ett nyttigt ändamål ingår inte i den nya lagen; vid tillståndsprövning som baserar sig på detta kriterium bedöms alltså inte längre nyttan eller nödvändigheten av vattenhushållningsprojektet utan endast projektets konsekvenser för allmänna och enskilda intressen. Om projektet kränker allmänna eller enskilda intressen på det sätt som avses i bestämmelsen, kan projektet inte beviljas tillstånd med stöd av kriteriet för ringa projekt, utan förutsättningarna för att genomföra projektet måste vägas vid en jämförelse av intressen. Även ett ringa projekt måste uppfylla kraven i minimeringsbestämmelsen (2:7). Ett projekt ska genomföras så att allmänna eller enskilda intressen inte kränks på ett sätt som kan undvikas, om syftet med projektet eller användningen kan nås utan oskälig ökning av kostnaderna i förhållande till de totala kostnaderna och till den skada som orsakas.

3.3.3

Jämförelse av intressen

Projekt som genomförs med stöd av kriteriet för ringa projekt är vanligtvis små till arealen och har ringa konsekvenser. I praktiken ska tillståndsprövningen också för lite mer betydande projekt basera sig på en jämförelse av intressen, där man alltså bedömer allmän respektive enskild nytta och förlust av projektet. Förutsättningen för att tillstånd ska beviljas är att nyttan med ett projekt är avsevärd i förhållande till de förluster som det medför. I de projektspecifika kapitlen ingår kompletterande bestämmelser för olika typer av projekt angående vilka omständigheter som ska beaktas vid jämförelsen av intressen (se 7:2, 8:2 och 9:3). Förvaltningsplanerna beaktas vid jämförelsen av intressen på samma sätt som i den gamla vattenlagen.

Bestämmelser om innehållet i tillståndsprövningens jämförelse av intressen ingår i 3 kap. 6 § om bedömning av allmänna intressen och i 7 § om bedömning av enskilda intressen. Paragraferna baserar sig på 2 kap. 11 § i den gamla vattenlagen och motsvarar tillämpningspraxis i fråga om den gamla vattenlagen. Avvägningen av nytta eller skada vars penningvärde det är svårt att uppskatta är en central del av bedömningen av allmän nytta eller förlust. Den nytta eller förlust som ett projekt medför bedöms i första hand från allmän synpunkt, men en bedömning enligt penningvärdet är också möjlig, om nyttans eller förlustens omfattning kan mätas i pengar. Som sådana allmänna intressen beträffande vilka nyttan eller förlusten ska bedömas vid tillståndsprövningen nämns i lagberedningsarbetena bland annat trafikinfrastruktur, vattenförsörjning och naturvård. Förteckningen är inte uttömmande, utan även andra typer av allmänna intressen, som inte kan betraktas som enskilda parters intressen, kan komma i fråga som allmänna intressen vid jämförelsen av intressen.

Utgångspunkten för enskild nytta och förlust är en bedömning enligt penningvärdet. När det gäller enskild nytta täcker 3 kap. 7 § i den nya lagen på samma sätt som den gamla vattenlagen sådan privaträttslig nytta och förlust som inte är allmän nytta och förlust enligt vad som avses ovan.

3.3.4

Absolut hinder för beviljande av tillstånd

I 3 kap. 4 § 2 mom. om de allmänna förutsättningarna för beviljande av tillstånd bestäms om absolut hinder för beviljande av tillstånd. Avsikten med bestämmelsen är att sätta en övre gräns för godtagbara följder av ett vattenhushållningsprojekt. Om den gränsen överskrids kan inget tillstånd beviljas för projektet, hur stor nytta av det än är. Vattenlagens absoluta hinder för beviljande av tillstånd är avsedd att vara den bestämmelse som i sista hand skyddar de rättsobjekt som specificeras i paragrafen. Även om bestämmelsen har liten betydelse för tillståndsprövningen, kan bestämmelsen ses som en mera generell norm för sättet att allmänt genomföra storprojekt.

Bestämmelsens innehåll motsvarar i sak 2 kap. 5 § i den gamla vattenlagen. Tillstånd får inte beviljas, om vattenhushållningsprojektet äventyrar det allmänna hälsotillståndet eller den allmänna säkerheten, orsakar avsevärda skadliga förändringar i omgivningens naturförhållanden eller i vattennaturen och dess funktion eller i hög grad försämrar bosättnings- eller näringsförhållandena på orten.

Ordningföljden i fråga om jämförelse av intressen och absolut hinder för beviljande av tillstånd har ändrats i och med reformen av vattenlagen. Vid tillståndsprövning enligt den nya vattenlagen ska absolut hinder för beviljande av tillstånd prövas först när övriga förutsättningar för beviljande av tillstånd har konstaterats föreligga.

3.3.5

Nyttjanderätt

För att tillstånd ska beviljas förutsätts dessutom att sökanden har eller får nyttjanderätt till de områden som krävs för ett projekt eller att det läggs fram en pålitlig redogörelse för hur nyttjanderätten ska ordnas. Sökanden kan ha nödvändig nyttjanderätt när tillståndet söks, eller också beviljas den i samband med tillståndet på det sätt som föreskrivs i 2 kap. i vattenlagen. Tillstånd kan beviljas också i de fall sökanden ämnar ansöka om nyttjanderätt i ett myndighetsförfarande enligt någon annan lag eller med privaträttsliga avtal. Om den rätt till ett område som legat till grund för beviljandet av tillstånd senare blir oklar, kan tillståndsmyndigheten i vissa situationer bevilja den nödvändiga nyttjanderätten även i efterhand på separat ansökan (17:8). Förutsättningarna för upplåtelse av nyttjanderätt behandlas i avsnitt 2.3.3 i denna handledning.

Tillståndsvillkor

Ett tillstånd kan förenas med olika villkor som kan gälla sättet att genomföra projektet, kontroll av projektets verkningar och fiskevårdsfrågor samt ersättning för de förluster av förmåner som verksamheten föranleder. Meddelandet av villkor som gäller genomförandet av projekt baserar sig på 3 kap. 10 §. Enligt den ska ett tillståndsbeslut förenas med behövliga villkor om hur olägenheter som orsakas av projektet undviks, hur landskapet iståndsätts och spåren av arbetet avlägsnas samt vad som ska göras för att bevara förhållandena i vattendraget och grundvattenförekomsten. Strävan med reformen har inte varit att ingripa i den rättspraxis som gäller meddelandet av tillståndsvillkor.

Om projektet påverkar vattenståndet eller vattnets lopp i vattendraget, ska tillståndsbeslutet dessutom vid behov innehålla villkor som gäller vattnets maximi- eller miniminivå och regleringen av vattenföringen.

Om ett projekt som är tillståndspliktigt enligt vattenlagen medför i 3 § i miljöskyddslagen avsedd förorening av miljön i ett vattenområde eller risk för sådan förorening, ska också miljöskyddslagens bestämmelser om meddelande av tillståndsvillkor tillämpas när tillståndsvillkoren enligt vattenlagen meddelas. Däremot ska miljöskyddslagens bestämmelser om tillståndsprovning inte tillämpas vid tillståndsprovning enligt vattenlagen (jfr den gamla VL 2:1a).

Det har inte inträffat några nämnvärda ändringar i regleringsgrunden för kontroll, men bestämmelserna om ordnande av kontroll har närmats miljöskyddslagens bestämmelser om kontroll. Tillståndshavaren ska vid behov åläggas att kontrollera hur projektet genomförs och vilka konsekvenser det har. Tillståndsmyndigheten eller en av den förordnad myndighet kan ålägga flera tillståndshavare att gemensamt kontrollera konsekvenserna av sina verksamheter (samordnad recipientkontroll) eller för kontrollen av verksamheten godkänna deltagande i övervakningen inom området. Den samordnade recipientkontrollen kan gälla kontroll som grundar sig på både miljöskyddslagen och vattenlagen.

Innehållet i kontrollskyldigheten kan avgöras antingen i tillståndsbeslutet eller separat. Den myndighet som fattat ett beslut om samordnad recipientkontroll eller om godkännande av kontrollplanen kan ändra beslutet inom de ramar som anges i tillståndet trots att tillståndet är i kraft. Det som i lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen konstateras om övervakningen enligt de övervakningsprogram som avses i lagen ska beaktas när någon åläggs kontrollskyldighet.

Vattenlagens bestämmelser om fiskevårdsskyldighet och fiskerihushållningsavgift motsvarar tillämpningspraxis i fråga om den gamla vattenlagens bestämmelser. En ny mekanism som fogats till vattenlagen är bestämmelser om godkännande av planen för fullgörande av fiskevårdsskyldighet och fastställande av plan för användning av fiskerihushållningsavgift.

Fiskevårdsskyldigheten och fiskerihushållningsavgiften har en sinsemellan jämlig ställning. Om ett vattenhushållningsprojekt orsakar skada på fiskbeståndet eller fisket, ska den projektansvarige åläggas att vidta åtgärder för att förebygga eller minska skadan (fiskevårdsskyldighet). Alternativt kan den projektansvarige åläggas att betala fiskerimyndigheten en avgift som motsvarar de skäligena kostnaderna för dessa åtgärder (fiskerihushållningsavgift). När fiskevårdsskyldighet, en fiskerihushållningsavgift eller en kombination av dem påförs, ska projektets art och verkningar, övriga vårdåtgärder som ska vidtas inom det område som berörs av projektets skadliga verkningar och regleringen av fisket beaktas.

De åtgärder som ingår i fiskevårdsskyldigheten får inte medföra sådana kostnader för den projektansvarige som är oskäliga i förhållande till den nytta som kan vinnas

genom dem. Fiskevårdsskyldigheten kan bestå av en fiskväg, en istandsättningsåtgärd som avser fiskerinäringen, fiskutplantering eller någon annan vårdåtgärd som avser fiskerinäringen, eller en kombination av dessa åtgärder. Vid behov kan fiskevårdsskyldigheten inbegripa kontroll av resultaten av åtgärderna i det vattenområde som berörs av projektets skadliga verkningar.

3.5

Tillståndets giltighet och översyn av tillståndsvillkoren

Till följd av vattenhushållningsprojektens natur beviljas tillstånd enligt vattenlagen i regel så att de är permanenta (tillståndet gäller tills vidare). Tillstånd för viss tid beviljas i första hand för tillfälliga projekt som inte behöver permanent tillstånd. Inom rättspraxis har man ibland ansett att projekt av bestående karaktär kan beviljas tillstånd för viss tid exempelvis när så stor osäkerhet hänför sig till projektets miljökonsekvenser att det inte är möjligt att bevilja ett tillstånd som gäller tills vidare. Längden på ett tillstånd för viss tid ska avgöras från fall till fall. Utgångspunkt är den tidsperiod som sökanden föreslår i ansökan, men tillståndsmyndigheten kan också komma till ett annat slutresultat.

Till ett tillstånd som gäller tills vidare kan fogas ett villkor om översyn av tillståndsvillkoren. Enligt vattenlagen kan det anges att de tillståndsvillkor som gäller vattenmiljön och dess användning ska ses över inom en viss tid, om detta är nödvändigt för att undvika att projektet medför betydande olägenheter (3:20). Den projektansvarige ska då lämna in ansökan om översyn av tillståndsvillkoren inom den tidpunkt som angetts i tillståndsbeslutet.

I 3 kap. 21 § bestäms om annan än i 3 kap. 20 § avsedd översyn av tillståndsvillkoren och om meddelande av nya villkor. Tillståndsmyndigheten kan på ansökan se över tillståndsvillkoren och meddela nya villkor, om

- 1) genomförandet av projektet i enlighet med tillståndsvillkoren har skadliga verkningar som inte har förutsetts när tillståndsvillkoren meddelades och som inte annars kan minskas i tillräcklig utsträckning,
- 2) genomförandet av projektet i enlighet med tillståndsvillkoren till följd av ändrade förhållanden har skadliga verkningar som inte annars kan minskas i tillräcklig utsträckning, eller
- 3) det krävs av säkerhetsskäl.

Tröskeln för översyn av tillståndsvillkoren är jämförelsevis hög. Mindre verkningar kan knappast anses överskrida tröskeln för översyn. Översynen av tillståndsvillkoren eller meddelandet av nya villkor på grund av ändrade förhållanden eller av säkerhetsskäl får inte i någon nämnvärd utsträckning minska nyttan av projektet. Sökanden åläggs med iakttagande i tillämpliga delar av 13 kap. att ersätta annan än ringa förlust av förmån som översynen eller de nya villkoren medför.

En ansökan om att tillståndsvillkoren ska ses över eller nya villkor meddelas kan göras av en innehavare av en enskild förmån som drabbas av skadliga verkningar, kommunen, tillsynsmyndigheten eller den myndighet som bevakar ett allmänt intresse i ärendet.

I 3 kap. 22 § bestäms om översyn av villkor som gäller fiskevårdsskyldighet eller fiskerihushållningsavgift. Tillståndsmyndigheten kan på ansökan ändra villkor som gäller fiskevårdsskyldighet eller en fiskerihushållningsavgift, om förhållandena har förändrats väsentligt. En skyldighet som har visat sig oändamålsenlig med tanke på fiskerinäringen kan dessutom ses över, om resultatet med tanke på denna näring kan förbättras utan att kostnaderna för fullgörandet av skyldigheten avsevärt ökar.

Förutsättningen för att fiskevårdsskyldigheten eller fiskerihushållningsavgiften ska kunna ses över är att tillståndet innehåller ett villkor om fiskevårdsskyldighet eller fiskerihushållningsavgift. Ett helt nytt villkor om fiskevårdsskyldighet eller fiskerihushållningsavgift kan inte fogas till tillståndsbeslutet med stöd av denna bestämmelse, utan ett sådant ärende ska behandlas som översyn av tillståndsvillkoren enligt 3 kap. 21 §.

Det är också möjligt att ändra tillståndsvillkoren på ansökan av tillståndshavaren. Om det vid genomförandet av ett vattenhushållningsprojekt visar sig ändamålsenligt att ändra tillståndsvillkoren, kan tillståndsmyndigheten ändra villkoren på ansökan av tillståndshavaren. Ändringen ska dock vara av ringa betydelse och den får inte nämnvärt kränka någon annans rätt eller fördel.

Det kan bestämmas att ett tillstånd enligt vattenlagen ska upphöra att gälla (3:24). Bestämmelsen gäller också tillstånd som beviljats med stöd av den tidigare vattenlagstiftningen. Det är tillståndsmyndigheten som på ansökan beslutar om ett tillstånd ska upphöra att gälla. Förutsättningen för ett beslut om att ett tillstånd ska upphöra att gälla är att tillståndshavaren inte längre finns eller det inte utan svårighet kan redas ut vem som är tillståndshavare (s.k. herrelösa projekt), projektet har mist sin ursprungliga betydelse, eller tillståndshavaren begär det.

Om ansökan om att tillståndet ska upphöra att gälla baserar sig på att projektet har mist sin ursprungliga betydelse, ska tillståndshavaren ges tillfälle att iståndsätta de konstruktioner som ingår i projektet eller att vidta någon annan åtgärd genom vilken den nytta av projektet som legat till grund för beviljandet av tillståndet kan återställas till väsentliga delar.

Vid bedömningen av om ett projekt har mist sin betydelse eller inte ska utgångspunkten vara det syfte som projektet skulle ha genomförts för och med stöd av vilket tillståndet ursprungligen har beviljats. Betydelsen kan inte bedömas med stöd av utomstående faktorer som är oberoende av projektet. Således kan betydelsen av ett projekt som fortfarande fyller det syfte som anges i tillståndet inte tas upp till ny bedömning till exempel på yrkande av dem som orsakas olägenhet inom projektets influensområde och inte heller med stöd av allmänna värderingar inom vattenanvändningen, som kanske förändras med tiden.

3.6

Tillstånd till förberedelser

Den gamla vattenlagens tillstånd att inleda arbeten har ersatts med tillstånd till förberedelser i den nya lagen. Användningsområdet för tillstånd till förberedelser har i den nya lagen inskränkts jämfört med den gamla vattenlagen så att det tillåter att ett projekt börjar genomföras. Ett tillstånd till förberedelser är dock inte avsett att tillåta att projektet genomförs så långt att den egentliga verksamheten skulle kunna inledas.

Med stöd av 3 kap. 16 § i vattenlagen kan tillståndsmyndigheten av grundad anledning ge sökanden rätt att redan innan beslutet vunnit laga kraft vidta förberedande åtgärder för genomförande av projektet (tillstånd till förberedelser). Sådana grundade anledningar kan vara långvariga projekt, skada som orsakas om arbetena skjuts upp och ringa projekt. Tillstånd till förberedelser kan beviljas, om de förberedande åtgärderna kan vidtas utan att den övriga användningen av vattnen eller naturen och dess funktion tillfogas någon avsevärd olägenhet. En ytterligare förutsättning är att förhållandena efter det att åtgärderna har vidtagits till väsentliga delar kan återställas i den händelse att tillståndsbeslutet upphävs eller tillståndsvillkoren ändras. I ett beslut om tillstånd till förberedelser ska de åtgärder som ingår specificeras till behövliga delar. De förberedande åtgärderna kan omfatta åtgärder som är nödvändiga

för genomförandet av projektet, såsom att markarbeten inleds eller konstruktioner uppförs. Någon annans område får utnyttjas för ovan avsedda åtgärder endast om en sådan rätt fastställs i tillståndet eller om rättsinnehavarna i övrigt samtycker till det. I ett beslut om tillstånd till förberedelser ska sökanden förpliktas att ställa en godtagbar säkerhet innan åtgärder vidtas, om inte detta är uppenbart onödigt. Säkerheten ska täcka ersättningen för de skador, olägenheter och kostnader som kan uppstå om beslutet upphävs eller tillståndsvillkoren ändras. Skyldigheten att ställa säkerhet gäller inte staten, en kommun eller en samkommun. Tillstånd till förberedelser kan beviljas antingen i samband med tillståndsbeslutet eller på separat ansökan som görs under besvärstidens gång eller inom 14 dagar efter besvärstidens utgång. Beslut som gäller tillstånd till förberedelser får verkställas även om de överklagas, men fullföljdsdomstolen kan förordna att åtgärderna ska avbrytas eller begränsas.

3.7

Små vattenhushållningsprojekt

De allmänna bestämmelserna i 2 kap. om allmänna rättigheter och skyldigheter ska tillämpas på alla vattenhushållningsprojekt. På tillståndspliktiga projekt tillämpas dessutom bestämmelserna i 3 kap. om förutsättningarna för beviljande av tillstånd och om tillståndsvillkor. Man ska särskilt beakta förpliktelsen enligt 2 kap. 7 § att minimera skadorna när vattenhushållningsprojekt genomförs (se avsnitt 2.3.2 i denna handledning).

Till vattenlagens tillämpningsområde hör emellertid många små vattenhushållningsprojekt, av vilka en del berörs av vissa egna särskilda bestämmelser, även om de inte behandlas i ett eget särskilt projektspecifikt kapitel. Sådana i praktiken vanliga små vattenhushållningsprojekt är till exempel utplacering av ledningar och kablar under eller över ett vattendrag, byggande av en brygga eller en liten bro vid ett vattendrag, muddring i ett vattendrag samt i vissa situationer också anläggande av värmebrunnar i ett vattenområde eller på land. Dessutom kan också många dikningar betraktas som små vattenhushållningsprojekt. Det finns dock egna bestämmelser om dem i 5 kap. (se avsnitt 5 i denna handledning).

Vid bedömning av om uppförandet av en **bro** kräver tillstånd är det av särskild betydelse om den går över en kungsådra eller allmän farled eller flottningsled. Uppförande av en bro eller transportanordning över en allmän farled eller kungsådra kräver alltid tillstånd (3:3, 4 punkten). Kungsådra är det djupaste stället i en älv för vattnets fria lopp, samfärdsel, timmerflottning och fiskens vandring (1:6 §). Kungsådran är en tredjedel av älvens bredd vid medelvattenstånd. Allmän farled är åter en sådan farled i ett vattendrag som i enlighet med vattenlagen fastställts vara en offentlig farled eller allmän lokal farled.

Placeringen av **ledningar och kablar** i ett vattendrag orsakar sällan sådana konsekvenser att utläggningen på grund av dem kräver tillstånd enligt vattenlagen (3:2). Anläggande av en vatten-, avlopps- eller kraftledning eller någon annan ledning under en allmän farled eller kungsådra kräver dock alltid tillstånd (3:3, 4 punkten). Placeringen av en ledning över en allmän farled eller kungsådra kan kräva tillstånd om den inverkar på användningen av leden (3:3, 1 punkten). Regionförvaltningsverket kan bevilja den projektansvarige rätt till ett område som tillhör någon annan om anläggningen är ringa, även om sökanden inte alls sedan tidigare besitter en del av det område som behövs (2:13 §).

Byggandet av en **brygga** hör samman med rätten för ägaren till en strand att framför stranden i vattendraget sätta ut en förtöjningspåle eller förtöjningsboj för

båt eller bygga en brygga, ett båthus eller någon annan med dessa jämförbar anläggning som sträcker sig över ett vattenområde, oberoende av om han är ägare till eller delägare i vattenområdet eller inte (2:5). Denna rätt förutsätter att anläggningen inte har sådana konsekvenser att den kräver tillstånd (3:2) eller orsakar ägaren till vattenområdet skada eller avsevärd olägenhet. Ägaren eller innehavaren av en strand jämställs inte med innehavaren av servitut, som får använda stranden på grund av till exempel vägrätt eller båtplats-servitut. Rätten gäller inte heller ett vattenområde som tagits i särskilt bruk. Om en brygga kräver tillstånd på grund av sin storlek och sina konsekvenser, ska nyttjanderätten till vattenområdet avgöras samtidigt som tillståndsärendet (2:12 och 13).

Byggandet av en brygga kan kräva åtgärdstillstånd med stöd av 62 § i markanvändnings- och byggförordningen, om bryggan betraktas som en sådan strandlinjeanordning som avses i förordningen. Med strandlinjeanordningar avses större kajer, broar eller andra konstruktioner som ändrar strandlinjen eller väsentligt påverkar den, kanaler, vågbrytare eller motsvarande.

Gränsen för tillståndspliktiga **muddringar** har förtydligats i vattenlagen jämfört med tidigare eftersom tillstånd alltid krävs när mängden massa som muddras överstiger 500 m³ och det inte är fråga om underhåll av en offentlig farled (3:3, 7 punkten). Om uppslamning, ett grund eller en annan jämförbar olägenhet vid nyttjandet av ett vattendrag är till förfång för någon, får denne utan samtycke av den som äger vattenområdet vidta åtgärder som behövs för att undanröja olägenheten (2:6). Minst 30 dygn innan åtgärden genomförs ska ägaren till vattenområdet underrättas om åtgärden och hur arbetet kommer att utföras (2:6.3).

När det är fråga om en sådan här muddring eller annan åtgärd som inte överskrider tillståndströskeln, ska den dessutom anmälas till NTM-centralen (2:15 §). När en anmälan inlämnats till NTM-centralen ska centralen underrätta den kommunala miljöförvaltningsmyndighet inom vars område åtgärden vidtas eller till vars område åtgärdens verkningar sträcker sig (18:17). Utanför anmälnings skyldigheten ställs sådana obetydliga åtgärder som inte kan betraktas som muddring, såsom röjning av stenar och andra liknande hinder med muskelkraft.

Anläggandet av **värmebrunnar** på ett markområde kan inverka på en grundvattenförekomst status eller riklighet. I praktiken kan konsekvenserna vara sådana att vattenlagens tröskel för tillståndsbehov (3:2) överskrids i första hand om värmebrunnen anläggs på ett viktigt eller annat för vattenförsörjning lämpligt grundvattenområde. Anläggandet av värmebrunnar kan i vissa situationer orsaka direkt risk för förorening av grundvattnet enligt 8 § i miljöskyddslagen eller indirekt genom förorening av marken.

Utplaceringen av **rörsystem för en jordvärmeanläggning** orsakar inte heller nödvändigtvis sådana konsekvenser i vattendraget att vattenlagens tröskel för tillståndsbehov överskrids. Vid en kungsådra bör man dock granska att utplaceringen av rörsystemet inte inverkar på användningen av leden. Ägaren till en strand som placerar ut ett rörsystem ska också ha samtycke av ägaren till vattenområdet. Nyttjanderätt till vattenområdet kan upplåtas med stöd av vattenlagen, om ägaren inte ger sitt samtycke.

Börning av en värmebrunn eller nedläggning av värmekollektorrör förutsätter åtgärdstillstånd med stöd av 62 § i markanvändnings- och bygglagen. I samband med behandlingen av åtgärdstillståndet kan det således vara nödvändigt att bedöma även åtgärdens tillståndspliktighet ur vattenlagens perspektiv. I allmänhet är det ändå inte nödvändigt att föra saken till regionförvaltningsverket för behandling enbart för att avgöra nyttjanderättsfrågorna, eftersom kommunens byggkontrollmyndighet kan bevilja rätt till placering av samhällstekniska anordningar på annans mark- eller vattenområde med stöd av 161 § i markanvändnings- och bygglagen i samband med att åtgärdstillståndet behandlas.

4 Uttag av vatten

4.1

Vad ändras?

Bestämmelserna i 4 kap. i vattenlagen gäller uttag av ytvatten och grundvatten, placering av anordningar som behövs för detta på annans markområde samt fastställande av skyddsområde för en vattentäkt. I den nya lagen föreskrivs om en företrädesordning för konkurrerande vattenuttagsprojekt för trygghet av den lokala tillgången till vatten och andra behov som är viktiga för ett samhälle. Beslut om placering av vattenledningar på någon annans område kan fattas i enlighet med vattenlagen endast när det gäller tillstånd att ta vatten, i övrigt avgörs saken med stöd av markanvändnings- och bygglagen. Enligt den nya lagen kan ansökan om att ett skyddsområde ska fastställas göras av den projektansvarige och tillsynsmyndigheten och dessutom av en part.

De viktigaste ändringarna

- Även en enskild fastighets uttag av vatten från eget vatten- eller markområde kräver tillstånd om det inverkar på ett allmänt intresse.
- En företrädesordning har föreskrivits för vattenuttagsprojekt.
- När regionförvaltningsverket beviljar tillstånd att ta vatten kan det se över villkoren i ett annat tillstånd som gäller samma vattenförekomst.
- Uttag av vatten för ett vattentjänstverks behov eller för användning utanför orten kräver alltid tillstånd.
- Uttag av vatten som överstiger 100 m³/dygn och som inte kräver tillstånd ska dock anmälas till NTM-centralen.
- Ansökan om att ett skyddsområde ska fastställas kan göras av den projektansvarige, tillsynsmyndigheten eller en part.

4.2

Definitioner

Med uttag av vatten avses både ledande av ytvatten och uttag av grundvatten (4:1). I en del av bestämmelserna i 4 kap. föreskrivs särskilt att de gäller endast endera.

Med uttag av ytvatten avses att vatten tas inte bara från ett vattendrag utan också från en rännil, ett dike eller en källa (4:1.1). När vatten tas från en källa ska det också behandlas som uttag av ytvatten, trots att gränsdragningen mot uttag av grundvatten inte är helt entydig på denna punkt.

Med grundvatten avses vatten som finns i mark- eller berggrund (1:3.1, 7 punkten). Bestämmelserna om uttag av grundvatten tillämpas också på uttag av konstgjord grundvatten, eftersom konsekvenserna av uttag av naturligt grundvatten och konstgjord grundvatten inte avviker från varandra (4:1.2). Infiltration av vatten i marken för konstgjord grundvattenbildning är dock en egen, separat projektyp (3:3.1, 3 punkten).

4.3

Rätt för ägaren till ett område att ta vatten

Ägaren till ett vattenområde eller markområde har rätt att ta ytvatten och grundvatten från sitt område för sedvanlig förbrukning på sin fastighet (4:2.1 och 2.3). Samma rätt tillkommer innehavaren av ett område. Det behövs alltså inget separat tillstånd till vattenuttag även om uttaget skulle medföra förlust för ett enskilt intresse. Om ett projekt däremot kränker ett allmänt intresse på det sätt som avses i 3 kap. 2 § 1 mom., kräver även uttag av vatten på fastigheten nu tillstånd enligt vattenlagen. I den gamla vattenlagen gällde detta tillståndskrav endast situationer där uttag av grundvatten förorsakade skadliga följder för vattendraget eller vissa typer av vattennatur (jfr den gamla VL 1:18.2).

Rätten för ägaren till eller innehavaren av ett område att ta vatten gäller endast sedvanlig förbrukning av vatten på fastigheten. Innehållet i rätten är alltså detsamma som i den gamla vattenlagen, även om vissa sätt att använda ytvatten som står utanför tillståndsplikten inte längre räknas upp särskilt i bestämmelsen (jfr den gamla VL 1:16). Ordalydelsen motsvarar bättre än tidigare den gamla vattenlagens ursprungliga syfte så att det vatten som tas ska användas på fastigheten, och användningen ska hänga samman med de sedvanliga behoven på fastigheten, det vill säga närmast med hushåll och jordbruk. Kravet på sedvanlighet inbegriper också att den använda vattenmängden ska vara rimlig.

Rätten till uttag av vatten omfattar även vatten för bevattning av trädgården, men inte generellt bevattning av till exempel åkrar. Bestämmelsen möjliggör också småskalig kommersiell verksamhet och till exempel boskapsuppfödning. Kravet på att verksamheten ska bedrivas på fastigheten innebär dock att vatten med stöd av dessa bestämmelser inte kan tas för egentliga produktionsenheters behov.

Uttag av grundvatten från eget område är tillåtet på samma grunder som ytvatten (4:2.3). Till innehållet motsvarar bestämmelsen den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 1:18.3).

För en delägare i ett samfällt vatten- eller markområde bestäms rätten till uttag av vatten i förhållande till de andra delägarna på samma sätt som tidigare.

4.4

Uttag av vatten från annans område

Bestämmelserna om uttag av ytvatten och grundvatten från ett område som tillhör någon annan motsvarar den gamla vattenlagen. Det är alltså fråga om situationer där uttag av vatten inte medför sådana konsekvenser att det skulle behövas tillstånd för verksamheten (3:2 och 3:3).

4.4.1

Uttag av ytvatten från annans område

Ägaren till eller innehavaren av en fastighet får utan separat tillstånd ta ytvatten från annans vattenområde för sedvanlig förbrukning på sin fastighet (4:3.1). Bestämmelsen kan ses som en slags utvidgning av den rätt till allmännyttjande som gäller i fråga om uttag av vatten (2:4).

Uttagsrätt förutsätter att man äger eller innehar den fastighet som behöver vatten. Ändamålet med vattenanvändningen är begränsad till fastighetens sedvanliga behov på samma sätt som uttag av vatten från eget vattenområde. Vid uttag från en annans område är en ytterligare förutsättning att uttaget inte medför olägenheter för dem som tar vatten från samma vattenområde med stöd av tillstånd eller ägande eller innehav av vattenområdet.

Om dessa krav på uttag av ytvatten som grundar sig direkt på lag inte uppfylls, kan regionförvaltningsverket bevilja rätt till uttag av vatten (4:3.2). Orsaker till att myndighetens beslut behövs kan vara till exempel brist på vatten eller att ändamålet med uttaget är något annat än användning på fastigheten. I beslutet kan regionförvaltningsverket sammanjämka olika vattenbehov och tillåta uttag av vatten också när det medför olägenheter för andras uttag av vatten.

För att få placera anordningar som behövs för uttag av ytvatten på någon annans område måste man alltid ha antingen samtycke av områdets ägare eller rätt som beviljats av tillståndsmyndigheten.

4.4.2

Uttag av grundvatten från annans område

Den som behöver vatten kan ges rätt att ta grundvatten från någon annans område för sedvanlig förbrukning på en fastighet (4:4). Dessutom kan rätt till uttag beviljas för ordnandet av ett samhälles vattentjänster eller för sådan industriell eller ekonomisk verksamhet som det är särskilt viktigt att få grundvatten för. Ingen rätt kan beviljas, om behovet kan tillfredsställas på något annat sätt.

Rätt kan beviljas om vattnet fortfarande förslår, alltså räcker till, för behoven hos områdets ägare eller innehavare, dem som är bosatta i området, företag som är belägna där och bosättning som kan väntas uppstå där. Åtgärden får inte heller vålla dessa oskäligen störningar eller olägenheter.

Med områdets ägares eller innehavares egna behov avses inte vattenförbrukningen enbart på den fastighet där avsikten är att placera någon annans vattentäkt. Vid granskningen ska i vidare bemärkelse beaktas den funktionella och ekonomiska enhet som bildas av de fastigheter som tillhör samma ägare eller innehavare.

Till skillnad från den gamla vattenlagen begränsas inte ledandet av vatten till en plats utanför orten (jfr den gamla VL 9:4.2). Någon sådan begränsning behövs inte för att trygga ortens egna vattentjänster, eftersom ovannämnda behov av uttag av vatten på området ska beaktas när det prövas om rätt ska beviljas (4:4.2).

En sökande kan inte beviljas rätt att använda en brunn eller vattentäkt som hör till någon annan för att ta vatten, utan för detta krävs alltid ägarens samtycke (4:4.3).

Sammanjämkning av behoven att ta vatten

I ett tillståndsbeslut som gäller uttag av vatten ska olika behov att ta vatten sammanjämkas (4:5). Bestämmelsen gäller sådana vattenuttagsprojekt som fordrar egentligt tillstånd och den kompletterar förutsättningarna för beviljande av tillstånd i 3 kap. (3:4). Syftet med bestämmelserna är att säkerställa att vattnet förslår för alla som behöver det.

Om vattnet inte förslår för alla ändamål som det har ansökts om eller som är kända, iaktas den i lagen föreskrivna företrädesordningen vid tillståndsprövningen (4:5.2). En strävan med bestämmelserna är att precisera villkoren för att tillstånd ska beviljas, så att den lokala tillgången till vatten och andra behov som är viktiga för ett samhälle kan tryggas. Bestämmelsen har skrivits i en mer allmänt tillämplig form än motsvarande bestämmelser i den gamla vattenlagen, så att inte bara konkurrerande ansökningar som är aktuella ska beaktas vid bedömningen, utan också förutsebara kommande behov att ta vatten ur vattenförekomsten (jfr den gamla VL 9:3 och 9). Företrädesordningen iaktas både när tillstånd beviljas och när tillstånd ses över. Den mängd vatten som får tas kan alltså begränsas även när tillståndsvillkoren ses över, om något annat behov att ta vatten kräver det.

Oftast inverkar företrädesordningen på innehållet i tillståndsvillkoren för uttag av vatten. I extrema situationer kan bestämmelsen dock helt och hållet förhindra att tillstånd beviljas för ett projekt som utgör ett hinder för ett vattenuttagsprojekt som är viktigare enligt företrädesordningen.

Enligt företrädesordningen ska man i första hand trygga uttag av vatten för sedvanlig förbrukning på en fastighet i närheten av uttagsplatsen. Med detta avses sådant uttag av vatten från ens eget eller någon annans område som inte kräver tillstånd (4:2–4). Att fastigheterna hör till ett vattentjänstverks nät påverkar inte tillämpningen av bestämmelsen.

På andra plats kommer uttag av vatten för samhällets vattentjänster på orten. I bestämmelsen avses samhällets vattentjänster enligt lagen om vattentjänster (119/2001), som utöver vattentjänster för bosättningen omfattar sådan näringsverksamhet som kan jämföras med bosättning. Med ort avses inte områden enligt förvaltningsgränser, utan också samhällets behov av vattentjänster i till exempel grannkommunerna kan hör till samma företrädeskategori.

På tredje plats kommer uttag av vatten för övrig användning på orten och uttag av vatten för samhällets vattentjänster utanför orten. Med övrig användning av vatten avses till exempel industrins användning av vatten på orten. Att trygga samhällens vattentjänster även utanför orten är så viktigt att detta behov och ortens övriga användning av vatten har getts en likvärdig ställning. Eventuella intressekonflikter mellan användningsbehov med samma företrädesordning ska avgöras genom prövning från fall till fall. Syftet med bestämmelsen är ändå inte att försvåra till exempel regionala vattenöverföringsprojekt eller flera kommuners gemensamma vattenförsörjning.

Om övriga ovannämnda vattenanvändningsbehov är tillfredsställda, kan tillstånd beviljas för det ändamål som kommer sist i företrädesordningen, alltså transport av vatten utanför orten oberoende av syfte. Detta inbegriper också kommersiell försäljning av vatten. Om vatten emellertid tappas på flaska på orten för försäljning någon annanstans, är det fråga om industriell användning av vatten på orten, som hör till kategori tre.

Företrädesordningen för konkurrerande vattenuttagsprojekt preciserar också intressejämförelsen vid prövningen av tillstånd för respektive projekt, eftersom den gör det obligatoriskt att väga och jämföra olika allmänna intressen med varandra. Företrädesordningen betyder ändå inte att ett projekt alltid automatiskt går före ett

projekt med sämre företrädesordning, eftersom projektet alltid måste uppfylla även andra tillståndsvillkor.

4.6

Beslut om uttag av vatten

4.6.1

Beslutets innehåll

Av ett beslut som gäller uttag av vatten ska syftet med uttaget, uttagsplatsen och maximiuttaget framgå (4:6). Beslutets innehåll regleras dessutom av de allmänna kraven på tillståndsbeslut (3 kap.). Samma innehållskrav gäller också ett beslut genom vilket det enbart beviljas rätt att ta vatten från annans område (4:3.2 och 4:4.1) (se även avsnitt 4.4 i denna handledning).

Syftet med uttaget av vatten har större betydelse än tidigare som en förutsättning för beviljande av tillstånd (jfr den gamla VL 9:22). Det ändamål som vattnet ska användas för kan påverka tillståndsprövningen genom företrädesordningen, och om ändamålet ändras förutsätter det att även tillståndet ändras.

Till skillnad från tidigare ska det i tillståndet också meddelas bestämmelser om de åtgärder som tillståndshavaren får vidta för att trygga vattenförsörjningen i särskilda situationer (4:6.2). I bestämmelserna kan exempelvis tillåtas att ett vattentjänstverk levererar vatten till ett annat vattentjänstverk vars vattenförsörjning av någon orsak är förhindrad, och eventuellt också att överskrida den maximala mängd vatten som får tas enligt tillståndet.

4.6.2

Tillståndets giltighet

Enligt de allmänna bestämmelserna i 3 kap. beviljas tillstånd att ta vatten i huvudsak så att de gäller tills vidare. Det är också möjligt att bevilja tillstånd för viss tid och att se över tillståndsvillkoren inom en viss tid. Det kan vara motiverat att se över tillståndsvillkoren till exempel när man inte har tillräcklig kännedom om de framtida vattenanvändningsbehoven för att sammanjämka olika behov när tillståndet beviljas (4:5). Tillstånd att ta vatten eller tillståndsvillkor som betjänar samhällets vattentjänster kan dock endast i undantagsfall meddelas för viss tid, eftersom det kan äventyra vattentjänstverkets möjligheter att sköta sina förpliktelser enligt lagen om vattentjänster.

I vattenlagen föreskrivs om en ny slags möjlighet att ingripa i ett gällande tillstånd att ta vatten: När tillståndsmyndigheten beviljar tillstånd kan den se över bestämmelserna i ett tidigare beslut som gäller samma vattenförekomst (4:6.3). Förutsättningen är att det inte längre finns något annat än ett tillfälligt behov av att ta vatten enligt det tidigare tillståndet eller att behovet har minskat väsentligt. Det kan bli aktuellt med en översyn på yrkande av den som ansöker om nytt tillstånd att ta vatten. Bestämelsen är nödvändig för att trygga en förnuftig användning av vattenresurserna och den inverkar i första hand på gamla tillstånd att ta vatten. I nyare tillstånd kan man genom översyn av tillståndsvillkoren i praktiken hindra tillståndshavaren från att utan verkligt behov reservera en vattenförekomst för eget bruk.

Enligt den allmänna bestämmelsen om tillståndsvillkor ska ett vattenhushållningsprojekt inledas och genomföras inom den tid som anges i tillståndet (3:8.2). Ett tillstånd att ta vatten kan emellertid beviljas också utan att det fastställs när själva vattenuttaget måste påbörjas (4:7). När det är nödvändigt för att trygga ett störningsfritt uttag av vatten för samhället ska det inte behöva fastställas någon tidsfrist. Syftet

med bestämmelsen är att göra det möjligt att bygga reservvattentäkter som tas i bruk endast i särskilda situationer. Ett tillstånd som beviljats för en reservvattentäkt hindrar inte andra vattenuttagsprojekt som gäller samma vattenförekomst, men det ska beaktas i bestämmelserna i andra tillstånd som begränsningar som gäller uttaget av vatten.

4.6.3

Avvikelse från tillstånd

Den som har tillstånd att ta vatten får direkt med stöd av lagen och utan tillstånd av tillståndsmyndigheten leverera vatten också för sådan användning som inte avses i tillståndet att ta vatten, om detta är nödvändigt för att säkerställa att ett samhälles vattentjänster kan fungera störningsfritt eller av något annat jämförbart vägande skäl (4:9). NTM-centralen ska underrättats om åtgärden. I sak motsvarar bestämmelsen den gamla vattenlagen (se den gamla VL 9:22). Rätten att avvika från tillståndet gäller endast användningen av vattnet, inte den mängd vatten som tas ut eller andra bestämmelser i tillståndet. Bestämmelsen gäller också annat tryggnade av vattentjänster än sådana som vattentjänstverken står för. Ett annat vägande skäl kan vara att trygga livsmedelsförsörjningens tillgång till vatten.

Vattentjänstverkets möjlighet att bidra till att trygga annan vattenförsörjning i särskilda situationer kan beaktas i större utsträckning i verkets tillstånd att ta vatten (4:6.2).

4.7

Placering av vattenledningar och anordningar

Den gamla vattenlagens bestämmelser om placering av vattenledningar på annans mark överlappade delvis motsvarande bestämmelser i markanvändnings- och bygglagen (jfr den gamla VL 9:18 och det upphävda momentet i MarkByggL, 161 § 4 mom.). I den nya vattenlagen har överlappningarna undanröjts. Utgångspunkten är att placeringen av vattenledningar och anknytande anordningar på annans mark framför allt är en fråga som hänger samman med markanvändningen på området.

Placeringen av en vattenledning avgörs i enlighet med vattenlagen endast när beslut om placeringen fattas i samband med ett tillstånd att ta vatten (4:8.1). För den som ansöker om tillstånd är det ändamålsenligt att få bägge avgörandena från samma myndighet. Enligt vattenlagen ska en vattenledning placeras på någon annans område på ett sådant sätt att den medför så liten olägenhet som möjligt. En ny bestämmelse är att området där en vattenledning placerats i enlighet med vattenlagen inte får användas så att ledningen kan ta skada eller underhållet av den försvåras på ett oskäligt sätt. Förlust av förmån till följd av placeringen av en vattenledning ersätts i enlighet med lagens allmänna bestämmelser (13:1.2).

När beslutet om placering av en vattenledning fattas separat från tillståndet att ta vatten, fattas beslutet med stöd av den nya 161 a § i markanvändnings- och bygglagen. Om man inte kommer överens om saken tillämpas den allmänna bestämmelsen om placeringen av samhällstekniska anordningar, alltså 161 § i markanvändnings- och bygglagen, på avgörandet (MarkByggL 161a.1). I enlighet med 161 § i markanvändnings- och bygglagen förutsätter beviljande av rätt alltså att placeringen inte kan ordnas på något annat tillfredsställande sätt och till skäliga kostnader, att placeringen inte försvårar planläggningen av området eller genomförandet av planen och att den belastade fastigheten inte orsakas onödig olägenhet.

Om en vattenledning kommer att placeras på flera kommuners område och saken inte avgörs i samband med tillståndet att ta vatten, ska man ansöka om rätt att pla-

cera ledningen enligt markanvändnings- och bygglagen hos varje kommun separat. I praktiken placeras merparten av ledningarna med stöd av avtal med markägarna.

Med stöd av vattenlagen kan också mindre anordningar och anläggningar som hör till vattenledningarna placeras (4:8.3). Bestämmelsen stämmer överens med motsvarande bestämmelse i markanvändnings- och bygglagen (MarkByggL 161a.1) Med stöd av vattenlagen kan avlopp och andra ledningar för uttag av vatten eller avledning av avloppsvatten, till exempel elkablar, placeras i samma schakt som vattenledningen. På så sätt behöver man inte särskilt anhålla om ett beslut enligt markanvändnings- och bygglagen för placering av sådana här ledningar som direkt tjänar samma verksamhet, när de placeras samtidigt med vattenledningen med stöd av vattenlagen.

4.8

Begränsning av vattenuttaget

Om långvarig torka eller någon annan jämförbar orsak leder till en avsevärd minskning av tillgången på vatten, kan den som behöver vatten på en fastighet eller för vattentjänsterna i ett samhälle begära att regionförvaltningsverket begränsar andras uttag av vatten för viss tid (4:10). Begränsningen kan gälla såväl tillståndspliktiga som andra vattenuttagsprojekt. Bestämmelsens tillämpningsområde har utvidgats jämfört med tidigare så att det förutom grundvatten gäller även ytvatten och så att grunden för en sådan bestämmelse kan vara inte bara tillgången till hushållsvatten på en fastighet utan också tryggnad av vattentjänsterna i ett samhälle (jfr den gamla VL 9:14).

Om begränsningen orsakar ägaren till vattentäkten eller tillståndshavaren oskäligen förlust av förmån, kan regionförvaltningsverket på ansökan bestämma att förlusten ska ersättas av den som har ansökt om begränsningen. Förutom den som ansökt om begränsningen kan det bestämmas att andra som får avsevärd nytta av begränsningen är ersättningskyldiga. Ersättningsyrkanden kan avgöras i samband med ansökan om begränsning eller senare.

Den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten kan begränsa uttaget av ytvatten från ett vattenområde, om vattnet i vattendraget inte förslår för alla som behöver det för förbrukning på sin fastighet (4:2.2). Endast ägaren till vattenområdet kan yrka att uttaget ska begränsas, och de bestämmelser som meddelas kan gälla endast de ägare till eller delägare i vattenområdet som tar vatten. Bestämmelserna kan gälla till exempel den maximala vattenmängd som får tas vid olika tidpunkter, mätning av vattenmängden och tillsyn. I beslutet ska det anges om det gäller tills vidare eller för viss tid. Bestämmelserna kan ändras genom ett nytt beslut, om förhållandena förändras.

4.9

Skyddsområde för en vattentäkt

4.9.1

Inrättande av skyddsområde

Regionförvaltningsverket kan i ett tillstånd att ta vatten eller separat förordna att ett område kring en grund- eller ytvattentäkt ska vara skyddsområde (4:11.1 och 2). Förutsättningen är att det är nödvändigt att begränsa användningen av området för att trygga vattenkvaliteten eller grundvattenförekomstens avkastningsförmåga. Förutsättningarna för att inrätta skyddsområden har inte ändrats nämnvärt jämfört med tidigare (jfr den gamla VL 9:19 och 20).

Inrättandet av skyddsområden tjänar oftast samhällenas uttag av vatten och andra omfattande vattenuttagsprojekt, men inrättandet är inte begränsat till vissa typer av projekt i bestämmelsen. Ett skyddsområde kan inrättas bara i de fall då det är nödvändigt för att trygga vattenkvaliteten och avkastningsförmågan, och endast i den omfattning som detta mål förutsätter. Det räcker inte att enbart framställa ett yrkande till tillståndsmyndigheten.

Att vattenkvaliteten tryggas innebär att en råvattenförekomst som har tagits i bruk för vattenförsörjning fortsätter att vara säker hälsomässigt sett och lämpa sig för vattenförsörjning. Att en grundvattenförekomsts avkastningsförmåga tryggas innebär att åtgärder som kan minska mängden grundvatten begränsas.

Ansökan om att ett skyddsområde ska fastställas kan göras av den projektansvarige eller så kan det förordnas på yrkande av NTM-centralen, den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten eller en part. I vattenlagen bestäms inte om fördelningen av skyldigheten att utreda ärenden som gäller fastställande av skyddsområden. Utgångspunkten är att den som framställer ett yrkande ska lägga fram en redogörelse som stöder yrkandet, i synnerhet om yrkandet framställs separat från ett ärende som gäller uttag av vatten.

Ett skyddsområde kan inrättas samtidigt som tillståndet att ta vatten beviljas, varvid avgörandet kan ingå i tillståndsbeslutet, eller så kan det fattas ett separat beslut om saken. Skyddsområdet kan också inrättas senare på separat ansökan. Ett beslut om att inrätta ett skyddsområde ska iakttas även om det överklagas (4:11.3).

4.9.2

Skyddsområdesbestämmelser

I ett beslut om att inrätta ett skyddsområde ska det meddelas nödvändiga bestämmelser om skyddsåtgärder och andra inskränkningar i användningen av skyddsområdet samt om övervakningen av bestämmelserna (4:12.1). Bestämmelserna får inte vara strängare än vad som är nödvändigt för att nå målet. Innehållet i bestämmelserna kan således variera i fråga om olika delar av ett skyddsområde.

Om en skyddsplan för grundvattnet har gjorts upp för området, kan den beaktas när skyddsområdesbestämmelser meddelas. Genom skyddsområdesbestämmelserna kan man specificera planernas inverkan på användningen av skyddsområdet och ge dem en rättslig innebörd. För att fastställa markanvändningsmöjligheterna på skyddsområdet är det ändamålsenligt att i beslutet nämna även andra inskränkningar i användningen av området än sådana som baserar sig på vattenlagen.

Vattentäktens ägare eller innehavare ska ersätta den förlust av förmån som skyddsområdesbestämmelserna orsakar någon annan. (4:12.1). Bestämmelsen motsvarar den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 9:19.2). Ersättningskyldigheten gäller inte inskränkningar i användningen som orsakas av gällande lagstiftning utan sådan förlust av förmån som beror på inskränkningar som är mer långtgående än de krav som anges i lagstiftningen. Gränsdragningen mellan dessa kan i vissa situationer vara svår, och arten av förlusten av förmån måste då avgöras från fall till fall.

Vem som har yrkat på att det ska inrättas ett skyddsområde påverkar inte ersättningskyldigheten, utan det är alltid ägaren eller innehavaren av vattentäkten som är ersättningskyldig. Detta är inte en fråga där den projektansvarige har prövningsrätt i den bemärkelsen att denne skulle kunna besluta om det är nödvändigt eller inte att inrätta ett skyddsområde. Ett skyddsområde ska fastställas, om det är nödvändigt för att säkerställa de mål som anges i lagen.

Regionförvaltningsverket kan bevilja undantag från skyddsområdesbestämmelserna i enskilda fall (4:12.2). Om det är fråga om verksamhet som kräver miljötillstånd, ska beslut om undantag fattas genom ett miljötillståndsbeslut (MSL 39.4).

Skyddsområdesbestämmelserna kan ses över på samma grunder som tillstånd som beviljats för vattenhushållningsprojekt (4:12.3, 3:21). Bestämmelserna ska således kunna ses över på grund av oförutsedda verkningar eller ändrade förhållanden eller av säkerhetsskäl.

4.10

Annan lagstiftning om uttag av vatten

Bestämmelser med anknytning till uttag av vatten finns också i lagen om försvarsmakten (551/2007) och beredskapslagen (1080/1991). Deras tillämpningsområde har inte begränsats genom bestämmelserna i 4 kap. i vattenlagen.

När ytvatten tas för ett samhälles behov tillämpas dessutom det som föreskrivs i lagen om vattentjänster och med stöd av den (4:1.3). Enligt 36 § i lagen om vattentjänster kan det genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om kvalitetskraven på råvatten. De gällande kraven baserar sig på statsrådets beslut om kvalitetskraven för ytvatten som är avsett för framställning av dricksvatten samt om kontroll av sådant ytvatten (366/1994). Dessa krav ska alltså beaktas när tillståndsgivningen som gäller uttag av vatten avgörs.

5 Dikning

5.1

Vad ändras?

Bestämmelserna i 5 kap. i vattenlagen gäller avledning av dräneringsvatten och diken som anläggs för detta ändamål samt användning och underhåll av diken. Den gamla vattenlagens bestämmelser om ledande av avloppsvatten i dike eller rör har överförts till miljöskyddslagen. I den nya lagen har tillståndsplikten för underhåll av diken förtydligats så att underhåll av bäddar där förhållandena blivit naturliknande kräver tillstånd på samma grunder som ett nytt dike. Vattenlagens och markanvändnings- och bygglagens tillämpningsområde i fråga om dikningar på detaljplaneområden har också förtydligats.

De viktigaste ändringarna

Dikningsbestämmelserna har ändrats på grund av de tolkningsproblem som förekommit när den gamla vattenlagen tillämpats. Ändringarna gäller särskilt

- dikning på fastigheter på detaljplaneområden,
- bestämmelserna om ledande av avloppsvatten i vattenlagen och miljöskyddslagen, samt
- tillståndsplikt för underhåll av diken.

Dessutom har dikningsbestämmelserna ändrats så att

- sådan rensning och invallning av bäckar som tidigare hänfördes till vattenstandsreglering kan ingå i dikning,
- användningsområdet för dikningsförrättning har inskränkts något,
- vattenlagens allmänna ersättningsbestämmelser tillämpas på ersättning för förlust av förmån till följd av dikning, och
- dikning som inte är ringa ska anmälas till NTM-centralen på förhand.

5.2

Definition av dikning

I vattenlagen avses med dikning att någon i avsikt att torrlägga mark eller annars avleda vatten som hindrar användningen av ett område anlägger ett dike eller utvidgar ett dike, en rännil eller en bäck (5:1). Med dikning avses också att någon rensar en rännil eller en bäck när rensningen inte leder till att medelvattenståndet sjunker i en sjö ovanför. Om dikningen har sådan inverkan tillämpas bestämmelserna i 6 kap. om ändring av medelvattenståndet på projektet.

Tillståndsplikt för dikningsprojekt

Tillståndsplikt för dikning

För dikning krävs tillstånd av regionförvaltningsverket, om dikningen kan leda till förorening på ett vattenområde (5:3, 1 punkten) eller sådana följder för ett vattendrag som kräver tillstånd med stöd av den allmänna bestämmelsen i vattenlagen (5:3, 2 punkten). Tillstånd behövs emellertid inte om dikningen endast ändrar, alltså i praktiken ökar, vattenföringen i en bäck nedanför området.

Även användning och underhåll av diken kräver tillstånd på samma grunder. Att användning och underhåll av diken nämns i bestämmelsen om tillståndsplikt beror på att man har velat avgränsa dikningen som begrepp gentemot anläggandet av ett nytt dike (5:1). Bestämmelserna om tillståndsplikt för dikning har alltså inte ändrats jämfört med den tidigare lagstiftningen. Tillståndsplikt för underhåll av diken behandlas i avsnitt 5.3.2 i denna handledning.

Med förorening avses förorening på ett vattenområde enligt den allmänna definitionen i miljöskyddslagen (MSL 3.1 § 1 punkten). Förorening till följd av dikning kan märkas till exempel som ökad näringsbelastning eller som försurning till följd av sur sulfatjord i det vattenområde som tar emot dräneringsvatten. Ett vattenområde är i enlighet med vattenlagens definition vilket område som helst som inte endast tillfälligt är täckt av vatten och som avgränsas i förhållande till landområdet på det sätt som föreskrivs i en särskild bestämmelse (1:3.1, 2 punkten och 1:5). Detta innebär att tillståndströskeln överskrids även när risken för förorening riktar sig mot en mindre bädd än ett vattendrag, till exempel en rännil eller ett dike. När det gäller vatten som är mindre än vattendrag måste man dessutom beakta till exempel om en bädd där förhållandena är naturliga har utnyttjats för diket och om denna äventyras samt behovet av tillstånd till undantag i anslutning härtill (2:11).

Även om risk för förorening av vattendrag till följd av dikning i princip kräver miljötillstånd, har man velat ha kvar behandlingen av tillstånd för dikningsprojekt inom ramen för vattenlagen. Regleringen motsvarar den tidigare lagstiftningen (jfr den gamla VL 1:19 i fråga om dikning). Orsaken är särskilt sådana dikningsfrågor som gäller nyttjanderätt och skyldigheten att delta och som det inte har ansetts ändamålsenligt att behandla inom ramen för miljöskyddslagen. På tillstånd till dikning tillämpas vattenlagens materiella bestämmelser och procedurbestämmelser och dessutom miljöskyddslagens bestämmelser om meddelande av tillståndsvillkor. (3:10.3). Ett tillståndsärende avgörs enligt vattenlagen också när dikningen kan orsaka endast förorening. Inte heller då krävs miljötillstånd (MSL 28.2 § 1 punkten).

Tillståndsplikt för underhåll av diken

Förutom dikning kan även användning och underhåll av diken kräva tillstånd (5:3). Bestämmelserna om skyldighet att underhålla diken och ingrepp i försummelse av underhållet har samma innehåll som i den gamla vattenlagen (5:8, jfr den gamla VL 6:7 och 32).

Underhållsansvar för ett dike innebär dock också rätt att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs för underhållet av diket. Av denna orsak har det i samband med underhållsprojekt kunnat uppstå oklarhet beträffande huruvida iståndsättning enligt ett tillstånd eller en dikningsplan även måste behandlas separat av myndigheterna. Långvarig försummelse av underhållet av ett dike kan ha lett till en situation där en dikad bädd har förvandlats i ett nytt, naturliknande tillstånd. En sådan bädd kan ha

naturvärden som är av betydelse vid en rättslig prövning av ett ärende som gäller dikning av bädden, om tillståndsmyndigheten behandlar ärendet på nytt. Av denna orsak föreskrivs det i vattenlagen att bestämmelserna om dikning ska tillämpas på underhållet och användningen av ett dike, om diket som helhet betraktat kan anses ha förvandlats till en bädd i ett naturliknande tillstånd (5:8.2). För underhåll av diket krävs då alltså tillstånd enligt samma kriterier som för anläggande av ett nytt dike. Exempelvis underhåll av en bäck som används för avledning av dräneringsvatten och som förvandlats i naturliknande tillstånd kräver tillstånd, om det kan leda till sådan förorening av ett vattenområde som avses i miljöskyddslagen eller sådana följder i en bäck som kräver tillstånd enligt vattenlagen, till exempel skadlig förändring av naturen och dess funktioner.

I regel blir det dock aktuellt att bedöma de naturliga förhållandena endast i fråga om diken som har grävts genom att man har utnyttjat en bädd där förhållandena är naturliga, alltså en bäck eller en rännil. Bedömningen av naturvärden måste göras från fall till fall. Eftersom förhållandena varierar har det inte gått att på lagnivå ta ställning exempelvis till hur länge bädden måste ha utvecklats utan några restaureringsåtgärder.

Det har ofta uppstått särskilda konflikter om dikesunderhållsprojekt när den ursprungliga dikningen har genomförts med stöd av bestämmelser som gällde före den gamla vattenlagen. Det har inte funnits några rättsliga metoder för att ingripa i underhållet fast åtgärderna har kunnat orsaka även betydande skada på vattendraget. Situationen har rättats till i vattenlagens övergångsbestämmelser. På underhåll och användning av diken tillämpas vattenlagens bestämmelser om dikning oberoende av när och enligt vilken lag dikningen i tiden har genomförts (19:4.3 och 5:8).

När det gäller skogsdikning har begreppet underhåll fått ett etablerat innehåll som delvis avviker från betydelsen i vattenlagen. Inom skogsvården betyder underhåll av ett dikat område inte bara att återställa gamla bäddars avbördningskapacitet utan också grävning av helt nya diken för att förbättra dräneringen av det dikade området. Det är emellertid fråga om terminologi som betjänar skogsbranschens egna behov och som inte inverkar på tillämpningen av vattenlagen. Tillståndsplikt för sådan skogsdikning som beskrivs ovan ska således bedömas även utgående från bestämmelserna om anläggande av nya diken, inte enbart som underhåll av diken. Anmälningsskyldigheten i anslutning till nydikning behandlas i avsnitt 5.6 i denna handledning.

5.4

Dikning på annans område

5.4.1

Rätt till dikning på annans område

Den dikande kan ges rätt att (5:9)

- leda in vatten i annans dike,
- på annans mark anlägga ett dike eller en skyddsvall eller pumpstation som behövs för dikningen, eller
- rensa en bäck eller rännil på någon annans mark.

Rätt kan beviljas, om den behövs för en ändamålsenlig torrläggning av marken eller för att åtgärden kan förhindra att någon annans område blir vattendränkt eller orsakas annan förlust av förmån (se 5:7.1). Rätt att leda in vatten i annans rördike kan emellertid inte beviljas om det är möjligt att avleda vattnet på något annat sätt utan oskäligen kostnader.

Paragrafen om den dikandes rättigheter (5:9) och den tidigare bestämmelsen om den kommunala miljövårdsmyndighetens behörighet (5:5) kompletterar varandra. Bestämmelsen om miljövårdsmyndighetens behörighet kräver alltså en separat bestämmelse om de rättigheter som myndigheten kan bevilja den dikande om det förekommer meningsskiljaktigheter. Till dessa kompletterande bestämmelser om den dikandes rättigheter hör också bestämmelsen om anläggande av ett dike under en enskild väg (5:13.4) samt bestämmelsen om avledning av annat än dräneringsvatten i någon annans dike (5:14).

Den kommunala miljövårdsmyndigheten beslutar om huruvida den dikande ska beviljas rätt, om inte dikningen kräver tillstånd av regionförvaltningsverket och ärendet inte behandlas vid en dikningsförrättning. (5:9.2). Bestämmelserna om dikningsförrättning och den kommunala miljövårdsmyndighetens behörighet är dock delvis överlappande: rätten att på annans mark anlägga ett dike eller en skyddsvall eller pumpstation som behövs för dikningen kräver beslut vid en dikesförrättning, men samma rätt kan å andra sidan beviljas även av den kommunala miljövårdsmyndigheten (jfr 5:4.1 och 5:9.1 och 9.2). Eftersom avsikten uppenbarligen inte har varit att ändra förfarandet enligt den gamla vattenlagen i detta avseende, torde beviljande av sådan rätt alltid kräva ett beslut vid en dikningsförrättning. Å andra sidan skulle överensstämmelse med bestämmelserna om detaljplaneområden tala för att behörigheten i ärendet tillkommer den kommunala myndigheten.

Om dikningen görs på ett detaljplaneområde och dikningen inte av någon annan anledning kräver tillstånd av regionförvaltningsverket eller dikesförrättning, fattas beslut om anläggning av diket liksom en skyddsvall eller pumpstation behövs för dikningen på annans mark i enlighet med markanvändnings- och bygglagen. Ärendet avgörs då av byggnadstillsynsmyndigheten eller någon annan myndighet som kommunen bestämmer (MarkByggl 161a.2). Frågan behandlas mera ingående i avsnitt 5.11 i denna handledning.

5.4.2

Genomförande av dikning på annans område

Ett dike som anläggs på annans område ska läggas på rån mellan fastigheterna eller i övrigt på en sådan plats att det orsakar fastighetsägaren så liten olägenhet som möjligt (5:10.1). Ett dike får inte utan ägarens samtycke anläggas på områden som tagits i särskilt bruk eller på täckdikade områden, utom när diket även i detta fall anläggs på rån. Till diket räknas på vardera sidan om bädden en dikesren med en bredd på en meter. Dikesrenens minimibredd har ändrats från den gamla vattenlagens 60 centimeter till en meter, eftersom det sällan går att ange bredden på en dikesren ens med några tiotal centimeters noggrannhet. Dikesrenen kan emellertid vara bredare än en meter om det har bestämts så eller markens beskaffenhet förutsätter en bredare dikesren.

Med dikesren avses i bestämmelsen ett område som den dikande – inte den som äger markområdet – har nyttjanderätt till. Bestämmelsen gäller således inte markägarens dike, och bestämmelsen har inte heller något samband med de skydds zoner som avses i lagstiftningen om jordbruksstöd.

Markägaren har rätt att tillgodogöra sig den jord som tagits upp ur diket (5:10.2). I annat fall ska den projektansvarige se till att jorden inte orsakar olägenhet. Bestämmelsen motsvarar den tidigare lagstiftningen (jfr den gamla VL 6:5).

Ett lagligen anlagt dike får inte utan grund täppas till eller vattnets lopp i diket hindras (5:10.3). Bestämmelsen är förtydligande och gäller utöver markägaren också en eventuell tredje part. Ägaren till ett område har dock fortfarande rätt att på vissa grunder och på egen bekostnad ändra läget och sträckningen för ett dike som finns på denna ägares område (jfr den gamla VL 6:8). Markägaren kan i praktiken få den avsedda rätten med stöd av antingen ett avtal eller ett myndighetsbeslut, beroende på

vid vilket förfarande diket har anlagts på markägarens mark en gång i tiden. Ett dike som grundar sig på avtal kan ändras genom ett nytt avtal, men ett dike som grundar sig på ett myndighetsbeslut kan ändras bara genom ett nytt beslut.

5.5

Deltagande i samfällad dikning samt dikningskostnader

Innehållet i bestämmelserna om deltagande i samfällad dikning och om kostnaderna för dikning motsvarar den tidigare lagstiftningen (jfr bl.a. den gamla VL 6:13, 17, 21–23).

Samtliga nyttotagare har såväl rätt som skyldighet att delta i samfällad dikning (5:17). Nyttotagare är alla fastighetsägare, vilkas fastigheter i enlighet med vattenlagen har nytta av dikningen (5:2.1). Avsikten med bestämmelserna om samfällad dikning är att nyttotagarna jämlikt ska ansvara för kostnaderna för projektet.

Varje nyttotagare har rätt att yrka att dikningen ska genomföras så att den medför största möjliga nytta för dennes mark. En förutsättning är dock att det ursprungliga syftet med dikningen inte ändras och att kostnaderna inte ökar oskäligt. Varje nyttotagare kan också yrka att de andra nyttotagarna deltar i samfällad dikning och kostnaderna för den.

Nyttotagarna av dikningen indelas i aktiva och passiva delägare (5:2.1). En aktiv delägare är en nyttotagare som har yrkat på dikning eller omfattat ett sådant yrkande eller som i syfte att få ökad nytta har yrkat på en ändring av en dikningsplan. En passiv delägare är åter en nyttotagare som inte själv framställer några yrkanden på dikning. En passiv delägare är på samma sätt som en aktiv delägare skyldig att delta i dikningskostnaderna, men högst med ett belopp som motsvarar nyttan för delägaren (5:21.2).

Som dikningskostnader betraktas de kostnader som orsakas av planeringen och genomförandet av projektet samt därmed jämförbara åtgärder såsom anskaffningen av medel, skötseln av dikningssammanslutningens angelägenheter medan projektet genomförs samt ersättningen för den förlust av förmån som dikningen leder till (5:19). Nyttotagarna svarar för dikningskostnaderna i förhållande till den nytta som de får. Man kan emellertid fritt komma överens om fördelningsgrunderna för kostnaderna.

Bestämmelserna om nyttotagare samt om aktiva och passiva delägare ingår i huvudsak i samma paragrafer i vattenlagen där det också bestäms om dikningsplan, dikningsförrättning eller dikningssammanslutning. Bestämmelserna om rättigheter och skyldigheter för nyttotagarna av dikningen tillämpas alltså ändå på all dikning oberoende av om dikningen kräver en separat plan, förrättning eller att en sammanslutning bildas.

5.6

Anmälan om dikning

Den projektansvarige ska göra en skriftlig anmälan till NTM-centralen om annan än obetydlig dikning minst 60 dygn innan dikningen inleds (5:6.1). Anmälningsskyldigheten gäller alla projekt som avses i definitionen av dikning (5:1). Anmälningsskyldigheten gäller inte dikningar som ingår i ett beslut av regionförvaltningsverket eller den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten om dikning, i ett beslut om dikningsförrättning eller i vissa planer enligt landsvägslagen eller järnvägslagen.

Syftet med anmälningsskyldigheten är att effektivisera och förenhetliga tillsynspraxisen genom att förbättra informationen till tillsynsmyndigheten. Syftet med den tid som angetts för förhandsanmälan är att konsekvenserna av dikningen ska kunna kontrolleras inom avrinningsområdet med beaktande av övriga projekt som planerats under samma tidsperiod.

Huruvida det är fråga om obetydlig dikning bedöms i första hand enligt omfattningen av det område som ska torrläggas. Torrlägningsområdets areal inverkar på den mängd vatten som avleds och därigenom på möjligheten till skadliga följder för vattenområdet nedanför. Som sådan obetydlig dikning som inte kräver anmälan kan anses till exempel täckdikning av ett litet åkerskifte, dikning av en mindre skogsremsa eller anläggande av ett dike på egen mark, om diket behövs för att torrlägga en byggplats.

Den dikande ska göra anmälan även om underhåll av ett dike, om diket som helhet betraktat kan anses ha förvandlats till en bädd i ett naturliknande tillstånd (5:8.2). Även omfattande underhållsdikningar stannar utanför anmälningsskyldigheten, om de inte berör diken som har förvandlats till bäddar i naturliknande tillstånd. På grund av att anmälningsskyldighet saknas blir det inte aktuellt för NTM-centralen att på förhand bedöma om det eventuellt är fråga om en bädd i ett naturliknande tillstånd. Efter att underhållet genomförts är det igen inte längre möjligt att påvisa om bädden varit i ett naturliknande tillstånd och om anmälan försumrats. I praktiken är det alltså inte möjligt att övervaka att anmälningsskyldigheten iakttas i fråga om underhållet av bäddar. Å andra sidan görs det varje år hundratals underhållsdikningar av varierande omfattning i landet, och det har inte varit ändamålsenligt att föreskriva anmälningsskyldighet för alla.

Vid skogsdikningar har begreppet underhåll traditionellt omfattat åtgärder där det enligt vattenlagens dikningsbestämmelser är fråga om att anlägga ett nytt dike (se avsnitt 5.3.2 i denna handledning). Av denna anledning måste både tillståndsplikt för skogsdikning och anmälningsskyldigheten i anslutning därtill vid behov bedömas utgående från bestämmelserna om anläggande av nya diken.

Anmälan till NTM-centralen ska innehålla bland annat en bedömning av projektets miljökonsekvenser. NTM-centralen bedömer de sammantagna konsekvenserna av projektet och eventuella andra projekt som genomförs på samma område och uppmanar vid behov den projektansvarige att ansöka om tillstånd hos regionförvaltningsverket eller om dikningsförrättning (5:6.2). Om dikningen ensam eller tillsammans med andra dikningar kan orsaka förorening av ett vattendrag på det sätt som avses i miljöskyddslagen, ska det i princip krävas tillstånd enligt vattenlagen (5:3).

5.7

Dikningsförrättning

Dikningsförrättning har behållits som ett eget förfarande i vattenlagen. Bestämmelserna om förrättning har placerats i samma kapitel som de materiella bestämmelserna om dikning.

Dikningsförrättning är nödvändig, om (5:4)

- ett översvämningsområde försvinner eller blir mindre genom dikningen,
- vattnens avrinningsriktning förändras avsevärt genom dikningen,
- dikningen kräver att en skyddsvall eller pumpstation anläggs på någon annans mark och överenskommelse inte kan nås i frågan,
- diket måste anläggas under en landsväg, en kabel eller vissa andra motsvarande anordningar och ägaren till anordningen inte ger sitt samtycke till detta,

- ingen överenskommelse kan nås om samfälld dikning och det finns minst tre nyttotagare,
- en plan som har beslutats tidigare vid en dikningsförrättning ändras,
- det är fråga om att bilda eller upplösa en dikningssammanslutning, eller
- det är fråga om medlemmarnas rättigheter och skyldigheter i sammanslutningen.

Bestämmelserna om behovet av dikningsförrättning har i huvudsak samma innehåll som i den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 6:10). Skillnaden är att det ska finnas tre i stället för två oeniga nyttotagare för att saken ska behandlas vid dikningsförrättning. Projekt som avser att helt och hållet torrlägga mindre sjöar nämns inte heller längre som grund för dikningsförrättning, eftersom dessa projekt har varit mycket sällsynta. Diken som anläggs under kablar och vissa rör och ledningar har lagts till i förteckningen över undergångar som kräver dikningsförrättning. Det handlar i första hand om att i lagen införa en tolkning som har godtagits inom rättspraxis.

Användningsområdet för dikningsförrättning har dock krympts något jämfört med tidigare. Enligt den gamla vattenlagen skulle ett dikningsprojekt som krävde tillstånd av regionförvaltningsverket alltid behandlas även vid en dikningsförrättning. När lagstiftningen reviderades ansågs det inte längre ändamålsenligt att dela upp behandlingen av samma dikningsärende på två olika förfaranden. Bestämmelserna ändrades så att om ett dikningsärende till någon del kräver tillstånd, behandlas det helt och hållet vid regionförvaltningsverket. Om behovet av tillstånd upptäcks först vid dikningsförrättningen, slutförs behandlingen av ärendet vid regionförvaltningsverket.

Eftersom de dikningsprojekt som fordrar tillstånd har varit så pass få, har reformen inte bedömts öka arbetsbördan vid regionförvaltningsverket i någon nämnvärd grad. Avsikten är att genom administrativa arrangemang se till att det finns nödvändig kompetens så att NTM-centralens tjänstemän sköter de sakkunniguppgifter som dikningsärendena kräver också när behandlingen av ett projekt i procedurhänseende faller under regionförvaltningsverkets behörighet. Avsikten är också att koncentrera den sakkunskap som dikningsärenden kräver till vissa NTM-centraler.

Med behov av tillstånd avses det tillstånd som dikningsbestämmelserna fordrar (5:3). Även om en dikning skulle fordra tillstånd endast på grund av sin förorenande inverkan, behandlas och avgörs dikningsprojektet i sin helhet vid regionförvaltningsverket. Om dikningen åter kräver tillstånd till undantag för skydd av vissa typer av vattennatur (2:11), behandlas ärendet vid regionförvaltningsverket endast till den del som gäller tillståndet till undantag.

Bestämmelserna om dikningsförrättning har i huvudsak samma innehåll som i den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 19 kap.). I förrättningen ska dock inte längre ingå begynnelsesammanträde, utan antingen endast förrättnings-sammanträde eller separata förrättnings- och slutsammanträden (5:33 och 34). Begreppen har ändrats så att den person som ansvarar för dikningsförrättningen kallas förrättningsman i stället för förrättningsingenjör. Gode männen kallas alltså inte längre förrättningsmän.

5.8

Den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet i dikningsärenden

Om en dikning inte kräver tillstånd av regionförvaltningsverket och inte behandlas vid en dikningsförrättning, avgörs meningsskiljaktigheter i fråga om dikningen av den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten (5:5). Förutsättningen är att meningsskiljaktigheten gäller

- anläggandet av ett dike på någon annans mark,
- anläggandet av ett dike genom någon annans enskilda väg,
- en ändring av sträckningen på ett dike,
- ledandet av vatten till ett dike eller en bäck på någon annans mark, eller
- något annat motsvarande skäl.

Bestämmelsen om den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet motsvarar den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 6:12.1). Rätt att leda vatten till en bäck på någon annans mark betyder endast användning av bädden, alltså situationer där ledandet av vatten inte orsakar sådana följder i bäcken som kräver tillstånd. Av motiveringen till lagen framgår dock att meningen har varit att ledande av dräneringsvatten till ett dike inte längre ska höra till den kommunala myndighetens behörighet, eftersom det inte är ändamålsenligt att bedöma vatten som leds in i ett vattendrag som en nyttjanderättsfråga. Så har dock inte skett i själva bestämmelsen.

Till den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet hör typiska dikestvisiter, där en fastighetsägare vill anlägga ett dike på någon annans område eller leda vatten till andras diken och de andra fastighetsägarna inte går med på detta. Det är också vanligt att tvister uppstår när ägaren försummar att underhålla ett dike som tjänar torrläggningen av hans eller hennes fastighet och detta orsakar skada på någon annans fastighet. Antalet parter saknar betydelse för miljöförvaltningsmyndighetens behörighet, det kan alltså vara fråga om samtidiga meningsskiljaktigheter mellan två eller flera fastigheter. Ärendet ska dock behandlas vid en dikningsförrättning när nyttotagarna av dikningen är tre eller flera, alltså när det är fråga om att dela på dikningskostnaderna.

Det har inte tidigare hört till den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet att avgöra fördelningen av kostnaderna för samfällad dikning mellan fastighetsägarna ens när det funnits bara två parter. Enligt den gamla vattenlagen skulle en sådan sak alltid avgöras vid en dikningsförrättning. Eftersom kostnadsfördelningen mellan två nyttotagare inte längre kan behandlas vid en dikningsförrättning, torde det falla under den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet att besluta om kostnadsfördelningen, även om det inte bestäms uttryckligen om detta. Det betyder att en fastighetsägare kan kräva att den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten ska bestämma att till exempel ägaren till grannfastigheten deltar i kostnaderna för anläggande eller underhåll av ett rådike mellan fastigheterna, om grannen inte annars går med på detta.

Även en samfällad dikning som berör två nyttotagaren kan i princip fordra en dikningsplan, om ärendets art eller omfattning kräver det (5:15.1). Den skyldighet att i vissa fall se till att en dikningsplan görs upp som föreskrivs för tillståndsmyndigheten gäller dock inte den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten utan endast regionförvaltningsverket (5:15.3 och 1:7.1).

Också när annat vatten än dräneringsvatten leds in i någon annans dike kan ägaren till diket åläggas att delta i kostnaderna för att utvidga, istandsätta och underhålla diket, om ägaren har nytta av åtgärderna (5:14.4).

Vid behandlingen av ärenden som gäller meningsskiljaktigheter iakttar den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten i tillämpliga delar de allmänna bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden (5:5.2 och 11 kap.). Miljöförvaltningsmyndigheten kan utöva förvaltningsstväng när den bestämmer om rättelseåtgärder (14:4.2). Till skillnad från den gamla vattenlagen är det möjligt att förena ett förbud eller åläggande inte bara med hot om tvångsutförande utan också med vite.

Den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens behörighet i dikningsärenden kompletteras av vattenlagens bestämmelser om den dikandes rättigheter (se 5:9, 5:13.4 och 5:14). Miljöförvaltningsmyndighetens behörighet behandlas därför även i samband med dessa rättigheter i avsnitt 5.4.1 i denna handledning.

Ersättningar

En förlust av förmån till följd av dikning eller till följd av en nyttjanderätt som beviljas för den ersätts i enlighet med de allmänna ersättningsbestämmelserna i 13 kap (5:12). Dikning jämställs alltså med andra vattenhushållningsprojekt när det gäller ersättningar. Till skillnad från den gamla vattenlagen ska alltså all slags förlust av förmån ersättas, inte bara skador.

Dikningskapitlet innehåller ersättningsbestämmelser som kompletterar 13 kap. i vattenlagen och som gäller användning av annans område, dike och rördike (5:12.2–4). Ersättningsgrunderna är desamma som i den gamla vattenlagen.

Dikningssammanslutning

Bildande av dikningssammanslutning, medlemmar och stadgar

För samfällad dikning ska det bildas en dikningssammanslutning, om nyttotagarna är minst tre och (5:22)

- det krävs tillstånd av regionförvaltningsverket för dikningen,
- nyttotagarna inte når avtal om samfällad dikning, eller
- någon av nyttotagarna yrkar att en sammanslutning ska bildas och en sammanslutning är nödvändig för genomförandet av dikningen, underhållet av dikena eller skötseln av andra angelägenheter som beror på dikningen.

Den sistnämnda grunden gör det exempelvis möjligt för en nyttotagare att yrka att en sammanslutning ska bildas för underhållet i fråga om en tidigare genomförd dikning.

En dikningssammanslutning motsvarar ett dikningsbolag enligt den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 6:25). Medlemskapet i sammanslutningen baserar sig på att man äger en fastighet som har nytta av dikningen. Avsikten med bestämmelserna är att garantera att det finns någon som är ansvarig för dikningen även om fastigheterna byter ägare.

En dikningssammanslutning bildas när ett dikningsärende behandlas antingen vid regionförvaltningsverket eller vid en dikningsförrättning (5:24.1). Nyttotagarna kan emellertid avtala något annat om bildandet av sammanslutningen. Dikningssammanslutningens stadgar fastställs dock alltid av en myndighet, det vill säga den förrättningsman som behandlar dikningsärendet genom beslut vid dikningsförrättningen eller regionförvaltningsverket.

Om nyttotagarna inte har bildat någon dikningssammanslutning, kan NTM-centralen eller den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten i egenskap av tillsynsmyndighet kräva att en sammanslutning ska bildas (5:22.2). Yrkande kan framställas om ovan konstaterade förutsättningar för att bilda en sammanslutning föreligger och om bildandet är nödvändigt för skötseln av angelägenheter som beror på dikningen. Ärendet avgörs då vid en dikningsförrättning (5:24.1). Grunden för tillsynsmyndighetens yrkande kan vara till exempel behov av att klargöra ansvarsförhållandena i anslutning till dikningen eller för att säkerställa att underhållsskyldigheter och andra skyldigheter ordnas på lämpligt sätt.

Alla nyttotagare, det vill säga ägarna till de fastigheter som får nytta av dikningen, är medlemmar i dikningssammanslutningen (5:23). Den som senare vill leda in vatten

i ett samfällt dike och som kan anses få nytta av dikningen ska antas som medlem genom ett beslut av sammanslutningens stämma. Om fastighetsindelningen ändras på torrläggingsområdet, blir även ägaren till en ny fastighet medlem i dikningssammanslutningen till den del som fastighetens område ingår i torrläggingsområdet. Bestämmelsen motsvarar vedertagen rättspraxis. Den nya ägarens medlemskap i dikningssammanslutningen och ägarens andel av kostnaderna slås fast på sammanslutningens stämma.

Dikningen kan medföra också annan nytta än att torrläggningen av fastigheten förbättras. Dikningen kan till exempel förbättra fastighetsägarens uttag av vatten, öka vattenkraften eller möjliggöra en vägförbindelse i och med att en damm anläggs i samband med dikningen. Dikningssammanslutningen kan yrka att en sådan nyttagare åläggs att delta i dikningskostnaderna (5:29). Yrkandet behandlas vid en dikningsförrättning.

5.10.2

Upplösning av en dikningssammanslutning

Den tidigare vattenlagstiftningen saknade bestämmelser om upplösning av dikningsbolag som upphört med verksamheten. En särskild bestämmelse om detta har skrivits in i vattenlagen (5:26). Upplösning av en dikningssammanslutning behandlas vid en dikningsförrättning och vid förfarandet iakttas de allmänna bestämmelserna om upplösning av en vattenrättslig sammanslutning i tillämpliga delar (12:19).

En vattenrättslig sammanslutning kan inte upplösas, om den har skyldigheter eller ansvar som har sin grund i ett tillstånd eller en rättighet som beviljats för ett vattenhushållningsprojekt. Dikningssammanslutningars ansvar hänger nära samman med underhållet av dikena. En dikningssammanslutnings ansvar för dikena upphör när de har övergått i ett naturliknande tillstånd. Av denna orsak föreskrivs det i lagen att när dikningssammanslutningen upplöses, ska dikena med hänsyn till förhållandena återställas i ett naturliknande tillstånd (5:26.1). Om bäddar som använts för att leda vatten till följd av långvarig försummelse av underhållet inte har återgått i tidigare tillstånd, kan det krävas att sammanslutningen vidtar åtgärder som skapar förutsättningar för att bäddarna med tiden kan utvecklas på detta sätt. En åtgärd kan vara att stenar som avlägsnats från en bäck placeras tillbaka i bädden. I konstgjorda bäddar är det i praktiken omöjligt att åstadkomma naturliga förhållanden, utan målet ska vara ett sådant naturliknande tillstånd som kan anses vara förnuftigt med hänsyn till omständigheterna.

5.11

Dikningsbestämmelserna i vattenlagen och markanvändnings- och bygglagen

Den gamla vattenlagens och markanvändnings- och bygglagens (MarkByggL) dikningsbestämmelser överlappade delvis varandra. Överlappningarna gällde placering av diken, avlopp och vattenledningar på detaljplaneområden och vattentjänstverks verksamhetsområden. En särskild överlappning ingick i MarkByggL 161 §. Enligt den kunde ett vattentjänstverks vattenledning och avlopp alltid placeras med stöd av markanvändnings- och bygglagen, trots att den nödvändiga rätten också kunde ha stiftats i enlighet med den gamla vattenlagen (det upphävda 161 § 4 mom. i MarkByggL).

Placeringen av diken och andra dikningsfrågor på detaljplaneområden avgörs nu i princip med stöd av markanvändnings- och bygglagen (5:9.3). Bestämmelserna i

lagen tillämpas när det på ett detaljplaneområde är nödvändigt att leda in vatten i annans dike, på annans mark anlägga ett dike eller en skyddsvall eller pumpstation som behövs för dikningen, eller rensa en bäck eller rännil på någon annans mark. Om man inte kommer överens om saken, tillämpas den allmänna bestämmelsen om placeringen av samhällstekniska anordningar, det vill säga 161 § i markanvändnings- och bygglagen (MarkByggL 161a.2), på avgörandet av ärendet. I enlighet med 161 § i markanvändnings- och bygglagen förutsätter beviljande av rätt alltså att dikningen inte kan ordnas på något annat tillfredsställande sätt och till skäliga kostnader, att dikningen inte försvårar planläggningen av området eller genomförandet av planen och att dikningen inte orsakar den belastade fastigheten onödigt olägenhet.

Enligt 161 § i markanvändnings- och bygglagen är det kommunens byggnads-tillsynsmyndighet som beslutar om placeringen av anläggningar. När det är fråga om dikning avgörs ärendet dock av den myndighet som kommunen bestämmer (MarkByggL 161 a.2). Härigenom har man velat göra det möjligt för kommunen att överföra behörigheten på till exempel miljöförvaltningsmyndigheten, som besitter sakkunskap om dikningsfrågor enligt vattenlagen, eller ett organ eller en tjänsteinnehavare inom kommunens tekniska förvaltning, som besitter sakkunskap om övergripande hantering av torrläggning.

161 a och 161 § i markanvändnings- och bygglagen begränsar endast tillämpningen av 5 kap. 9 § i vattenlagen på detaljplaneområden. De andra bestämmelserna i vattenlagens dikningskapitel om till exempel nyttofördelning, underhållsansvar och tvistlösning tillämpas däremot alltid oberoende av planläggningssituationen.

Placeringen av diken och andra rättsförhållanden i anslutning till dikning kan inte alltid avgöras på ett tillfredsställande sätt med stöd av markanvändnings- och bygglagen. Tillämpningsområdet för 161 a § i markanvändnings- och bygglagen är därför begränsat (5:9.3, MarkByggL 161 a.2 och 3). Rätten att anlägga ett dike avgörs med stöd av vattenlagen när

- ärendet gäller ett stranddetaljplaneområde som avses i 10 kap. i markanvändnings- och bygglagen,
- dikningen tjänar torrläggning av jord- och skogsbruksområden som finns anvisade i detaljplanen,
- dikningen till största delen sker utanför detaljplaneområdet,
- dikningen medför olägenheter eller behov att avleda vatten för en fastighet som ägs av tredje man, eller
- dikningen kräver tillstånd av tillståndsmyndigheten eller beslut vid en dikningsförrättning.

5.12

Ledande av avloppsvatten

5.12.1

Överföringen av bestämmelser till miljöskyddsalgen

Den gamla vattenlagen innehöll självständiga bestämmelser om ledande av avloppsvatten samt avlopp (gamla VL 10 kap.). Med avloppsvatten avsågs inte bara egentligt avloppsvatten som medförde risk för förorening av miljön, utan också sådant ofarligt vatten som avleddes i annat syfte än torrläggning av mark. Dessa bestämmelser är till stor del föråldrade, eftersom reningen av avloppsvatten har blivit effektivare.

Bestämmelserna om avledning av avloppsvatten som medför risk för förorening av miljön samt avlopp har nu placerats i miljöskyddslagen (MSL 48 och 103 c § samt 49 §). Enligt den definition som tagits in i miljöskyddslagen avses med avloppsvatten vatten som kan orsaka förorening av miljön och som är vatten som inte längre

används, vatten som avleds från ett förorenat område eller vatten som avleds från ett område vilket använts för verksamhet som medför risk för förorening av miljön (MSL 3.1 §, 9 punkten).

Även i vattenlagen har det tagits in en informativ bestämmelse om att dikningskapitlet tillämpas på avledning av avloppsvatten i enlighet med miljöskyddslagen (5:1.2).

5.12.2

Avledning av avloppsvatten på annans område

I miljötillståndet är det möjligt att bevilja rätt att leda in avloppsvatten i någon annans dike eller att använda någon annans område för att anlägga ett dike för avloppsvatten eller avloppsrör (MSL 48 §). Paragrafen gäller endast miljötillståndspliktig verksamhet. Paragrafen tillämpas på till exempel avledning av dagvatten från servicestationer, även om tillstånd för avledning av avloppsvatten då inte behöver sökas särskilt. Syftet med paragrafen är inte att bestämma om avledning av avloppsvatten på annans område ur miljöskyddsperspektiv, utan det är fråga om att bevilja en rätt eller nyttjanderätt i likhet med servitutsrätt.

Rätt att leda in avloppsvatten i någon annans dike kan beviljas på motsvarande grunder som i den gamla vattenlagen (MSL 48.1 §). Avledningen av avloppsvatten får inte medföra oskälig olägenhet för markägarna och andra dikare eller andra som avleder avloppsvatten. Avledningen av avloppsvatten bör också vara motiverad i fastighetsekonomisk bemärkelse och den bör vara rationell i tekniskt och ekonomiskt avseende. Det föreskrivs särskilt att rätt att leda in avloppsvatten i ett dike eller en rännil inte får beviljas, om diket eller rännilen befinner sig i omedelbar närhet av en tomt, en byggplats, en badstrand eller något motsvarande område för särskilt bruk. En ändring jämfört med tidigare är att den bädd som används för att avleda avloppsvatten inte längre definieras som avlopp.

I miljötillståndet är det möjligt att bevilja rätt att använda någon annans område för att anlägga ett dike för avloppsvatten eller ett avloppsrör, om ägaren inte ger sitt samtycke till detta (MSL 48.2 §). Grunderna för beviljande av nyttjanderätt är desamma som när rätt beviljas att leda in avloppsvatten i någon annans dike. På beviljande av nyttjanderätt och ersättning för förlust av förmån tillämpas vattenlagen (2:12 och 13 samt 17 kap., 13 kap.).

I miljöskyddslagen föreskrivs också om anläggande av ett dike för avloppsvatten eller ett avloppsrör under en landsväg och andra trafikleder samt kablar och motsvarande anläggningar (MSL 48.3 §). Beslut om anläggandet fattas i samband med miljötillståndet, och villkor för detta tas in i tillståndsbeslutet. I fråga om anläggande och underhåll av ett dike eller rör tillämpas motsvarande bestämmelse i vattenlagen (5:3). Om ärendet är omfattande eller om det är förenat med andra sådana frågor som inte kan avgöras i samband med miljötillståndet, hänskjuter regionförvaltningsverket på tjänstens vägnar ärendet till antingen en dikningsförrättning eller den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten (5:4 och 5).

I miljöförvaltningslagen föreskrivs om olika parter skyldigheter vid avledning av avloppsvatten (MSL 103c §). Bestämmelsen gäller avledning av avloppsvatten från såväl tillståndspliktig verksamhet som annan verksamhet. Innehållet motsvarar bestämmelserna i 10 kap. i den gamla vattenlagen om underhåll av den bädd som används för att avleda avloppsvatten, förhindrande av skada, samfällt avlopp och fördelning av kostnaderna (jfr bl.a. den gamla VL 10:6, 9–14).

Den som avleder avloppsvatten ska delta i underhållet av bädden i den utsträckning som motsvarar det underhållsbehov avledningen medför. Om avloppsvatten leds in i någons annans dike på så sätt att en betydande del av dikesvattnet är avloppsvatten, kan den som avleder avloppsvatten bli tvungen att ensam svara för dikesun-

derhållet. De som gemensamt drar nytta av ett dike som används för avledning av avloppsvatten deltar i underhållet av diket med sin andel, vilken bestäms i enlighet med dikningsbestämmelserna i vattenlagen. Om det blivit nödvändigt att rörlägga diket eller att annars vidta särskilda åtgärder i det som hänför sig till avledningen av avloppsvatten, kan inte en fastighetsägare som avleder enbart dräneringsvatten åläggas att delta i dessa kostnader. Vid behov ska en sådan dikningssammanslutning som avses i vattenlagen bildas för avledning av avloppsvatten.

I miljötillståndet bestäms om skyldigheterna för den som avleder avloppsvatten. Om tillståndet inte innehåller sådana villkor eller om avledningen av avloppsvatten inte grundar sig på ett miljötillstånd, beslutar den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten om skyldigheterna. På förfarandet tillämpas det som bestäms om dikning i vattenlagen. På diken som är avsedda för avledning av avloppsvatten och på avloppsrör tillämpas även i övrigt vad som bestäms i vattenlagen om dikning på annans område (5:10).

5.12.3

Villkor om avloppsrör

I miljöskyddslagen bestäms om anläggande av avloppsrör på vattenområde (MSL 49 §). Paragrafen gäller endast miljötillståndspliktig verksamhet. Anläggandet av avloppsrör ska bedömas med avseende på hindrande av förorening (MSL 6 och 42 §). Utöver detta bör anläggandet av avloppsrör bedömas som byggande i vattendrag, och då tillämpas de allmänna bestämmelserna om byggande i vattendrag samt bestämmelserna om beviljande av nyttjanderätt och ersättning för förlust av förmån (3 kap., 2:12 och 13 samt 17 kap., 13 kap.).

Begreppet utloppsledning som tidigare användes i 49 § i miljöskyddslagen har ersatts med begreppet avloppsrör. Trots ändringen avses i bestämmelsen fortfarande ett sådant rör som slutar i ett vattendrag och genom vilket avloppsvatten släpps ut. Om det i verksamhet som kräver miljötillstånd däremot är nödvändigt att leda avloppsvatten i ett avloppsrör under ett vattendrag, avgörs ärendet på normalt sätt i enlighet med vattenlagen vid en sådan gemensam behandling som avses i 39 § i miljöskyddslagen.

5.13

Användning av annans dike för annat än torrläggning av mark

På ofarligt vatten som avleds i annat syfte än för torrläggning av mark, och som alltså inte längre omfattas av definitionen av avloppsvatten, tillämpas bestämmelserna i vattenlagens kapitel om dikning (5:14). Det kan vara fråga om till exempel regn- och smältvatten som leds bort från belagda ytor. Om avtal inte träffas om saken, kan den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten bevilja rätt att leda sådant vatten i annans dike. Om ärendet har anknytning till ett miljötillståndsärende, beviljas rätten dock av den tillståndsmyndighet som är behörig enligt miljöskyddslagen (MSL 31 §). Bestämmelserna om förutsättningarna för att bevilja rätt och om förfarandet, sättet att utföra avledningen, bygg- och underhållsansvar samt andra nyttotagares skyldighet att delta har samma innehåll som i den gamla vattenlagen.

6 Bestående ändring av medelvattenståndet

6.1

Vad ändras?

En av de viktigaste ändringarna i den nya vattenlagen gäller en ny typ av projekt, bestående ändring av medelvattenståndet. Den innefattar bestående sänkning av medelvattenståndet, som i den gamla vattenlagen kallades vattenståndsreglering, medan bestående höjning av medelvattenståndet är ett helt nytt element. Ändringen förtydligar förfarandet för ansökan om tillstånd till projekt som höjer vattenståndet. Bestämmelserna om sänkning av vattenståndet har inte ändrats nämnvärt på något annat sätt än att åtgärden nu kallas bestående sänkning av medelvattenståndet och inte vattenståndsreglering.

De viktigaste ändringarna

- Bestående höjning av medelvattenståndet är en ny typ av projekt, som systematiserar ansökan om tillstånd till projekt som höjer vattenståndet.
- Bestämmelserna om vattenståndsreglering har ersatts med benämningen bestående sänkning av medelvattenståndet, som tillämpas på sänkning av medelvattenståndet i sjöar och tjärnar.
- En del av paragraferna i 6 kap. tillämpas på rensning av älvar, invallning av stränder och byggande av pumpverk.
- Det blir lättare att få nyttjanderätt för projekt som syftar till att höja vattenståndet, eftersom det räcker med samtycke av ägare som företräder $\frac{3}{4}$ av det område som sätts under vatten (understödsvillkor).

6.2

Tillämpningsområde

Bestämmelserna omfattar nu bestående ändring av medelvattenståndet i en sjö eller en tjärn genom att det sänks eller höjs (6:1). När det gäller sänkning av medelvattenståndet har bestämmelserna inte ändrats mycket. Bestämmelserna tillämpas på projekt där vattenståndet sänks genom rensning av en älv eller genom muddring. Dessutom tillämpas vissa paragrafer i kapitlet (6:2–4, 7, 10 och 11) även på invallning av stränder och rensning av älvar, trots att medelvattenståndet inte ändras i samband med dem. När vattenståndet sänks är målet vanligtvis att minska översvämningarna och förbättra torrläggningen.

Bestående höjning av medelvattenståndet är en helt ny typ av projekt. Höjning av medelvattenståndet hänför sig oftast till istandsättningsprojekt i vattendrag. Bestämmelserna erbjuder nu en klarare grund än tidigare för projekt där sjöar restaureras genom att medelvattenståndet höjs.

Som höjning av medelvattenståndet betraktas inte det att ett nytt vattenområde bildas, till exempel att det byggs en konstgjord bassäng eller en damm eller att det anläggs en ny bädd. Bestämmelserna i kapitlet ska däremot tillämpas om det redan finns ett sådant område och vattenståndet där höjs. Dikning, vattenreglering och tillgodogörande av vattenkraft har delvis samma slags verkningar som projekt som syftar till en ändring av medelvattenståndet, men bestämmelser om dem ingår i separata kapitel och bestämmelserna i 6 kap. i vattenlagen tillämpas inte på dem. Tillämpningsområdet för kapitlet omfattar inte projekt där man ingriper i vattenståndet utan att ändra medelvattenståndet och förflytta gränsen för vattenområdet. Bestämmelserna i kapitlet tillämpas inte heller på uppdämning av ett älvavsnitt med en grunddamm, utan då tillämpas de allmänna bestämmelserna om vattenhushållningsprojekt i 3 kap. Om det älvavsnitt där medelvattenståndet höjs innehåller en tjärn eller en sjö, tillämpas dock bestämmelserna i 6 kap.

6.3

Ansökan om tillstånd

Den som har enskild nytta av projektet, alltså i praktiken den som äger en strandfastighet eller ett vattenområde eller är delägare i ett vattenområde, kan ansöka om bestående ändring av medelvattenståndet. Sökanden kan också vara ett delägarlag eller en sammanslutning som nyttotagarna bildat med stöd av vattenlagen. Sökanden kan också vara en statlig myndighet eller en kommun. En vattenrättslig sammanslutning ska alltid bildas när det finns fler än en tillståndssökande. Bildande av sammanslutningar och frågor i anslutning därtill behandlas i avsnitt 12.2 i handledningen.

Bestämmelser om innehållet i tillståndsansökan ingår i kapitlet om ansökningsförfarande (11:3). Närmare bestämmelser om innehållet i tillståndsansökan utfärdas genom förordning av statsrådet. Om man samtidigt ansöker om fastställande av stadgarna för den bildade sammanslutningen, ska handlingarna som gäller bildandet av sammanslutningen ingå i ansökan (12:4–5).

6.4

Beviljande av tillstånd

På bestående ändring av medelvattenståndet tillämpas vattenlagens bestämmelser om allmänna förutsättningar för tillstånd (3:4) och dessutom de särskilda förutsättningarna för tillstånd för denna typ av projekt. De allmänna förutsättningarna för tillstånd har behandlats i avsnitten 3.3.1–3.3.5 i handledningen.

Till de särskilda förutsättningarna för tillstånd hör uppfyllandet av de så kallade understödsvillkoren (6:5). I fråga om projekt där vattenståndet höjs ska så många markägare ha gett skriftligt samtycke till höjningen av vattenståndet att deras ägarandel utgör sammanlagt minst tre fjärdedelar av den markareal som sätts under vatten. Alternativet till samtycke i fråga om projekt som höjer vattenståndet är att sökanden har äganderätt eller ständig nyttjanderätt till mer än hälften av de områden som sätts under vatten. I fråga om projekt där vattenståndet sänks ska så många ägare till vattenområdet ha gett skriftligt samtycke till sänkningen av vattenståndet att deras

ägarandel utgör sammanlagt minst tre fjärdedelar av vattenarealen. Ett delägarlag avgör frågan om samtycke på delägarstämman.

Tillstånd kan beviljas på grund av ett allmänt behov eller ett syfte som är viktigt från allmän synpunkt. Syfte som är viktigt från allmän synpunkt är ett något mer omfattande begrepp än allmänt behov. Syfte som är viktigt från allmän synpunkt kan vara samhällets vattenförsörjning, skydd mot översvämningar, nyttjande av vattendraget för rekreation eller naturskydd.

6.5

Hinder för beviljande av tillstånd

Om det inte är fråga om ett projekt som påkallas av ett allmänt behov, får tillstånd inte beviljas, om ändringen av medelvattenståndet leder till

- sådan väsentlig försämring av möjligheterna att nyttja en strandfastighet som orsakar oskälig olägenhet eller skada för områdets ägare eller innehavare, om inte ägaren eller innehavaren har samtyckt till projektet, eller
- avsevärd försämring av ett särskilt naturskyddsvärde (6:4).

Ett projekt som till exempel har brett understöd kan ur en enskilds fastighetsägares synvinkel vara icke önskvärt, om dennes fastighet i stor utsträckning blir ett vattenområde på grund av att den är lågt belägen. Tillståndsprövning kan därför inte grundas enbart på en allmän jämförelse av intressen. Oskälig olägenhet kan vara till exempel att förutsättningarna för att idka jordbruk försvinner och gårdens värde som inkomstkälla förloras.

Förbudet mot att försämra särskilda naturvärden och förbudet mot total torrläggning av en sjö kan förhindra att tillstånd beviljas. Förbudet gäller också projekt som innebär en höjning av medelvattenståndet och som kan medföra att särskilda naturskyddsvärden förstörs, till exempel när värdefull våtmark förvandlas till vattenområde. Ett projekt som innebär en sänkning av vattenståndet kan på motsvarande sätt förstöra en våtmark genom att torrlägga den.

6.6

Nyttobegreppet och fördelningen av kostnader

Som enskild nytta betraktas att ett vattenområdes eller en strandfastighets bruksvärde stiger. I bruksvärdet ingår då det syfte för vilket området nyttjas eller med hänsyn till förhållandena närmast kan nyttjas (6:2). Nyttan används som grund när kostnaderna för projektet fördelas eller nyttjanderätter upplåts. Med nytta avses här något annat än det nyttobegrepp som används vid intressejämförelse.

När det är fråga om ett projekt som syftar till att sänka medelvattenståndet och de som stöder projektet företräder mer än hälften av värdet av den enskilda nytta som projektet medför, ska alla nyttotagare delta i kostnaderna för projektet. Om projektet förutom enskild nytta även medför en annan betydande förmån, kan tillståndsmyndigheten på ansökan ålägga den som får en sådan förmån att delta i kostnaderna för projektet. Kostnaden ska då vara skälig och högst motsvara förmånen (6:7).

När det är fråga om ett projekt som syftar till att höja medelvattenståndet, kan tillståndsmyndigheten i sitt tillståndsbeslut på ansökan ålägga den som har enskild nytta av ett projekt att delta i kostnaderna för genomförande av projektet. Det belopp som nyttotagaren åläggs att betala ska motsvara nyttotagarens andel av den totala nyttan

av projektet. Beloppet får dock inte överstiga den enskilda nytta som nyttotagaren har av projektet (6:8). Skyldigheten att delta är av engångskaraktär och begränsad till kostnaderna för genomförande av projektet. Den förpliktar till exempel inte till att delta i projektet konkret. Skyldigheten att delta avviker således från definitionen av skyldigheten att delta i projekt som syftar till att sänka medelvattenståndet.

Åläggande att delta i kostnaderna ska alltid utfärdas i samband med tillståndsbeslutet när det gäller såväl projekt för sänkning som projekt för höjning av medelvattenståndet. Om sådant åläggande kunde sökas senare, skulle det i praktiken betyda att projektplanen har varit bristfällig.

6.7

Nyttjanderätt till annans område

I projekt som innebär en höjning av medelvattenståndet är upplåtelsen av nyttjanderätt kopplad till det tillstånd som beviljas för projektet. Om projektet beviljas tillstånd, får den projektansvarige genom samma beslut sådan nyttjanderätt till annans område som krävs för att projektet ska kunna genomföras (6:6). Nyttjanderätt ska upplåtas för de områden som sätts under vatten och som sökanden inte äger, eller som sökanden inte från tidigare har ständigt nyttjanderätt till. Nyttjanderätt måste upplåtas till alla fastighetsdelar som sätts under vatten oberoende av om fastighetens innehavare har gett sitt samtycke eller inte. Först beviljas alltså nyttjanderätt till den del av en enskild fastighet som sätts under vatten och sedan fogas området i regel till det samfälliga vattenområdet genom fastighetsförrättning (17:11). Bestämmelserna om nyttjanderätt ändras inte till övriga delar, vilket betyder att till exempel nyttjanderätten till dammar och invallningar avgörs med stöd av de allmänna förutsättningarna för nyttjanderätt (2:12–13).

7 Vattenreglering

7.1

Vad ändras?

Bestämmelserna om vattenreglering i 7 kap. i vattenlagen motsvarar i stor utsträckning den tidigare lagstiftningen. Exempelvis begreppet vattenreglering, och därmed också kapitlets tillämpningsområde, förblir i huvudsak oförändrat. Kapitlet som gäller vattenreglering har framför allt reviderats strukturellt. Jämfört med tidigare finns det få särskilda bestämmelser om vattenreglering, och på regleringen tillämpas i större utsträckning än tidigare de bestämmelser i vattenlagen som gäller alla vattenhushållningsprojekt gemensamt.

En klar förändring i kapitlet om vattenreglering är att regleringsavgiften slopats. En nyhet är också möjligheten att ålägga tillståndshavaren att lösa in en anläggning som används för regleringen på yrkande av anläggningens ägare (7:3.2).

De viktigaste ändringarna

- Regleringsavgiften har slopats.
- De särskilda bestämmelserna om rätten att inleda ärenden (kompetens när det gäller tillståndsansökan) har slopats.
- Ägaren kan åläggas att använda en anläggning på det sätt som regleringen förutsätter.
- Sökanden kan åläggas att i stället för ersättning lösa in en anläggning som ska användas för regleringen.
- Bedömningen av nyttan av vattenkraft innehåller nya element.
- Ett ytterligare villkor har fogats till när det gäller utträde ur en regleringssammanslutning.

7.2

Definition av vattenreglering

Vid vattenreglering är det fråga om att ha kontroll över vattenföringen och vattenståndet. Vattenreglering ingår i allmänhet i en tillståndshelhet som omfattar flera olika projekt som kräver vattenhushållningstillstånd, såsom byggande av dammar, rensning av vattendrag och tillgodogörande av vattenkraft. Regleringstillstånd är nästan utan undantag förenade med frågor om rätt för den som ansöker om regleringstillstånd att nyttja områden som ägs av andra. Vattenreglering kan genomföras under olika tidsperioder; man talar om årsreglering, veckoreglering, dygnsreglering och korttidsreglering. Numera påbörjas sällan nya regleringsprojekt. Bestämmelserna gäller således i första hand utvecklande av redan genomförda regleringar.

Vattenreglering är en form av projekt som kännetecknas av fortlöpande reglering av vattenföringen och vattenståndet enligt rådande vattenläge. Bestämmelserna om vattenreglering tillämpas inte på projekt som innebär att vattenståndet ändras på ett bestående sätt. Som reglering betraktas fortlöpande reglering av vattenföringen och vattenståndet i annan än ringa utsträckning och fortlöpande avtappning av vatten från ett vattendrag eller från en del av ett vattendrag till en annan. "Fortlöpande reglering" och "i annan än ringa utsträckning" är öppna bestämmelser, vilkas innehåll fastställs genom tidigare rättspraxis. Ett projekt som inte passar under definitionen av vattenreglering, kan fordra vattenhushållningstillstånd med stöd av bestämmelsen om allmän tillståndspflicht (3:2).

I vattenlagen ingår inte längre någon exempelförteckning över de mål som kan eftersträvas med vattenreglering. Reglering hänför sig i allmänhet till utnyttjande av vattenkraft, sjötrafik, vattenförsörjning, skydd av vattennaturen, skydd mot översvämningar eller annan liknande nyttig verksamhet. Bestämmelserna om reglering tillämpas ändå inte på till exempel dammar med naturligt foder som används inom fiskodlingen och som kännetecknas av att dammens vattennivå ändras tidvis, inte fortlöpande. Bestämmelserna i vattenlagen avgränsar dock inte i sig verksamheter eller ändamål utanför lagens tillämpningsområde.

7.3

Deltagande i vattenreglering

Bestämmelserna om deltagande i regleringsprojekt motsvarar i huvudsak den tidigare lagstiftningen. Med undantag av statliga myndigheter är tillståndshavaren fortfarande skyldig att erbjuda andra uppenbara nyttotagare att delta i regleringen och att ansöka om kungörelse av ärendet. Tillståndsmyndigheten ska genom en offentlig kungörelse uppmana nyttotagarna att anmäla sitt deltagande i projektet. En nyttotagare ska åter anmäla sitt deltagande till tillståndsmyndigheten inom utsatt tid (7:4.1 och 7:5.1).

Förutsättningen för att en nyttotagare ska ha rätt att delta i ett projekt är att nyttotagaren har betydande nytta av projektet. Tillståndsmyndigheten ska vid behov anvisa sökanden att vidta åtgärder för att bilda en regleringssammanslutning (7:5).

7.4

Förfarande i samband med regleringsprojekt

På behandlingen av en regleringsansökan tillämpas förutom bestämmelserna om deltagande i 7 kap. dessutom bestämmelserna om tillståndspflichtiga vattenhushållningsprojekt i 3 kap. I ansökan ska ingå nödvändiga regleringskalkyler och andra särskilda uppgifter i enlighet med 7 § i statsrådets förordning om vattenhushållningsärenden. Kapitlet om vattenreglering innehåller särskilda bestämmelser om de handlingar som fogas till ansökan om kungörelse, utredningar som gäller nyttotagarna samt förfarandet när nyttotagare inbjuds att delta (7:4).

Förfarandet när nyttotagare inbjuds att delta kan behandlas som ett separat ansökningsärende eller så kan det kopplas till regleringsansökan. I den förstnämnda situationen ska en ansökan om tillstånd för projektet enligt huvudregeln göras inom ett år från kungörelsetidens utgång (7:4.4).

Vattenlagens allmänna procedurregler gör att behandlingen av en regleringsansökan kan avvika från tidigare praxis. Slopandet av syneförrättningen ändrar ansök-

ningsförfarandet för sådana projekt som vattenreglering, som ofta har en vidsträckt inverkan. Slopandet av slutsynen innebär att ansökningar som gäller oförutsedda skador behandlas separat. I dessa situationer kan tillståndsmyndigheten bli tvungen att inhämta en särskild utredning (11:16).

7.5

Tillstånd som gäller vattenreglering

Tillståndsplikt för reglering och förutsättningarna för att bevilja tillstånd avgörs med stöd av bestämmelserna i 3 kap. som gäller alla tillståndspliktiga vattenhushållningsprojekt. Nyttan och förlusten bedöms på samma sätt som i fråga om vattenhushållningsprojekt i allmänhet. Ett undantag utgör bedömningen av den nytta som hänför sig till vattenkraft. Nyttan av ökad vattenkraft bedöms på samma sätt som i vattenhushållningsärenden som gäller tillgodogörande av vattenkraft (8:2). Redan den gamla vattenlagen innehöll en hänvisningsbestämmelse som motsvarar den nuvarande. Bestämmelsen om bedömning av nyttan av vattenkraft innehåller dock nya element.

En förutsättning för att tillstånd ska beviljas är också att sökanden har rätt till de områden som krävs för projektet (3:4.3). Av vattenregleringens natur (ett markområde sätts under vatten) följer att tillståndsavgörandet ofta innehåller tvångsåtgärdsrättsliga avgöranden om nyttjanderätten (2:12).

Ett tillstånd till vattenreglering ska alltid innehålla villkor om avtappningen. En särskild bestämmelse om detta ingår i 7 kap. 2 § 2 mom., som kompletterar de allmänna bestämmelserna om tillståndsvillkor i 3 kap. Den gamla vattenlagens begrepp "stadga om uppdämning och vattenföring" har frångåtts. Behovet av villkor som gäller vattenståndet avgörs från fall till fall med stöd av 3 kap. 10 § 2 mom.

7.6

Regleringssammanslutning

Bestämmelserna om regleringssammanslutningar kompletterar bestämmelserna i 12 kap. och sakinnehållet motsvarar i mycket stor utsträckning den gamla lagstiftningen. En viktig skillnad är att rätten för en medlem att träda ut ur sammanslutningen har gjorts villkorlig, så att alla medlemmar av en sammanslutning i praktiken inte ska kunna utträda. Enligt den nya bestämmelsen är utträde möjligt endast om sammanslutningen fortfarande förmår svara för sina förpliktelser (7:7).

7.7

Utomstående nyttotagares ansvar

Med utomstående nyttotagare avses någon som får nytta av en reglering men som inte deltar i genomförandet av projektet. Vattenlagen innehåller bestämmelser som motsvarar den tidigare lagstiftningen om att en nyttotagare kan åläggas att delta i kostnaderna för ett regleringsprojekt (7:10). Detta förutsätter att tillståndshavaren har lagt fram ett yrkande och kostnadsansvaret preciseras i det tillståndsbeslut som gäller regleringen. Det kan bestämmas att en utomstående nyttotagares andel ska betalas som ett engångsbelopp eller som högst tjugo årliga belopp. (7:11).

Tidigare genomförda regleringsprojekt

7.8.1

Allmän bestämmelse

Vattenlagen tillämpas som sådan på nya regleringsprojekt som inleds från och med den 1 januari 2012. På regleringstillstånd som beviljats före det tillämpas i regel den gamla vattenlagen eller den lagstiftning som föregick den (lagen om vattenrätten). Det blir alltså aktuellt att tillämpa den lagstiftning som gällde vid den tidpunkt då projektet eller åtgärden genomfördes (tidpunkten för beviljande av tillstånd) samt eventuella senare bestämmelser, om de har retroaktiv inverkan. Det finns dock undantag från huvudregeln. Ett exempel på ett sådant undantag är åläggande av kontrollskyldighet (19:9).

7.8.2

Översyn av tillståndsvillkoren

Tillståndsvillkoren ses över på det sätt som bestäms i 3 kap. 21 § i vattenlagen, om ett regleringstillstånd som meddelats med stöd av den gamla vattenlagen innehåller en bestämmelse om översyn av tillståndsvillkoren (19:5). I allmänhet finns ingen sådan bestämmelse i de äldsta regleringstillstånden.

Kännetecknande för vattenrättsliga tillstånd har traditionellt varit att de är bestående. I den gamla vattenlagen hade dock föreskrivits om vissa undantag från det starka skyddet i fråga om tillståndens beständighet. Genom lag 629/1991 ändrades vattenlagen så att villkoren för nya regleringstillstånd skulle ses över med vissa intervaller. Genom lag 553/1994 fogades till den gamla vattenlagen en möjlighet att se över vattenregleringsbestämmelser som visat sig vara oändamålsenliga också i fråga om tillstånd som beviljats före 1991.

Tidpunkten då det ursprungliga regleringstillståndet beviljades inverkar fortfarande på om det är möjligt att se över villkoren i regleringstillståndet. I 19 kap. 7 § i vattenlagen ingår en särskild bestämmelse om gamla regleringstillstånd. Den tillämpas på regleringstillstånd för vilka tillstånd har beviljats före den 1 maj 1991. Avsikten har varit att på detta sätt behålla möjligheten enligt 8 kap. 10 b § i den gamla vattenlagen att se över tillståndsvillkoren i regleringstillstånd och meddela nya villkor.

8 Tillgodogörande av vattenkraft

8.1

Vad ändras?

8 kap. i vattenlagen om tillgodogörande av vattenkraft motsvarar i stor utsträckning den tidigare lagstiftningen. Kapitlet har framför allt reviderats strukturellt. Jämfört med tidigare är de särskilda bestämmelserna om tillgodogörande av vattenkraft få, och i stället tillämpas de bestämmelser i vattenlagen som gäller alla vattenhushållningsprojekt.

Enstaka revideringar har gjorts till exempel när det gäller förfarandet för inbjudan till deltagande, omfattningen av sökandens lösningsrätt och den händelse att en nyttjanderätt till vattenkraft för viss tid upphör. Tillståndsprövningens så kallade intressejämförelse innehåller nya element.

De viktigaste ändringarna

- Bedömningen av nyttan av vattenkraft innehåller nya element.
- Sökandens lösningsrätt gäller inte vägen till anläggningen.
- Inbjudan till deltagande riktas inte till delägarna i ett samfällt område utan till delägarlaget.
- Förfarandet för inbjudan till deltagande kan användas om en nyttjanderätt till vattenkraft för viss tid upphör.

8.2

Principerna för tillgodogörande av vattenkraft

Med vattenkraft avses den effekt som beräknas för en viss del av ett vattendrag enligt medelvattenföringen och motsvarande fallhöjd. Med vattenkraftverk avses åter en inrättning som har byggts för tillgodogörande av vattenkraften i ett vattendrag, och de anläggningar som hör till inrättningen. Definitionerna i 1 kap. 3 § 1 mom. i vattenlagen motsvarar tidigare lagstiftning.

Frågorna om rådighet över samt innehav och ägande av vatten (vattenkraft) hör nära samman med tillgodogörandet av vattenkraft. Kraftverkstillstånd kan förutsätta ett förfarande med inbjudan till deltagande, där andra ägare till vattenkraften erbjuds rätt att delta i gemensamt utnyttjande av vattenkraften.

Byggandet av ett vattenkraftverk och tillgodogörandet av ny vattenkraft förutsätter alltid vattenhushållningstillstånd. Oberoende av konsekvenserna kan orsaken

till tillståndsplikten vara strävan att ordna frågorna i anslutning till utnyttjandet av gemensam vattenkraft och kontrollera miljökonsekvenserna av tillgodogörandet av vattenkraften.

En bestämmelse om ägande av och rådighet över vatten (vattenkraft) ingår i 2 kap. 1 § i vattenlagen. När en älv eller bäck till lika stora delar hör till två skilda fastigheter eller till två områden som är gemensamma för fastigheterna, har vardera sidans ägare rätt att råda över en lika stor andel av det rinnande vattnet (2:1.2).

8.3

Tillämpningsområde

Bestämmelserna i 8 kap. tillämpas på utnyttjande av vattenkraft och byggande av vattenkraftverk. Som byggande av vattenkraftverk betraktas också rensning av vattendrag, inrättande av en ny bädd för ett kraftverk och andra åtgärder som syftar till tillgodogörande av vattenkraft.

Ny vattenkraft kan tillgodogöras i en redan befintlig inrättning. Redan det att ny vattenkraft tillgodogörs i liten utsträckning gör att det krävs tillstånd. Bestämmelserna i 8 kap. i vattenlagen blir oftast tillämpliga på grund av ändringar i vattenkraftverk som byggts redan tidigare. När behovet av tillstånd för en ändring prövas bedömer man om verksamheten förändras så att tillståndet eller tillståndsvillkoren borde ändras. Tillstånd behövs om ändringen kränker allmänna eller enskilda intressen. (3:2.2). Tekniska ändringar kräver inte nödvändigtvis nytt tillstånd.

8.4

Utnyttjande av samfällid vattenkraft (förfarande med inbjudan till deltagande)

Den vattenkraft som tillgodogörs i ett kraftverk hör i många fall till flera ägare. I 8 kap. i vattenlagen ingår särskilda bestämmelser för situationer där den sökande inte kontrollerar vattenkraften helt och hållet. Dessa bestämmelser om deltagande i projekt motsvarar i huvudsak den tidigare lagstiftningen. Även innehållet i bestämmelserna om initiativ motsvarar den gamla vattenlagen.

Initiativ till att bygga ett vattenkraftverk förutsätter minst en femtedel av den vattenkraft som kan utnyttjas i vattenkraftverket. Vilket som helst innehav räcker inte till för att ta initiativ, utan den eller de sökande ska ha äganderätt eller ständig nyttjanderätt till vattenkraften eller rätt på grund av bestående överlåtelse av vattenområdet (8:5.1).

Förfarandet med inbjudan till deltagande används om något avtal om tillgodogörande av samfällid vattenkraft inte har ingåtts. Initiativtagaren ska då bjuda in dem som förfogar över minst en hundradel av den vattenkraft som ska tillgodogöras i vattenkraftverket och ansöka om kungörelse av saken. Till skillnad från den gamla vattenlagen ska inte de enskilda delägarna i samfällida områden inbjudas att delta, utan inbjudan till deltagande riktas till delägarlaget för det samfällida området (8:5.1). Från denna huvudregel har det dock föreskrivits ett undantag: rätt att delta har den som med stöd av en delägars andel i en samfällighet har fått ständig nyttjanderätt till vattenkraft före vattenlagens ikraftträdande den 1 januari 2012 (19:20). Genom en offentlig kungörelse ska tillståndsmyndigheten uppmana dem som har rätt att delta i projektet att anmäla sitt deltagande. Delägare i vattenkraft ska åter anmäla sitt deltagande till tillståndsmyndigheten inom utsatt tid (8:5 och 8:9).

Syftet med förfarandet med inbjudan till deltagande är att bland ägarna till vattenkraften få reda på vem som gemensamt kan beviljas tillstånd till utbyggnad av vattenkraft. Den viktigaste praktiska betydelsen av bestämmelserna torde dock ligga någon annanstans: att förvärva ständig nyttjanderätt till vattenkraft som tillhör dem som av en eller annan orsak inte deltar i utnyttjandet av den samfälliga vattenkraften (8:5).

8.5

Förfarande i fråga om vattenkraftprojekt

Tillståndsmyndigheten ska se till att ansökan innehåller en utredning om den vattenkraft som ska tas i bruk och ägarförhållandena för den i enlighet med 8 § i statsrådets förordning om vattenhushållningsärenden. I 8 kap. i vattenlagen ingår särskilda bestämmelser om förfarandet för inbjudan till deltagande. De gäller de handlingar som ska fogas till ansökan, offentlig kungörelse, framläggande av handlingarna och sättet för delgivning av kungörelsen om inbjudan till deltagande (8:8 och 8:9). På behandlingen av ansökan tillämpas förutom bestämmelserna om utnyttjande av samfällig vattenkraft och förfarandet för inbjudan till deltagande alla bestämmelser i 3 kap. som gäller tillståndspliktiga vattenhushållningsprojekt.

Inbjudan till deltagande kan lämnas in som ett separat ansökningsärende eller så kan den fogas till ansökan om tillstånd att bygga och använda ett vattenkraftverk. I den förstnämnda situationen ska tillståndsansökan som gäller huvudprojektet dock enligt huvudregeln göras inom ett år från utgången av den tid som angetts i den offentliga kungörelsen (8:10).

Vattenlagens procedurbestämmelser gör att behandlingen av en ansökan som gäller ett kraftverksprojekt kan avvika från den tidigare lagen. I projekt för tillgodogörande av vattenkraft kan antalet enskilda parter stiga till hundratals och ersättningsfrågorna kan accentueras. Eftersom man har frångått syneförrättning förändras ansökningsförfarandet också i fråga om behandlingen av ersättningsfrågor. Att det inte förrättas någon slutsyn innebär att ansökningar som gäller oförutsedda skador behandlas separat. I dessa situationer kan tillståndsmyndigheten bli tvungen att inhämta en särskild utredning (11:16).

8.6

Förutsättningar för beviljande av tillstånd

Vid tillståndsprovning som gäller kraftverk iakttas i princip de gemensamma förutsättningar för att bevilja tillstånd som gäller alla vattenhushållningsprojekt (3:4). En ytterligare förutsättning för att bevilja kraftverkstillstånd är att sökanden har rätt till den vattenkraft som ska utnyttjas i projektet. Rätten kan basera sig på ägande- eller nyttjanderätt. Vid behov upplåts rätt i samband med att tillståndet beviljas (8:5).

Den så kallade intressejämförelsen vid bedömningen av förutsättningarna för att bevilja tillstånd har kompletterats med en definition av vad som ska beaktas som nytta av att vattenkraft tillgodogörs. Enligt den gamla vattenlagen beaktades som nytta det tjugofaldiga beloppet av priset på den elektricitet som årligen i medeltal utvinns med den ibruktagna vattenkraften. Enligt den nya vattenlagen ska det värde som beaktas vara åtminstone det tjugofaldiga beloppet av priset på den årliga produktionen av elektricitet. Elpriset är dock inte det enda bedömningskriteriet. När produktionsvärdet fastställs kan hänsyn dessutom tas till nyttan av vattenreglering vid kraftverket och annan nytta som kan specificeras.

Tidigare genomförda projekt

Vattenlagen tillämpas som sådan på nya projekt som inleds från och med den 1 januari 2012. På kraftverkstillstånd som beviljats före det tillämpas i regel den gamla vattenlagen eller den lagstiftning som föregick den (lagen om vattenrätten). Det blir alltså aktuellt att tillämpa den lagstiftning som gällde vid den tidpunkt då projektet eller åtgärden genomfördes (tidpunkten för beviljande av tillstånd) samt eventuella senare bestämmelser, om de har retroaktiv verkan. Det finns dock undantag från huvudregeln. Ett exempel på ett sådant undantag är åläggande av kontrollskyldighet (19:9).

Tillståndsvillkoren ses över på det sätt som bestäms i 3 kap. 21 § i vattenlagen, om ett tillstånd som meddelats med stöd av den gamla vattenlagen innehåller en bestämmelse om översyn av tillståndsvillkoren (19:5).

I 19 kap. 8 §, som gäller vattenlagens ikraftträdande, ingår möjlighet att under vissa förutsättningar se över tillståndsvillkoren i ett tillstånd som beviljats före vattenlagens ikraftträdande till den del de inverkar på vattenståndet eller avtappningen, även om tillståndet inte skulle innehålla något villkor om översyn.

9 Timmerflottning

9.1

Vad ändras?

Bestämmelserna i 9 kap. i vattenlagen gäller flottarens rättigheter och skyldigheter, konstruktioner som anläggs för flottning och användningen av dem samt utförande av flottning som samfälld flottning. I den nya lagen har bestämmelserna om flottning reviderats grundligt och genomgått gallring för att motsvara flottningens faktiska betydelse. För att förenhetliga tillståndsregleringen har flottningsstadgorna ersatts med tillstånd för enskilda verksamhetsställen. Lösflottning har frångåtts helt och hållet.

De viktigaste ändringarna

- Lösflottning av timmer ingår inte längre i flottningsbegreppet.
- Flottningsstadga har ersatts med tillstånd för enskilda verksamhetsställen.
- Flottarens rätt till inlösning har begränsats för att bättre motsvara andra vattenhushållningsprojekt.
- NTM-centralen kan åta sig att sköta eftervården efter flottning.

9.2

Flottning och verksamhetsställen

9.2.1

Definitioner

Bestämmelserna i flottningskapitlet gäller flottning som bedrivs med stöd av rätten till allmännyttjande och inrättande och användning av verksamhetsställen för flottning (9:1). I flottningskapitlet regleras enskild flottning som verkets ägare bedriver för egen räkning och samfälld flottning som flera ägare bedriver centraliserat. Det centrala begreppet i flottningsbestämmelserna är verksamhetsställe för flottning. Det avser en plats som vid flottning behövs för tippning, upplagring, sortering och buntning av virke samt en skyddshamn (9:2, 2 punkten).

Med flottning som bedrivs utanför verksamhetsstället avses i vattenlagen inte längre lösflottning utan endast att virke transporteras genom att bogseras i buntar eller flottar. Bogsering av flottar utanför verksamhetsställena ska jämföras med allmän sjötrafik. Förutom sjötrafikreglerna berörs bogseringen av flottar dessutom av flottningskapitlets bestämmelser om ersättning för flottningsskada och avlägsnande av sjunkvirke (9:8 och 9:9).

9.2.2

Tillstånd för verksamhetsställe för flottning

Inrättande av ett varaktigt verksamhetsställe för flottning kräver alltid tillstånd (3:3.1, 10 punkten). Enligt den gamla vattenlagen skulle flottning i allmänhet ordnas i enlighet med en av tillståndsmyndigheten fastställd flottningsstadga. Flottningsstadgan innehöll i första hand begränsningar, genom vilka man försökte förhindra skador till följd av flottningen i ett visst vattendrag eller i en del av vattendraget (den gamla VL 5:8). I praktiken kan flottningsstadgorna dock betraktas som en samling byggnadstillstånd enligt vattenlagen som hänför sig till verksamhetsställen för flottning. I och med att den gamla vattenlagens flottningsstadga ersätts med tillstånd för de enskilda verksamhetsställena blir regleringen tydligare och stämmer bättre överens med andra vattenhushållningsprojekt. De nya bestämmelserna inverkar dock inte på de nuvarande flottningsstadgornas giltighetstid (19:4).

Trots tillstånden för enskilda verksamhetsställen ska flottningens konsekvenser fortfarande kunna granskas på en nivå som omfattar hela vattendraget eller en del av det. När man i tillståndet för respektive verksamhetsställe bedömer nyttan av projektet måste man beakta den helhet som de olika verksamhetsställena bildar (9:3).

Regionförvaltningsverket kan på ansökan av flottaren ändra ändamålet med ett verksamhetsställe utan ny tillståndsprövning så att stället kan användas även för annan transport av virke vattenvägen (9:4). Syftet med bestämmelsen är i första hand att göra det möjligt att använda verksamhetsstället även för transport av virke med pråm. När ansökan behandlas iakttas de allmänna bestämmelserna i 11 kap. i vattenlagen. Om breddningen av användningen inte orsakar miljökonsekvenser som avviker från de tidigare och exempelvis markanvändningen runt verksamhetsstället inte förändras, kan ett enklare förfarande iakttas när ansökan delges (11:10.5).

9.3

Flottarens rättigheter

Med flottare avses i lagen den som svarar för att flottningen utförs (9:2, 3 punkten). Flottaren har rätt att flytta på fångstredskap och andra lösa föremål som försvårar flottningen samt tillfälligt lagra virke på isen (9:5). Om ägaren till vattenområdet eller en strand som har tagits i särskilt bruk inte ger sitt samtycke till att flottaren tillfälligt lagrar virke på isen, kan regionförvaltningsverket ge tillstånd till det. En förlust av förmån till följd av flottarens åtgärder ersätts i enlighet med de allmänna bestämmelserna (13 kap.).

De omfattande rättigheter som flottaren hade enligt den gamla vattenlagen är inte längre nödvändiga efter det att man frångick lösflottning. Också den omfattande lösningsrätt som flottaren hade tidigare har frångåtts.

9.4

Användning av områden och konstruktioner

Var och en som bedriver flottning får utnyttja de flottningskonstruktioner och anordningar för att lyfta upp virke som tillhör andra samt sådana områden för vilka det har beviljats nyttjanderätt för flottning (9:6). På detta sätt har man velat främja ordnandet av flottningen och användningen av konstruktioner så att de som sporadiskt flottar virke inte behöver ansöka om tillstånd till ett verksamhetsställe och placera ut egna

konstruktioner och anordningar i vattendraget. Syftet är att minska de skadliga följderna av flottning i vattendraget samt förbättra lönsamheten vid sporadisk flottning. Det är dock i allmänhet nödvändigt att avtala om detaljerna med ägaren, det vill säga vanligtvis en flottningssammanslutning. För användningen ska det också betalas en skälig ersättning. Som skälig betraktas en sådan andel av kapital- och underhållskostnaderna för konstruktionerna och anordningarna som motsvarar användningen för den som sporadiskt flottar virke.

9.5

Samfällid flottning

Även om man i lagen har velat se till att de som sporadiskt flottar virke ska kunna göra det till skäliga kostnader (9:6), är huvudregeln att flottning utförs som samfällid flottning (9:7). Med samfällid flottning avses flottning som flera virkesägare bedriver för gemensam räkning (9:2, 5 punkten). Med hjälp av samfällid flottning kan man bättre begränsa de skador som flottningen orsakar annan användning av vattnen. Regleringen motsvarar den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 5:19).

Hos regionförvaltningsverket kan man dock ansöka om tillstånd till bestående enskild flottning på ett bestämt område. För att tillstånd ska beviljas förutsätts att enskild flottning är förmånligare än samfällid flottning och att den inte försvårar ordnandet av flottningen i allmänhet och inte orsakar olägenhet för annan användning av vattendraget. Virke för husbehov kan dock flottas enskilt utan tillstånd. Flottning för husbehov är småskalig och sker med oregelbundna intervall och utan ekonomiskt vinstsyfte.

9.6

Flottningssammanslutning

9.6.1

Uppgifter och medlemmar

På samma sätt som i fråga om andra vattenhushållningsprojekt ska det för flottning i alla situationer finnas en fungerande ansvarig instans som förmår svara för att projektet genomförs och för andra anknytande förpliktelser. Av denna orsak ska det för bedrivande av samfällid flottning bildas en flottningssammanslutning eller så ska flottningen ordnas av en fungerande flottningssammanslutning som redan finns på området (9:11). Om inte något annat föreskrivs i 9 kap., ska lagens allmänna bestämmelser om vattenrättsliga sammanslutningar tillämpas på en flottningssammanslutning (12 kap.).

Flottningssammanslutningens huvudsakliga uppgift är att bedriva flottning på det verksamhetsområde som anges i sammanslutningens stadgar, att förvalta den egendom som sammanslutningen skaffat för flottningen och att sörja för andra uppgifter och förpliktelser enligt vattenlagen. En flottningssammanslutning kan också åta sig att utföra andra uppgifter med anknytning till flottningen, t.ex. förflyttning av virke till vattnet och bedrivande av enskild flottning. Sammanslutningen kan också i förtjänstsyfte använda egendom som anskaffats för flottningen, till exempel till att transportera virke med pråm, om sammanslutningens egentliga uppgifter inte blir lidande av det.

Medlemmar i en flottningssammanslutning är de virkesägare vars virke flottas samfällt (9:12). Det är fråga om ett ständigt medlemskap, det är alltså inte längre

bundet till att varje flottare på våren gör anmälan om sin planerade flottning (jfr den gamla VL 5:40). Skogsägarna har på samma sätt som tidigare rätt att utse en företrädare till flottningssammanslutningen, som regionförvaltningsverket förordnar på förslag av skogscentralen i verksamhetsområdet. Regionförvaltningsverket avgör också beloppet av den ersättning som ska betalas till företrädaren och fördelningen mellan skogscentralerna, om man inte kommer överens om dessa saker.

9.6.2

Flottningssammanslutningens förvaltning

I 12 kap. bestäms om minimiinnehållet i vattenrättsliga sammanslutningars stadgar. I en flottningssammanslutnings stadgar ska det dessutom bestämmas om sammanslutningens verksamhetsområde, hur flottningsschefen anställs och om virkesägarnas anmälningar till sammanslutningen (9:13).

En flottningssammanslutnings beslutanderätt utövas av sammanslutningens stämma. Det bestäms inget om grunderna för beräkningen av medlemmarnas röstetal. Enligt lagen har skogsägarnas företrädare dock ett röstetal som utgör en femtedel av det sammanlagda röstetalet för de medlemmar som deltar i omröstningen (9:14.2), med undantag av sammanslutningens konstituerande stämma, där skogsägarnas företrädare saknar rösträtt. När ärenden som gäller ett bestämt flottningsår behandlas får de medlemmar delta som det året har anmält virke till flottning eller vars virke det året har flottats av sammanslutningen samt skogsägarnas företrädare (9:14.1).

Till en flottningssammanslutnings styrelse hör de medlemmar som sammanslutningens stämma valt och dessutom alltid skogsägarnas företrädare (9:15). Sammanslutningen ska dessutom ha en flottningsschef som leder verksamheten. På styrelsen och flottningsschefen tillämpas de bestämmelser i 12 kap. som handlar om styrelse och ombudsmän.

9.6.3

Flottningssammanslutningens ekonomi

En flottningssammanslutning tar hos sina medlemmar ut avgifter som används för att täcka de årliga kostnaderna för samfällad flottning (9:18). I vattenlagen finns inte längre någon detaljerad reglering av kostnaderna och deltagandet i dem. Avgifterna ska vara rättvisa och skäliga samt stå i proportion till den mängd tjänster som varje medlem anlitar. Principerna för kostnadsfördelningen anges i sammanslutningens stadgar, och regionförvaltningsverket bedömer dessa principer i samband med att det fastställer stadgarna.

Sammanslutningen får inte eftersträva vinst med de avgifter den tar ut. När avgifterna bestäms ska man dock förbereda sig på framtida kostnader, t.ex. på förpliktelser som uppstår av att flottningsverksamheten avvecklas så att kostnadsansvaret fördelas rättvist och oskäligt stora enskilda avgifter undviks. För detta ändamål kan en flottningssammanslutning inrätta fonder som hålls avskilda från sammanslutningens övriga medel och som förvaltas enligt fastställda stadgar (9:17). Med hjälp av fonderna tryggar man betalningen av skatter, ersättningar och andra utbetalningar som fördelar sig över en längre tidsperiod än flottningsåret eller som annars förfaller efter flottningsårets utgång.

En flottningssammanslutning får överlåta eller inteckna fast egendom som den erhållit med stöd av vattenlagen endast med regionförvaltningsverkets tillstånd (9:16.1). Avsikten är att säkerställa att eftervården i anslutning till flottningen sker på det sätt som regionförvaltningsverket bestämmer. En flottningssammanslutning kan nämligen i allmänhet inte avträda flottningsfastigheten utan att samtidigt avträda det verksamhetsställe som finns där och tillståndet. För att trygga eftervården är

även utmätning av flottningssammanslutningens egendom begränsad jämfört med borgenärernas sedvanliga skydd (9:16.2 och 17.3).

9.6.4

Upplösning av en sammanslutning och eftervård i anslutning till flottningen

När den samfällda flottningen upphört ska flottningssammanslutningen upplösas (9:19.1). Sammanslutningens styrelse ska se till att den upplöses inom fem år efter det att flottningen upphört. Flottningen anses dock inte ha upphört till exempel när flottningen har varit avbruten under fem år på ett enskilt verksamhetsställe. Om styrelsen inte vidtar åtgärder för att upplösa sammanslutningen, ska NTM-centralen ansöka om upplösning hos regionförvaltningsverket. Regionförvaltningsverket ålägger samtidigt sammanslutningens styrelse att vidta nödvändiga åtgärder eller utser likvidatorer.

Styrelsen eller likvidatorerna utövar den beslutanderätt som tillkommer sammanslutningens stämma. I ett ärende som gäller flottningen under ett visst år utövas beslutanderätten dock av dem som var medlemmar i sammanslutningen det året.

Före upplösningen ska en flottningssammanslutning på samma sätt som andra vattenrättsliga sammanslutningar sköta de förpliktelser som tillståndsmyndigheten ålägger dem, till exempel de efteråtgärder som följer av att verksamheten upphört (12:19). En flottningssammanslutning ska således till exempel avlägsna flottningskonstruktioner och sjunkvirke, ersätta flottningsskador och uppfylla förpliktelser som har att göra med utplantering av fisk.

Styrelsen eller likvidatorerna ska realisera sammanslutningens lösa och fasta egendom, om det inte är nödvändigt att förvara den på vattenområdet med tanke på fortgående flottning (9:20.1). Försäljning av fast egendom förutsätter tillstånd av regionförvaltningsverket. Regionförvaltningsverket bestämmer vilken del av den fasta egendomen som ska realiseras, och bestämmer att resten ska överföras till staten. Att egendom inte säljs är dock mycket sällsynt och kunde i praktiken vara nödvändigt för att enskild flottning ska kunna bedrivas på en liten del av ett vattenområde.

Om flottningssammanslutningen har kvar medel efter att skulderna betalats, ska de användas för eftervård i anslutning till flottningen, till exempel för att avlägsna konstruktioner som orsakar fara för användningen av vattendraget eller för att reparera skadliga rensningar. Regionförvaltningsverket kan bestämma att de resterande medlen ska överföras till NTM-centralen, om centralen åtar sig att sköta de lagstadgade eftervårdsåtgärderna (9:20.2 och 21.2). Ansökan om att medlen ska överföras kan göras av sammanslutningens styrelse som svarar för likvidationsåtgärderna, likvidatorerna eller NTM-centralen själv. Bestämmelsen motsvarar tidigare praxis, då NTM-centralerna trots den gamla vattenlagens bestämmelser och miljölagstiftningens princip "förorenaren betalar" nästan utan undantag skötte eftervårdsförpliktelserna efter flottning. Regleringen av eftervården genom beslut av regionförvaltningsverket underlättas numera av att man frångått lösflottningen, varvid det inte längre uppstår något behov av omfattande eftervård av farlederna för lösflottning.

Efter det att flottningen upphört kan NTM-centralen ansöka hos regionförvaltningsverket om att de tillstånd som gäller verksamhetsställen ska upphöra att gälla (9:21.1). Förutsättningen är att det inte finns någon fungerande flottningssammanslutning i vattendraget eller i någon del av det. NTM-centralen ska också vidta åtgärder för att avlägsna konstruktioner som kan orsaka fara eller olägenhet samt för att återställa en rensad bädd sådan den var före rensningen. NTM-centralens kan föreslå för regionförvaltningsverket att flottningssammanslutningens resterande medel överförs till centralen i detta syfte (9:21.2 och 20.2). Eftervårdsåtgärderna berörs av normala kriterier för tillståndsplikt (3 kap.).

Flottnings-skador och olägenheter av flottning

En flottnings-sammanslutning ska ersätta flottnings-skador som har orsakats på dess verksamhetsområde (9:8.1). Då behöver den som drabbats av skadan inte utreda vems flottning som har gett upphov till skadan. För en skada som har orsakats av flottning som utförts utanför verksamhetsområdet ansvarar däremot flottaren. Med flottnings-skada avses sådan förlust av förmån som till följd av flottningen har uppstått på ett verksamhetsställe eller någon annanstans och som inte har kunnat förutses vid avgörandet som gäller verksamhetsstället (9:1, 6 punkten).

Ett krav på ersättning för flottnings-skada ska framställas skriftligen till flottnings-sammanslutningen eller en enskild flottare senast under kalenderåret efter det år då skadan uppstod (9:8.2). Preskriptionstiden är alltså kortare än i fråga om andra liknande skulder, som inte grundar sig på ett avtalsförhållande och som vanligtvis preskriberas efter tre år. Flottnings-skador är i grund och botten civilrättsliga tvistemål, som ska avgöras i allmän domstol. Det faktum att de kräver specialkunskap i vattenfrågor och har en fast koppling till vattenhushållningsprojekt talar dock för att de ska behandlas vid förfarande enligt vattenlagen. Om man inte kommer överens om en ersättning, kan ärendet alltså inledas som ett separat ersättningsärende enligt vattenlagen (13 kap.).

Efter flottningen ska flottaren samla upp flottgodts som blivit kvar på stranden eller i vattendraget (9:9.1). Strandens eller vattenområdets ägare, delägare och innehavare har också rätt att ta vara på sådant virke. Samma rätt har vem som helst som har olägenhet av flottgodset när det har sjunkit eller håller på att sjunka. Skyldigheten att samla upp och rätten att ta till vara virke gäller dock inte virke på en sådan plats för upplagring, sortering eller buntning av virke som anges i tillståndet för verksamhetsstället (9:9.3).

Flottaren ska underrättas om flottgodts som tagits till vara samma år som det flotats inom en månad efter tillvaratagandet (9:9.2). Den gamla vattenlagens anmälan till polisen har således frångåtts. Äldre flottgodts samt virke som inte avhämtats inom tre månader efter underrättelsen tillhör den som tagit vara på virket.

Om virke eller flottnings-förnödenheter som sjunkit eller håller på att sjunka orsakar olägenhet vid användningen av vattendraget, kan regionförvaltningsverket ålägga flottaren att avlägsna dem ur vattendraget (9:10). Ansökan kan göras av NTM-centralen eller den som har drabbats av olägenheten. Vid behandlingen av ärendet iakttas i tillämpliga delar bestämmelserna om förvaltningstvång (14 kap.). Det virke som avlägsnats blir statens egendom.

10 Farleder och andra sjötrafikområden

10.1

Vad ändras?

Bestämmelserna i 10 kap. i vattenlagen tillämpas på allmänna farleder och övriga sjötrafikområden, till exempel hamnar och lastnings- och ankringsområden.

De viktigaste ändringarna

- Huvudmannen för en offentlig farled har rätt att på anmälan till tillståndsmyndigheten i mindre omfattning eller tillfälligt ändra en farleds sträckning eller dimensioner, även om det finns ett lagakraftvunnet beslut om farleden.
- Huvudmannen för en farled är skyldig att ersätta skador till följd av sedvanlig användning av farleden, om det inte ska anses skäligen att skadan ska tålas.

10.2

Tillämpningsområde

Allmänna farleder är offentliga farleder och allmänna lokala farleder. Övriga farleder är enskilda farleder. I 10 kap. i vattenlagen bestäms också om placering av säkerhetsanordningar som tjänar enskilda farleder. Andra sjötrafikområden som avses i kapitlet är bland annat allmänna och enskilda lastnings- eller ankringsområden eller hamnar.

De allmänna bestämmelserna om beviljande av tillstånd, upplåtelse av nyttjanderätt, tillståndsbeslut och tillståndsvillkor tillämpas på ett ärende som rör inrättande av en allmän farled samt på inrättande, byggande och underhåll av en farled, om inte något annat föreskrivs i 10 kap. Byggande av farled och huvudman för en farled betyder samma som den gamla vattenlagens iståndsättning av en farled och den som sätter i stånd en farled.

10.3

Inrättande av allmän farled

Regionförvaltningsverket beslutar om inrättande av en allmän farled. Det är inte fråga om ett tillståndspliktigt vattenhushållningsprojekt eller ett tillståndsbeslut, men förfarandet kring inrättandet är i tillämpliga delar detsamma som vid tillståndsärenden, och parterna hörs på samma sätt. Rätten att ansöka om inrättande av en allmän

farled beror på om ansökan gäller en offentlig farled eller en allmän lokal farled. Endast Trafikverket har rätt att ansöka om inrättande av en offentlig farled. Rätten att ansöka om inrättande av en allmän lokal farled är däremot inte begränsad i lagen. I praktiken är emellertid vanligtvis kommunen som är sökande.

Det kan bestämmas att en sådan del av ett vattendrag som det är nödvändigt att hålla öppen för allmän fartygs- eller båttrafik ska vara en offentlig farled (10:2.1). På motsvarande sätt kan det bestämmas att en sådan del av ett vattendrag som inte hör till en offentlig farled, men som det är nödvändigt att hålla öppen för allmän fartygs- eller båttrafik, ska vara en allmän lokal farled. Till allmän båttrafik hänförs också trafik med fritidsbåtar (10:2.2.).

Förutsättningen för inrättande av en allmän farled är att den aktuella delen av vattendraget uppfyller de krav som med beaktande av trafiken i vattendraget skäligen kan ställas på en allmän farled (10:3). Strandägare och andra parter kan ha motstridiga synpunkter på de krav som ska ställas på en farled. Med skälighet avses i första hand skälighet när det gäller farledstekniken. En farled kan till exempel inte inrättas så att den är för smal för sitt ändamål.

Ett beslut om att inrätta en farled ska innehålla bestämmelser om muddring och placering av muddringsmassa i vattenområdet och om andra åtgärder som kan behövas för byggandet av farleden. Dessa bestämmelser kan jämföras med de tillståndsvillkor som avses i 3 kap. 10 §. Skillnaden är att de också kan meddelas separat efter beslutet om inrättande av farleden, om det är nödvändigt med beaktande av ärendets omfattning eller av någon annan orsak. Tillståndsmyndigheten har inte i övrigt befogenhet att utfärda bestämmelser om användningen av en farled, till exempel hastighetsbegränsningar. Beslut om sådana begränsningar fattas av Trafikverket (allmänna farleder) eller av NTM-centralen (andra vattenområden).

10.4

Ändring eller indragning av allmän farled

Ett beslut om en allmän farled kan på ansökan ändras eller farleden dras in. Ansökan kan göras av huvudmannen för farleden eller någon annan part. Bestämmelserna om inrättande av en farled tillämpas på behandlingen av ärendet. Om huvudmannen för farleden motsätter sig en ansökan om ändring eller indragning av farleden, kräver en ändring eller indragning att farleden eller dess användning har en oförutsedd skadlig verkan eller att förhållandena senare har förändrats väsentligt (10:4.1).

Huvudmannen för en offentlig farled kan utan ansökan till tillståndsmyndigheten ändra farledens sträckning eller dimensioner i mindre omfattning, om det är nödvändigt för att upprätthålla sjösäkerheten eller av andra viktiga orsaker. Största delen av ändringarna i farleders sträckning och dimensioner görs uttryckligen för att förbättra sjösäkerheten, men det kan också finnas någon annan orsak till en ändring. Ändringarna får dock vara endast av mindre omfattning och de får inte kränka allmänna eller enskilda intressen (10:4.2). Om ändringarna har sådana verkningar ska ärendet behandlas av regionförvaltningsverket. Ändringen ska anmälas till NTM-centralen som antecknar den i datasystemet för miljövarsinformation och vid behov tar ställning till om det är nödvändigt att tillståndsmyndigheten behandlar ärendet.

Trafikverket har också rätt att tillfälligt ändra en offentlig farled, om det är nödvändigt för att upprätthålla sjösäkerheten eller av andra viktiga orsaker (10:4.3). Bestämmelsen är avsedd för situationer där ändringsbehovet är brådskande och det inte finns tid att behandla ärendet hos tillståndsmyndigheten. Trafikverket ska emellertid inleda ett ärende som gäller ändring av farleden hos tillståndsmyndigheten, och den tillfälliga ändringen kan gälla tills tillståndsmyndigheten har avgjort ärendet.

Det kan vara nödvändigt att ändra en farled tillfälligt till exempel i en situation där ett fartyg förliser i farleden och farleden måste ändras till dess vraket kan avlägsnas ur farleden. Då återgår situationen till den tidigare och det är inte längre nödvändigt att inleda ett ärende som gäller ändring av farleden hos regionförvaltningsverket.

10.5

Placering av säkerhetsanordningar

Det bestäms särskilt om placering av säkerhetsanordningar för allmänna farleders del och särskilt för enskilda farleder. Huvudmannen för en allmän farled får på annans vattenområde placera ut rand- och radarmärken, flytande säkerhetsanordningar såsom bojar och prickar samt andra jämförbara anordningar som till sina verkningar är obetydliga. Likaså får i ett vattendrag eller på dess strand fästas hjälpanordningar till säkerhetsanordningar, såsom ortlinjemärken för prickar och andra mindre anordningar. Anordningarna ska placeras så att de inte orsakar området ägare eller någon annan rättsinnehavare nämnvärd olägenhet.

En liten säkerhetsanordning som är nödvändig med tanke på sjösäkerheten kan placeras på annans vattenområde för att märka ut en enskild farled, om placeringen inte orsakar nämnvärd olägenhet för området ägare eller för användningen av området i övrigt (10:6). Utmärkningen av farleden innebär inte att det för utmärkaren upplåts bättre rätt till vattenområdet i förhållande till andra vattenanvändare och former av vattenanvändning. Vad som gäller i fråga om att färdas i enskilda farleder grundar sig på rätten till allmännyttjande när det handlar om att röra sig i vattendrag.

Vattenområdets ägare ska på förhand underrättas om säkerhetsanordningar som placeras ut så att ägaren kan ta ställning till den olägenhet som anordningarna eventuellt orsakar. Små säkerhetsanordningar som placeras för att märka ut en enskild farled orsakar enligt en förhandsbedömning inte någon sådan begränsning av eller olägenheter för nyttjanderätten som borde ersättas. Om det trots allt uppstår olägenheter som måste ersättas, tillämpas bestämmelserna i 13 kap. Om utmärkningen å andra sidan orsakar nämnvärd olägenhet (jfr 10:6) eller det är många som använder farleden, är det i allmänhet ändamålsenligt att inrätta farleden som en allmän lokal farled.

Huvudmannen för en allmän farled kan i ett vattendrag eller på dess strand placera andra säkerhetsanordningar än ringa sådana efter att tillståndsmyndigheten gett tillstånd till det. Dessutom kan huvudmannen ges tillstånd att avlägsna hinder som skymmer säkerhetsanordningarna. På ett område som tagits i särskilt bruk får tillstånd inte beviljas utan tvingande behov (10:5.2).

Trafikverket har dessutom rätt att utanför en allmän farled placera ut säkerhetsanordningar som behövs för att märka ut grund eller skär eller av annan motsvarande orsak (10:5.3). Förfarandet när dessa säkerhetsanordningar placeras ut är detsamma som när säkerhetsanordningar som hör till en allmän farled placeras ut (10:5.1 och 10:5.2).

Försvarsmakten och gränsbevakningsväsendet kan för sina tjänsteåligganden varaktigt på annans område placera ut säkerhetsanordningar. De ska då i tillämpliga delar iaktta det som föreskrivs om huvudmannens rättigheter i en allmän farled. Detsamma gäller bultar och andra anordningar som behövs för tillfällig ankring eller fastgöring av försvarsmaktens och gränsbevakningsväsendets fartyg. Tillståndsmyndigheten kan också bevilja försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendet nyttjanderätt eller lösningsrätt till ett område som de behöver som lastnings- eller ankringsområde eller hamn. Nödvändigheten av den rätt eller åtgärd som ansökan gäller bör utredas i ansökan (10:8).

Lastnings- eller ankringsplatser och hamnar

Hamnar samt lastnings- och ankringsplatser är sällan sådana konkreta projekt som berörs av vattenlagens bestämmelser om upplåtelse av nyttjanderätt. Sålunda innehåller vattenlagen särskilda bestämmelser om rätt till annans vattenområde för dessa ändamål (10:7). Att röra sig i vatten och tillfälligt ankra är allmännyttjande av vattendrag, men annan än tillfällig ankring är inte möjlig med stöd av rätten till allmännyttjande.

För ett allmänt lastnings- eller ankringsområde eller för en allmän hamn kan nyttjanderätt eller rätt att lösa in vattenområdet beviljas. För en enskild ankrings- eller lastningsplats eller enskild hamn kan beviljas nyttjanderätt till annans vattenområde, men däremot inte lösningsrätt. Nyttjanderätt för en enskild hamn kan sökas endast av strandägaren. När nyttjanderätt beviljas för en enskild lastnings- eller ankringsplats eller för en enskild hamn är förutsättningen – utöver det som i 3 kap. 4 § bestäms om allmänna förutsättningar för beviljande av tillstånd – att det är fråga om trafik som ska anses viktig.

Ersättningar och avgifter

Ersättning ska betalas för byggande av farled, placering av säkerhetsanordningar och andra åtgärder enligt bestämmelserna i 10 kap. på annans mark- eller vattenområde. Detsamma gäller för erhållande av nyttjande- eller lösningsrätt för dessa ändamål (10:9). Ersättningskyldighet ingick också i den gamla vattenlagen, men i den nya lagen har man frångått de undantag som hänförde sig till den. På ersättningarna tillämpas bestämmelserna i 13 kap.

Bestämmelser om att röra sig i vatten och ersättning av olägenheter som uppstår på grund av detta finns i vattenlagen, och bestämmelser om att röra sig i vatten finns dessutom i sjötrafiklagen. Med stöd av vattenlagen är huvudmannen för en farled skyldig att ersätta en skada som orsakas av att ett vattenområde inrättats som farled eller av sedvanlig användning av en farled, om det inte ska anses skäligt att skadan ska tålas. Skyldigheten att tåla störning är alltså i likhet med 4 § i lagen om ersättning för miljöskador kopplad till det att skadan skäligen ska tålas. Det är allmänt taget tillåtet att röra sig i vatten också utanför farlederna, och all sjötrafik är därför inte en följd av att farleder inrättats. I vissa situationer kan dock också normal användning av en farled orsaka skador, till exempel strandras. Vid sådana skador har ställningen för den som drabbats av skadan stärkts i den nya lagen. Även i 13 kap. bestäms om ersättningskyldighet för fartygsägaren, när samfärdsel med fartyget orsakar förlust av förmån antingen uppsåtligt eller av oaktsamhet (13:4).

I regel får ingen avgift tas ut för användning av en farled (10:10). Tillståndsmyndigheten eller kommunikationsministeriet kan dock under vissa förutsättningar bevilja huvudmannen för en farled rätt att ta ut en avgift. Förutsättningen är att byggkostnaderna för farleden är mycket höga.

11 Ansökningsförfarande

11.1

Vad ändras?

Behandlingen av ansökningsärenden enligt den nya vattenlagen avviker inte mycket från den gamla vattenlagens tillståndsförfarande. De största ändringarna gäller information om och utredning av ärenden. Vattenlagen omfattar också sådant som ingick i den tidigare vattenförordningen. Bland annat kompetensen hos den som gör upp en plan har lyfts upp från förordnings- till lagnivå.

De viktigaste ändringarna

- En annons om kungörelsen av en ansökan ska publiceras i åtminstone en tidning med allmän spridning inom influensområdet.
- Utredningsförfarandet och syneförrättningen har frångåtts och i stället tillämpas nu inhämtande av särskild utredning.
- Slutsynen har frångåtts, den har ersatts med möjlighet för tillståndsmyndigheten att kungöra anmälan om slutförande, om projektet orsakar betydande och vittgående miljökonsekvenser.
- Förfarandet med inbjudan till deltagande i reglering och vattenkraft har ändrats, liksom terminologin i vattenlagen.

11.2

Behandling av ärenden

Regionförvaltningsverket behandlar ansökningsärenden enligt både vattenlagen och miljöskyddslagen som förvaltningsärenden. På ärenden enligt vattenlagen tillämpar tillståndsmyndigheten förutom förvaltningslagen även förfarandet enligt 11 kap. i vattenlagen. I andra ärenden enligt vattenlagen, såsom ersättningsärenden och förvaltningstvångsärenden, iakttas i tillämpliga delar bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden. I ärenden som gäller åtgärder vid överträdelser eller försummelser iakttar de statliga och kommunala tillsynsmyndigheterna i tillämpliga delar samma bestämmelser om förfarandet i ansökningsärenden (14:5.2) som tillståndsmyndigheten. På behandlingen av ärenden hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten tillämpas med vissa undantag bestämmelserna om behandling av ansökningsärenden (11:24).

Huvudfaserna när ärenden behandlas är:

- 1) tillståndsansökan och anhängiggörande av ärendet
- 2) utredning av behörigheten, granskning och komplettering av ansökningshandlingarna
- 3) information om ansökan och hörande av parterna
- 4) inhämtande av utlåtanden
- 5) hörande av sökanden
- 6) inspektioner och överläggningar
- 7) beslut och information om det
- 8) ändringssökande (se avsnitt 15 i denna handledning)

11.3

Tillståndsansökan och anhängiggörande av ärendet

Tillståndssökande i vattenhushållningsärenden är i allmänhet den projektansvarige. Den sökande ska vara ägare till eller innehavare av de mark- eller vattenområden som projektet riktar sig mot eller ägare till eller innehavare av vattenkraften eller en del av den. Sökande kan också vara en sammanslutning som uppfyller vissa kriterier (se avsnitt 12 i denna handledning). Sökande kan också vara den som har nyttjanderätt till det område som behövs för projektet eller som uppfyller villkoren för erhållande av ständig nyttjanderätt. Upplåtelse av nyttjanderätt behandlas i avsnitten 2.3.3 och 3.3.5 i denna handledning.

Ärendet inleds vid regionförvaltningsverket genom en skriftlig ansökan, som också kan inlämnas elektroniskt. Den som ansöker om tillstånd svarar för att ansökan innehåller tillräckliga uppgifter så att ärendet kan behandlas. Bestämmelser om innehållet i tillståndsansökan och sakkunskapen hos den som upprättar ansökan ingår nu i lagen i stället för i den gamla vattenförordningen. Den som upprättar ansökan ska med hänsyn till projektets natur, omfattning och verkningar ha tillräcklig sakkunskap för att upprätta ansökan (11:4).

Enligt 11 kap. 3 § i vattenlagen ska ansökan innehålla:

- 1) en sådan redogörelse för projektets syfte och projektets inverkan på allmänna intressen, enskilda intressen och miljön som är tillräckligt utförlig för att ärendet ska kunna avgöras,
- 2) en plan över de åtgärder som är nödvändiga för att projektet ska kunna genomföras,
- 3) en beräkning av den nytta och de förluster av förmåner som projektet medför för mark- och vattenområdets registerenheter och deras ägare och för andra parter,
- 4) en redogörelse för hur verksamhetens verkningar kontrolleras.

Om ansökan gäller beviljande av tillstånd för ett projekt som avses i lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning, ska en konsekvensbeskrivning enligt den lagen fogas till ansökningshandlingarna. Till ansökan ska vid behov också fogas en sådan bedömning som avses i 65 § i naturvårdslagen.

Statsrådets förordning om vattenhushållningsärenden innehåller närmare bestämmelser om innehållet i tillståndsansökan och den information som ska fogas till ansökan. Dessa bestämmelser avviker i någon mån från de tidigare. I förordningen talas inte längre om plan, utan om ansökan och den information och de redogörelser som den ska innehålla. Enligt förordningen ska ansökan lämnas in i tre exemplar. I förordningen ges tillståndsmyndigheten dessutom fullmakt att av grundad anledning begära ytterligare exemplar.

Ansökan ska innehålla all information som behövs för att ärendet ska kunna avgöras (vem som ansöker, varför, vad görs, var, under vilka miljöförhållanden, när, hur och vilka är konsekvenserna).

11.4

Granskning och komplettering av ansökningshandlingarna

När en ansökan har lämnats in till regionförvaltningsverket registreras den och det bestäms vem som ska handlägga den (föredragande och avgörare, eller flera om ärendets natur eller andra vägande skäl kräver det).

De som handlägger ärendet kontrollerar myndighetens behörighet i ärendet. Om ärendet inte faller under myndighetens behörighet upphör behandlingen här. Följande sak som handläggarna kontrollerar är om ansökan och den information som fogats till den är tillräckligt utförlig för att ärendet ska kunna avgöras, och om de upptäcker att informationen är bristfällig ger de sökanden tillfälle enligt 11 kap. 5 § att komplettera ansökan. Komplettering kan begäras per telefon, e-post eller med ett vanligt brev. Om sökanden behöver rätt till ett område som behövs för ett projekt, ska han ansöka om denna. I ansökan ska då anföras grunderna till att rätten bör beviljas. När sökanden sänds en begäran om komplettering, ska kompletteringsbehovet preciseras så exakt som möjligt så att behandlingen av ärendet kan framskrida snabbt. Sökanden ska underrättas om att ärendet kan lämnas utan prövning om ansökan inte kompletteras. När kompletteringarna kommit in granskas de, och om de fortfarande är bristfälliga begärs nya kompletteringar på samma sätt som tidigare. Om tillståndsmyndigheterna upptäcker att ansökan fortfarande efter att de nya kompletteringarna kommit in är för bristfällig för att handläggningen ska kunna fortsätta, fattas ett beslut om att ärendet lämnas utan prövning. Ett beslut om att ärendet lämnas utan prövning hindrar inte att sökanden inleder ärendet på nytt efter att ha inhämtat nödvändig utredning i ärendet.

Språklagens krav på handläggningen av ärenden beaktas så att handlingar som gäller projekt på en tvåspråkig kommuns område sänds för översättning till nödvändiga delar, om inte sökanden har lämnat in behövliga översättningar. I ansökan kan sökanden använda sitt eget modersmål, antingen finska eller svenska, även om det är ett annat än språket i den enspråkiga kommun där projektet är beläget. Med tanke på kungörelsen sänds handlingarna då för fullständig översättning till den enspråkiga kommunens språk.

11.5

Information om ansökan och hörande av parterna

Efter det att ansökan kompletterats informeras det om den genom en kungörelse enligt 11 kap. 10 § i vattenlagen på anslagstavlorna i regionförvaltningsverket och kommunerna inom projektets influensområde under minst 30 och högst 45 dagar. Den kompletterade ansökan hålls samtidigt framlagd i kommunerna på det ställe som nämns i kungörelsen. Enligt den nya vattenlagen ska en annons om att kungörelsen offentliggjorts publiceras i åtminstone en tidning med allmän spridning på orten, om inte ärendet är av ringa betydelse eller det annars är uppenbart onödigt. I fråga om vissa ärenden kan informationen också ges på något annat sätt. Information om kungörelsen lämnas separat till de parter som saken särskilt berör (11:11).

Bestämmelser om innehållet i kungörelsen ingår i statsrådets förordning om vattenhushållningsärenden. Parterna (t.ex. ägare till vattenområden och fastigheter inom projektets omedelbara influensområde, yrkesfiskare, sådana som tar ut vatten osv.) får framställa anmärkningar med anledning av ärendet. Andra (t.ex. olika föreningar och invånarna i närområdet) får framföra sin åsikt med anledning av ärendet. Informerandet om ansökan och samrådet med parterna ger handläggaren mer kunskap om saken.

11.6

Inhämtande av utlåtanden och hörande av sökanden

Utlåtande om ansökan ska begäras av miljövårdsmyndigheterna i placeringskommunen och kommunerna inom influensområdet samt av de statliga tillsynsmyndigheterna (NTM-centralens ansvarsområde för miljö och naturresurser, vid behov NTM-centralens ansvarsområde för trafiken och infrastrukturen och NTM-centralens ansvarsområde för näringar, arbetskraft, kompetens och kultur/fiskerierhet). Till skillnad från den tidigare vattenlagen begärs utlåtanden också av projektets placeringskommun och vid behov av kommunerna inom influensområdet samt vid behov av statsrådet, sametinget och i fråga om projekt som inverkar på gränsvattendrag av instanserna enligt avtalen som gäller vattendraget (11:6). Regionförvaltningsverket kan inhämta andra utlåtanden och utredningar av andra myndigheter (t.ex. museiverket, forststyrelsen, VFFI, GTK, SYKE).

Tidsfristen för inlämnande av utlåtande kan avvika från andra tidsfrister som gäller informationen. I utlåtandena får tillståndsmyndigheten den information som behövs för att avgöra ärendet.

Innan ärendet avgörs ska sökanden ges tillfälle att ge en förklaring med anledning av de utlåtanden, anmärkningar och åsikter som gäller ärendet (11:8). Den tid som kan reserveras för förklaringen är inte reglerad. En skälig tidsfrist är vanligtvis från två veckor till en månad. Med anledning av förklaringen kan parterna ges tillfälle att ge en motförklaring.

11.7

Inspektioner och överläggningar

Efter informeringsfasen kan det vara nödvändigt att inhämta ytterligare utredning i ett ärende. Det kan räcka med att överlägga med sökanden för att reda ut saken. Till överläggningen kallas förutom sökanden även de myndigheter som övervakar ärendet (NTM-centralen och den kommunala miljövårdsmyndigheten). Inspektionspraxis har ändrats genom reformen av vattenlagen. Tillståndsmyndighetens inspektion följer nu 39 § i förvaltningslagen (434/203) (11:14), och förutom tillståndsmyndigheten kan också en enskild tjänsteman förrätta den. Förutom ovannämnda myndigheter ska till skillnad från tidigare också de parter som projektet direkt berör underrättas om en inspektion. Över inspektionen upprättas en inspektionsberättelse och över överläggningen en promemoria. Ett vittne kan höras i samband med förrättning av syn enligt 38 i förvaltningslagen eller annars under ed eller försäkran och en part under sanningsförsäkran (11:15).

Särskild utredning

Om ärendet kräver en utredning som är svår att få och som i praktiken inte kan fås genom en inspektion eller annars, kan regionförvaltningsverket inhämta den genom särskild utredning (11:16). Då tas den utredning som regionförvaltningsverket begär fram av en person som är anställd inom miljöförvaltningen och som för utredningsuppdraget förordnas till föredragande i bisyssla vid tillståndsmyndigheten och som vid behov kan höra parterna. Den som tar fram utredningen kan ändå inte vara den som föredrar tillståndsärendet. Efter att den som tagit fram utredningen blivit klar med sitt utlåtande begär tillståndsmyndigheten en förklaring om det av sökanden och informerar vid behov om det på samma sätt som om ansökan. När den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten är tillståndsmyndighet har den ingen möjlighet att inhämta motsvarande särskilda utredning (11:24).

Beslut och information om det

Ett tillståndsärende är moget för avgörande när tillståndsmyndigheten har fått utlåtanden och anmärkningar i ärendet, sökanden har gett förklaring i ärendet och tillståndsmyndigheten eventuellt har förrättat inspektion eller på annat sätt inhämtat den redogörelse som behövs för att ärendet ska kunna avgöras (11:17). Tillståndsmyndigheten undersöker de erhållna handlingarna och förutsättningarna för beviljande av tillstånd. Tillstånd beviljas om projektet uppfyller kraven i vattenlagen.

Ett tillståndsbeslut består av en recit och en beslutsdel. Reciten berättar om ansökan och handläggningen av den. I beslutsdelen berättas om innehållet i avgörandet specificerat i åtgärder och nyttjanderätt enligt vattenlagen samt hur förvaltningsplanen och vid behov miljökonsekvensbedömningen har beaktats i avgörandet av ärendet. Beslutsdelen innehåller också tillståndsvillkor, eventuella ersättningar och motiveringen till dem samt svar på de specificerade yrkanden som framförts i anmärkningarna. Beslutet kan också innehålla ett tillstånd till förberedelser, om sådant har sökts. Tillstånd till förberedelser motsvarar i stor utsträckning tillstånd att inleda arbeten enligt den gamla vattenlagen. Av särskilda skäl kan tillståndsmyndigheten i ett ärende meddela ett beslut i en viss sakfråga innan ärendet har avgjorts till övriga delar (11:18.1).

Beslut meddelas efter anslag (11:22). Detta betyder att före den dag beslutet meddelas informeras det på tillståndsmyndighetens anslagstavla att beslutet kommer att meddelas. Beslutet skickas till sökanden, och en kopia av beslutet (i praktiken en elektronisk fil) skickas till de tillsynsmyndigheter och de myndigheter som bevakar det allmänna intresset i ärendet och som har ombetts yttra sig i ärendet samt till dem som har begärt att få det.

För beslutet tas en avgift ut av sökanden enligt lagen om grunderna för avgifter till staten och den förordning som statsrådet utfärdat med stöd av lagen. Avgiftens storlek är beroende av den arbetsmängd som krävs för att handlägga ansökan. Ingen avgift tas ut för behandling av ett ärende som har inletts på initiativ av en myndighet eller den part som orsakats olägenhet. Av andra som bett att få en kopia av beslutet tas det ut en kopieringsavgift i enlighet med förordningen.

En kopia av beslutet sänds till kommunerna inom projektets influensområde för att där hållas offentligt framlagd. Regionförvaltningsverket meddelas genom en offentlig kungörelse att beslutet har lagts fram i dessa kommuner. En kopia av kungörelsen

skickas under känd postadress till parterna, andra myndigheter som deltagit i ärendet och till dem som framställt anmärkning samt till dem som framfört åsikter. Information om beslutet publiceras dessutom i minst en tidning med allmän spridning inom projektets influensområde, om inte ärendet är av ringa betydelse eller det annars är uppenbart onödigt att publicera informationen.

Tillståndsmyndigheten sänder fastighetsregisterföraren beslutet och information om området för en nyttjanderätt så att uppgifterna kan antecknas i fastighetsregistret, om tillståndshavaren i beslutet har beviljats nyttjanderätt till de områden som behövs för projektet, om det inte är fråga om endast en liten del av en fastighet (t.ex. det område som behövs för en ledning eller kabel) (17:5). Tillståndsmyndigheten ska också utan dröjsmål anmäla ett beslut om inlösen till inskrivningsmyndigheten för anteckning i lagfarts- och inteckningsregistret (17:1).

11.10

Gemensam behandling av tillståndsansökningar och gemensam handläggning av ansökningar

Om ett projekt utöver ett ärende som kräver tillstånd enligt vattenlagen även omfattar åtgärder som kräver tillstånd enligt miljöskyddslagen, behandlas tillståndsärendena tillsammans med beaktande av 39 § i miljöskyddslagen. En tillståndsansökan enligt vattenlagen och en i miljöskyddslagen avsedd ansökan som gäller förorening av vatten och avser samma verksamhet ska i regel behandlas tillsammans och avgöras genom samma beslut. Gemensam behandling behövs inte, om projektet utöver miljötillstånd endast kräver tillstånd att ta vatten och det inte finns något direkt vattenhushållningssamband mellan uttaget av vatten och återutsläppandet av vattnet i vattendraget (11:12).

Om det vid behandlingen av ett ansökningsärende enligt vattenlagen visar sig att projektet också kräver miljötillstånd enligt miljöskyddslagen, ska tillståndsmyndigheten ålägga sökanden att inom rimlig tid lämna in en miljötillståndsansökan. I annat fall kan den tillståndsansökan enligt vattenlagen som är aktuell lämnas utan prövning (11:12).

Om ansökningarna har ett nära samband med varandra, kan tillståndsmyndigheten behandla dem samtidigt, om detta är ändamålsenligt och gemensam handläggning inte vållar oskäligt dröjsmål i handläggningen av ärendet eller orsakar annan olägenhet (11:13).

12 Vattenrättslig sammanslutning

12.1

Vad ändras?

Bestämmelserna om vattenrättsliga sammanslutningar har sammanförts i ett kapitel i den nya vattenlagen. Sammanslutningar kan bildas för följande typer av projekt: dikning, bestående ändring av medelvattenståndet, vattenreglering, timmerflottning samt iståndsättning av vattendrag enligt vattenlagen eller något annat motsvarande vattenhushållningsprojekt. Begreppen förening och bolag har frångåtts, eftersom de på ett vilseledande sätt hänvisar till sammanslutningar enligt föreningslagen (503/1989) och aktiebolagslagen (624/2006).

De viktigaste ändringarna

- Bestämmelserna om vattenrättsliga sammanslutningar har sammanförts i ett kapitel.
- Begreppen förening och bolag har frångåtts.
- En sammanslutning kan bildas för gemensamt genomförande av ett vattenhushållningsprojekt som hör till vattenlagens tillämpningsområde.
- Bestämmelser om upplösning av sammanslutningar har fogats till lagen.

Det kan hända att antalet iståndsättningsprojekt ökar i fortsättningen. Dyliga projekt genomförs i allmänhet inte av enskilda nyttotagare utan av en större grupp parter. I fortsättningen kan vattenrättsliga sammanslutningar bildas för muddring, rensning eller höjning av vattenståndet i en sjö. Initiativ till att bilda en sammanslutning tas av dem som har nytta av projektet.

Bestämmelser om skyldigheten att bilda vattenrättsliga sammanslutningar ingår i vattenlagens projektspecifika kapitel. Bestämmelser som förpliktar till att bilda en sammanslutning ingår i kapitlen om dikning (5:22), ändring av medelvattenståndet (6:9–10), vattenreglering (7:6) samt timmerflottning (9:11). Det är nödvändigt att bilda en sammanslutning i följande fall:

- dikning (när nyttotagarna är minst tre) i följande fall: det behövs tillstånd för dikningen, det går inte att få till stånd ett avtal om samfällad dikning, på en nyttotagares eller tillsynsmyndighetens yrkande,
- ändring av medelvattenståndet när de som ansöker om tillstånd är fler än en,
- vattenreglering när antalet intresserade deltagare är fler än en,
- flottning när det är fråga om samfällad flottning.

Bildande av sammanslutning, medlemskap och medlemsförteckning

Inför bildandet av en vattenrättslig sammanslutning ska initiativtagaren sammankalla alla kända nyttotagare och andra potentiella medlemmar till en stämma. Vid stämman antas stadgar för sammanslutningen och utses en eller flera ombudsmän eller en styrelse. Vid den konstituerande stämman verkställs omröstning efter huvudtalet, till skillnad från omröstningen vid sammanslutningens andra stämmor. Information om den konstituerande stämman ska kungöras i minst en tidning med allmän spridning på orten samt skriftligen i ett kallelsebrev som sänds till alla kända nyttotagare och andra potentiella medlemmar minst 14 dagar före stämman. Till delägarlaget för ett samfällt område ska kallelsen levereras på det sätt som anges i 26 § i lagen om samfälligheter. En kallelse kan delges ett icke konstituerat delägarlag för ett samfällt område i enlighet med 26 § 3 mom. i lagen om samfälligheter genom delgivning av stämning eller genom att ett kallelsebrev sänds till alla kända delägare.

Medlemmar i en vattenrättslig sammanslutning är ägarna till de fastigheter som drar nytta av projektet, användarna av konstruktioner som hör till projektet och andra nyttotagare. Medlemskap baserar sig alltså på fastighetsinnehav och nyttan av projektet.

Stadgar och fastställande av stadgarna

Innehållet i stadgarna är till stor del gemensamt för alla sammanslutningar. Bestämmelser om ytterligare krav på sammanslutningens stadgar som gäller respektive typ av projekt ingår i de projektspecifika kapitlen. I sammanslutningens stadgar ska nämnas:

- 1) sammanslutningens namn och den kommun som är sammanslutningens hemort,
- 2) sammanslutningens ändamål,
- 3) hur medlemmarnas röstetal vid sammanslutningens stämma beräknas,
- 4) hur många ombudsmän eller styrelsemedlemmar som utses vid sammanslutningens årliga ordinarie stämma och i förekommande fall antalet ersättare,
- 5) på vilket sätt styrelsens ordförande och vice ordförande väljs, hur lång deras mandatperiod är och på vilket sätt deras arvoden fastställs,
- 6) på vilket sätt befogenhet i vissa ärenden tilldelas en eller flera ombudsmän eller styrelsemedlemmar,
- 7) hur ombudsmännen eller styrelsen ska sammankallas och hur de fattar beslut,
- 8) rätten att teckna sammanslutningens namn,
- 9) räkenskapsperioden samt inom vilken tid bokslutet ska fastställas och hur räkenskaperna revideras,
- 10) när sammanslutningens ordinarie stämma ska hållas,
- 11) när och hur kallelse till sammanslutningens stämma och övriga meddelanden ska skickas till medlemmarna,
- 12) grunderna för fördelning av de kostnader som ska tas ut av medlemmarna, och
- 13) hur verksamhetens finansiering ska ordnas.

En sammanslutning ska söka fastställelse hos tillståndsmyndigheten för sina stadgar. Stadgarna ska inte fastställas, om tillstånd för projektet inte beviljas, eftersom en vattenrättslig sammanslutning endast kan bildas för genomförandet av ett vattenrättsligt projekt.

12.4

Register över vattenrättsliga sammanslutningar

Registret över vattenrättsliga sammanslutningar utgör en del av datasystemet för miljövårdsinformation. Eftersom miljöministeriet är registeransvarigt för datasystemet ansvarar miljöministeriet också för registret över vattenrättsliga sammanslutningar. Tillstånds- och tillsynsmyndigheterna svarar för att anteckningar görs i registret (12:6).

En vattenrättslig sammanslutning bildas vanligen samtidigt som ett projekt beviljas tillstånd. Den myndighet som beviljat tillståndet ansvarar för registreringen i registret över vattenrättsliga sammanslutningar. Efter en dikningsförrättning görs registreringen av den statliga tillsynsmyndighet som har bestämt att dikningsförrättning ska hållas (12:8). Sammanslutningen är skyldig att meddela ändringar i uppgifterna, varefter den statliga tillsynsmyndigheten ser till att de förs in i registret. Uppgifter om gamla sammanslutningar får föras in i registret, men det är inte obligatoriskt. Vasa förvaltningsdomstol och högsta förvaltningsdomstolen ska skicka en kopia av beslut de fattat i vattenhushållningsärenden till tillsynsmyndigheten, som ska göra behövliga ändringar i de uppgifter som finns i registret (12:9).

En sammanslutning kan förvärva rättigheter och ingå förbindelser i sitt namn i syfte att sköta de uppgifter som sammanslutningen har enligt vattenlagen (12:7). Registret över vattenrättsliga sammanslutningar är offentligt och alla har rätt att få uppgifter ur det (12:10). En registrerad vattenrättslig sammanslutning kärar och svarar i rättsliga ärenden som gäller dess projekt.

12.5

Sammanslutningens stämma och ärenden som ska avgöras

En vattenrättslig sammanslutnings beslutanderätt utövas av sammanslutningens stämma. Stämman fattar sina beslut med enkel majoritet. Stämman sammankallas enligt stadgarna. Extra stämma ska hållas om medlemmar som tillsammans företräder en tiondel av det totala röstetalet kräver det.

Stämman beslutar om:

- 1) inledande och avslutande av medlemskap,
- 2) förvärv, överlåtelse och inteckning av fastighet samt överlåtelse av annan egendom som är viktig med tanke på sammanslutningens verksamhet,
- 3) fastställande av avgifter som medlemmarna ska betala,
- 4) val eller avsättning av ombudsmän, styrelse eller styrelsemedlemmar samt revisorer,
- 5) fastställande av bokslut och beviljande av ansvarsfrihet,
- 6) ändring av sammanslutningens stadgar, och
- 7) upplösning av sammanslutningen.

Om en sammanslutning inte fungerar, kan tillsynsmyndigheten enligt vattenlagen kalla till stämma för att tillsätta styrelse eller en ombudsman för sammanslutningen. Initiativet till att kalla till stämma kan tas av en sammanslutningsmedlem eller tillsynsmyndigheten.

12.6

Styrelsens behörighet, beslutförhet och beslutfattande

Styrelsen eller en ombudsman beslutar självständigt med stöd av en bestämmelse i sammanslutningens stadgar om försäljning, byte och inteckning av sammanslutningens egendom. Styrelsen och ombudsmännen för sammanslutningens talan i domstol samt företräder även i övrigt sammanslutningen.

Om inte något annat bestäms i sammanslutningens stadgar, är styrelsen beslutför då mer än hälften av det totala antalet styrelsemedlemmar är närvarande. Som styrelsens beslut gäller den mening som majoriteten av rösterna har fallit på. I stadgarna kan det dock bestämmas att ett beslut ska fattas med kvalificerad majoritet eller enhälligt. Om rösterna faller lika, gäller den mening som ordföranden biträder. Om det är fråga om val och rösterna faller lika, ska valet avgöras genom lottning.

12.7

Bokföring

Handlingar och verifikationer som hänför sig till en sammanslutnings inkomster och utgifter samt korrespondensen om affärstransaktioner ska sparas i åtminstone sex år räknat från slutet av det år då räkenskapsperioden avslutades. Bokföringsmaterialet ska ordnas så att sambandet mellan verifikationer och bokföringsposter kan fastställas utan problem.

Om sammanslutningen enligt bokföringslagen (1336/1997) är bokföringsskyldig för rörelse eller yrke, ska bokföringen ordnas på det sätt som föreskrivs i den lagen. En medlem har rätt att ta del av sammanslutningens bokföring och andra handlingar som hänför sig till sammanslutningens verksamhet. En medlem har också rätt att anlita medhjälpare och att få kopior av bokföringen och av andra handlingar. Sammanslutningen har rätt att ta ut ersättning av medlemmen för de kostnader som kopieringen och befordran av handlingarna har orsakat.

12.8

Skadeståndsskyldighet

Sammanslutningens styrelsemedlemmar, ombudsmän och revisorer är skyldiga att ersätta skador som de uppsåtligen eller av vållande i sin verksamhet har orsakat sammanslutningen. Detsamma gäller skada som orsakats en medlem i sammanslutningen genom överträdelse av bestämmelser i denna lag eller sammanslutningens stadgar. Bestämmelser om jämkning av skadestånd och om fördelning av skadeståndsansvaret mellan två eller flera skadeståndsskyldiga finns i skadeståndslagen (412/1974). Ersättning för skada som orsakats sammanslutningen eller dess medlem ska yrkas genom talan som väcks vid tingsrätten.

12.9

Klanderbara beslut

En medlem kan klandra ett beslut som fattats av sammanslutningens stämma, styrelse eller ombudsman, om beslutet inte har tillkommit i laga ordning, om det strider mot lag eller mot sammanslutningens stadgar eller om det kränker medlemmens rättigheter. Ett ärende som gäller klander ska inledas genom ansökan hos regionförvaltningsverket inom 60 dagar efter det att beslutet fattades. Om rättelseyrkande har framställts med anledning av beslutet, har medlemmen dock rätt att inleda ärendet inom 30 dagar från delfäendet av det beslut som meddelats med anledning av rättelseyrkandet. Regionförvaltningsverket kan av särskilda skäl samtycka till att beslutet verkställs innan ärendet avgörs slutligt. Förutsättningen är att verkställigheten inte gör det meningslöst att söka ändring.

Behörigheten att avgöra klander har getts åt tillståndsmyndigheten, eftersom de beslut som är föremål för ändringssökandet är nära kopplade till genomförandet av vattenhushållningsprojekt och behandlingen av ärendet kan förutsätta vattenrättslig specialsakskunskap.

12.10

Rättelseyrkande

En medlem vars rättigheter berörs av ett beslut som sammanslutningens stämma, styrelse eller ombudsman har fattat kan utöver att klandra beslutet (12:17) begära att sammanslutningens stämma ska rätta det. Rättelseyrkande kan framställas på den grunden att beslutet inte har tillkommit i laglig ordning eller att det strider mot lag eller sammanslutningens stadgar eller att det kränker rättigheter som tillkommer den som framställt rättelseyrkandet. Om fastställelse för beslutet ska sökas hos tillståndsmyndigheten, får rättelseyrkande inte framställas.

Rättelseyrkande ska framställas inom 21 dagar från det att beslutet fattades. Inom 30 dagar från det att rättelseyrkandet framställdes ska sammanslutningens styrelse eller ombudsman sammankalla sammanslutningens stämma för att behandla rättelseyrkandet – eller inom samma tid besluta att rättelseyrkandet inte förs till sammanslutningens stämma för behandling. Styrelsen eller en ombudsman har också rätt att själv inom nämnda tid avgöra ett rättelseyrkande om ett beslut som styrelsen eller ombudsmannen själv fattat.

12.11

Upplösning av sammanslutning

En sammanslutning kan inte upplösas, om den har skyldigheter eller ansvar som har sin grund i ett tillstånd enligt vattenlagen.

När en sammanslutning har beslutat att upplösa sig ska sammanslutningens styrelse eller ombudsmän vidta de likvidationsåtgärder som upplösningen kräver, om inte sammanslutningen har utsett en eller flera andra likvidatorer för uppdraget. Den som ansvarar för likvidationsåtgärderna eller någon av sammanslutningens medlemmar ska underrätta tillståndsmyndigheten om att sammanslutningen har upplösts inom 45 dagar efter det att likvidationsåtgärderna har slutförts. Till meddelandet ska fogas en slutrapport där det framgår att sammanslutningens skulder

och skyldigheter har avklarats. Tillståndsmyndigheten ska granska meddelandet. Om likvidationsåtgärderna vid upplösning av sammanslutningen har vidtagits på korrekt sätt, ska tillståndsmyndigheten konstatera att sammanslutningen har upplösts och registrera detta i datasystemet för miljöårsinformation.

Ett ärende som gäller upplösning av en dikningssammanslutning ska till skillnad från det föregående behandlas vid en dikningsförrättning. Målet är att de bäddar som använts i dikningsprojektet ska återställas i naturliknande tillstånd. Kompletterande bestämmelser om upplösning av reglerings- och flottningsammanslutningar ingår också i vattenlagens projektspecifika kapitel.

13 Ersättningar

13.1

Vad ändras?

Den nya vattenlagens bestämmelser om ersättningar ingår i 13 kap. Förlust av förmån till följd av dikning ersätts i fortsättningen på samma sätt som annan förlust av förmån. Ersättning för förlust av förmån till följd av samfärd i vattendrag grundar sig på vållande, medan den i den gamla vattenlagen grundade sig på strikt ansvar. I övrigt har förfarandet i ersättningsärenden och grunderna för bestämmande av ersättning i huvudsak förblivit oförändrade.

De viktigaste ändringarna

- Förlust av förmån till följd av dikning ersätts i fortsättningen på samma sätt som annan förlust av förmån.
- Förlust av förmån till följd av samfärd i vattendrag ersätts på grund av vållande.

13.2

Grunderna för bestämmande av ersättning

Den lagstiftning som ska tillämpas på ersättning för förlust av förmån och det förfarande som ska iaktas i ärendet är på samma sätt som enligt den gamla vattenlagen beroende av om det är fråga om så kallad lagligen orsakad förlust av förmån (13:1), oförsedd förlust av förmån (13:8.1), förlust av förmån i särskilda fall (13:3), förlust av förmån som orsakats genom en lagstridig åtgärd (13:5) eller om förlusten av förmån har orsakats av samfärd i vattendrag (13:4). På ersättning för förlust av förmån tillämpas vattenlagen samt som komplement miljöskadelagen (737/1994, VL 13:3.4) och inlösningslagen (13:11.1). På förlust av förmån som orsakats genom en lagstridig åtgärd tillämpas dock skadeståndslagen (412/1974) och miljöskadelagen.

Förluster av förmåner till följd av dikning ersätts i samma omfattning som förluster av förmåner som orsakats av andra typer av projekt, medan den gamla vattenlagen förutsatte att endast förluster av förmåner av typen skada skulle ersättas. Ersättning för förlust av förmån till följd av samfärd i vattendrag grundar sig – till skillnad från den gamla vattenlagens strikta ansvar – på ansvar för vållande.

Bestämmande av ersättning

I 13 kap. 9 § i vattenlagen ingår en detaljerad och heltäckande förteckning över förluster av förmåner som ska ersättas. Den projektansvarige ska ersätta en förlust av förmån till fullt belopp. För vissa förluster av förmåner ska ersättningen uppgå till en och en halv gång värdet.

I vissa fall är den projektansvarige skyldig att lösa in ett område inom influensområdet för ett vattenrättsligt projekt. När mark som tillhör någon annan varaktigt sätts under vatten eller annan avsevärd och direkt olägenhet orsakas för nyttjande av någon annans fastighet eller ett område som hör till den, kan det på ägarens yrkande bestämmas att området ska inlösas.

Den projektansvarige är skyldig att genomföra ett vattenhushållningsprojekt på det sätt som orsakar minst olägenhet. För parterna och miljön är det ofta en bättre lösning att försöka förebygga olägenheterna än att betala ersättning för dem. En bestämmelse om saken ingår i 13 kap. 14 § i vattenlagen. Enligt den ska den ersättningskyldige i stället för att betala ersättning åläggas att på egen bekostnad vidta de åtgärder som behövs för att förebygga eller minska den förlust av förmån som berättigar till ersättning. Kostnaderna för åtgärderna får ändå inte oskäligt överstiga beloppet av den ersättning som ska betalas för förlusten av förmånen. I 13 kap. 15 § i vattenlagen ingår åter en ungefär likadan bestämmelse om uttag av vatten. Om ett tillståndspliktigt vattenhushållningsprojekt förhindrar eller avsevärt försvårar uttaget av vatten, ska tillståndsmyndigheten på yrkande av den som har rätt till ersättning bestämma att den ersättningskyldige i stället för att betala ersättning ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa tillgången till vatten.

I 13 kap. 17 § bestäms om den ränta som ska betalas på ersättning. Avsikten med räntebetalning är att den som lider förlust av förmån ska kompenseras om betalningen av ersättningarna fördröjs. Ränta fastställs om den förlust av förmån som medför ersättningskyldighet har orsakats eller får orsakas innan ersättningen betalas (13:17.1–2). Det ska anges att 6 procents årlig ränta ska betalas på dessa ersättningar antingen från och med den dag då ersättningsyrkandet framställdes eller handläggningen av ersättningsfrågan annars inleddes eller den dag då åtgärder vidtogs till och med förfallodagen. Den ränta som ska betalas på en ersättningsskuld för tiden efter förfallodagen i fråga om vattenrättsliga ersättningar avviker inte från andra civilrättsliga ersättningsärenden, varför regleringen av dröjsmålsräntan i hög grad överensstämmer med räntelagens bestämmelser. Dröjsmålsränta meddelas dock på tjänstens vägnar.

I ett beslut om ersättningskyldighet ska det anges när och hur ersättningen ska betalas (13:16). Fastställd ersättning ska betalas i ett för allt, om inte särskilda skäl kräver att ersättningen betalas periodiskt. Om ersättningen betalas periodiskt, kan ersättningstagaren kräva att det bestäms att en av tillståndsmyndigheten godkänd säkerhet ställs för ersättningen. I beslutet ska det dessutom anges när det är tillåtet att vidta sådana på beslutet grundade åtgärder som det ska betalas ersättning för.

Förfarandet i ersättningsärenden

Lagligen orsakad förlust av förmån

En ersättningsfråga i anslutning till ett vattenärende kan komma fram i samband med tillståndsärendet eller som ett separat ersättningsärende i regionförvaltningsverket, i samband med dikningsärenden vid en dikningsförrättning eller hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten eller som ett ärende som gäller ersättning för förlust av förmån som orsakats genom en lagstridig åtgärd i tingsrätten. Bestämmelser om den myndighet eller domstol som avgör ett ersättningsärende ingår i 13 kap. 6–8 §.

I vattenrättsliga ersättningsärenden är det oftast fråga om ersättning för en så kallad lagligen orsakad förlust av förmån (13:1), som avgörs i samband med att ett tillstånd beviljas eller en nyttjanderätt upplåts. Vid ersättning för en lagligen orsakad förlust av förmån iakttas den så kallade officialprincipen. Enligt den ska den myndighet som beviljar tillståndet eller rätten bestämma att sådana förluster av förmåner som projektet orsakar ska ersättas även om den som drabbats av olägenheten inte har krävt ersättning. Den som lidit förlust av förmån har ändå skäl att framställa yrkande på ersättning jämte motivering till myndigheten.

Utgångspunkt för bedömningen av ersättningen är den framställning om ersättning som sökanden lämnar till myndigheten samt parternas anmärkningar och förklaringar i anslutning härtill. Eftersom ersättningen ska fastställas på tjänstens vägnar och uppfylla kravet på ersättning till fullt belopp, är myndigheten inte bunden till framställning om ersättning och parternas yrkanden. Å andra sidan är det skäl att komma ihåg att parterna med vissa begränsningar också kan avtala om ersättningen. I och med den nya vattenlagen kan det inte längre bestämmas att ett vattenhushållningsprojekt ska underkastas syneförrättning. Under den gamla vattenlagens tid hade syneförrättningen en avsevärd betydelse inte bara för bedömningen av förutsättningarna att genomföra projektet utan också för avgörandet av ersättningsfrågor. Tillståndsmyndigheten har dock fått behålla möjligheten att, om myndigheten anser att avgörandet av ett ärende förutsätter det, bestämma att en särskild utredning om till exempel ersättningsfrågor ska inhämtas i ett ärende.

Förlust av förmån som orsakats genom en lagstridig åtgärd

Om en förlust av förmån beror på verksamhet som strider mot vattenlagen, avgörs ersättningsärendet i princip som ett civilrättsligt tvistemål i tingsrätten. I vissa situationer kan också ett ärende som gäller ersättning för en sådan förlust av förmån behandlas vid den tillståndsmyndighet som avses i vattenlagen. Detta kommer i första hand i fråga när det i efterhand beviljas tillstånd för den åtgärd som orsakat den lagstridiga förlusten av förmånen. Ärendet kan då avgöras smidigare och till lägre kostnader i samband med tillståndsbehandlingen än som ett tvistemål i tingsrätten.

Ärenden som gäller ersättning för personskada behandlas i tingsrätten. Ärenden som gäller ersättning för personskada behandlas i tingsrätten även när man har förfarit i strid med vattenlagen.

När ärenden behandlas i tingsrätten tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om behandlingen av civilrättsliga tvistemål. Dessa bestämmelser bygger på parternas förfogandeåtgärder och avviker från de bestämmelser som ska iakttas vid det vattenrättsliga förfarandet i fråga om bland annat framställande av yrkanden, bevisning och rättegångskostnader. Parterna ska då själva se till att yrkandena och bevis som

stöder dem presenteras för domstolen. Parterna kan också avtala friare om ersättningsbeloppet och andra omständigheter i anslutning till ersättningen.

13.4.3

Separata ersättningsärenden

Med separat ersättningsärende avses en sådan förlust av förmån till följd av ett projekt eller en åtgärd enligt vattenlagen som inte har avgjorts vid det vattenrättsliga förfarandet, det vill säga i samband med tillståndsärendet, dikningsförrättningen eller ett ärende som den kommunala miljövårdsmyndigheten behandlat. Ersättningar för förluster av förmåner till följd av vattenhushållningsprojekt bestäms i regel i samband med behandlingen av ett ärende som gäller beviljande av tillståndet eller upplåtelse av rätten. I samtliga situationer är det emellertid inte möjligt att förutse alla förluster av förmåner som projektet orsakar. I sådana situationer kan den som lidit förlust av förmån göra en separat ansökan om att förlusten av förmånen ska ersättas. Att ett lagakraftvunnet avgörande meddelats tidigare i fråga om projektet hindrar inte ansökan.

Som ett separat ersättningsärende betraktas också en förlust av förmån som orsakats av en åtgärd som inte kräver tillstånd enligt vattenlagen. Typiska sådana är olika projekt som ska anmälas, till exempel små muddringar och dikningar. Som ett separat ersättningsärende betraktas likaså en förlust av förmån som orsakats av en sådan specialsituation (funktionsstörning hos en anordning eller anläggning) som inte är ett ärende som ska behandlas i tingsrätten. Separata ersättningsärenden är också förluster av förmåner som har orsakats av en tillståndspliktig åtgärd för vilken tillstånd inte har sökts för att det inte kunde antas att den skulle orsaka sådana följder som avses i den aktuella bestämmelsen.

Ersättning söks, med undantag för dikningsförrättningar, hos samma myndighet som har beviljat tillstånd för projektet eller upplåtit rätten. Ett särskilt ersättningsärende som gäller ett ärende som behandlats vid en dikningsförrättning avgörs av den kommunala miljövårdsmyndigheten.

Vid behandlingen av separata ersättningsärenden har det varit oklart i vilken mån officialprincipen ska tillämpas på vattenärenden. Tillämpningen av officialprincipen i separata ersättningsärenden ska alltid bedömas från fall till fall. Vid bedömningen ska man beakta arten och omfattningen av projektet och de orsakade förlusterna av förmånerna samt kretsen av skadelidande. Officialprincipen lämpar sig dåligt för att avgöra ett civilrättsligt tvistemål mellan två parter men bra för sådana situationer där förluster av förmåner som berör många parter avgörs.

14 Tillsyn och förvaltningstvång

14.1

Vad ändras?

Bestämmelserna om tillsyn och förvaltningstvång är placerade i 14 kap. Tillsynsmyndigheter är NTM-centralen, som är statlig tillsynsmyndighet, och den kommunala miljövårdsmyndigheten. Myndigheterna har parallell och av varandra oberoende behörighet i ärenden som gäller laglighetstillsyn. I tillsynsärenden har tillsynsmyndigheten möjlighet att vidta omedelbara åtgärder (14:10) för att undanröja en olägenhet eller fara som verksamheten orsakar samt att avbryta vissa typer av lagstridig verksamhet (14:11).

De viktigaste ändringarna

- Tillsynsmyndigheten har getts rätt att omedelbart avbryta vissa typer av verksamhet.
- Myndigheten ska vid behov anmäla en gärning till polisen, även om allmänt intresse inte kräver att åtal väcks.
- Tillsynsmyndigheten inleder ett förvaltningstvångsärende genom ansökan, inte längre med en anmälan.
- Rätten att inleda förvaltningstvångsärenden har utvidgats till att gälla även vissa registrerade föreningar och stiftelser.
- Endast en myndighet kan ges rätt till tvångsutförande, inte en enskild.
- Den kommunala miljövårdsmyndigheten har möjlighet att förena ett förbud eller åläggande i ett dikningsärende som hör till dess behörighet med vite eller med hot om tvångsutförande.
- NTM-centralen ska informera om en anmälan om slutförande genom kungörelse, om projektet har betydande eller vittgående miljökonsekvenser.
- Slutsyner har frångåtts; efter den 1 januari 2012 kan det inte längre bestämmas att slutsyn ska hållas.

14.2

Laglighetstillsyn

Efter att ha fått kännedom om ett lagstridigt förfarande ska tillsynsmyndigheten vidta de åtgärder som föreskrivs i 14 kap. 2 §. Myndigheten kan från fall till fall avgöra vilken åtgärd eller vilka åtgärder som det föreskrivs om i lagen det är skäl att vidta. I 14 kap. 4 § föreskrivs om de förbud och ålägganden som den myndighet som beslutar

om förvaltningstvång kan ålägga en part som handlat i strid med lagen. Ett förbud eller åläggande kan meddelas även fastighetens nya ägare eller innehavare, även om denne inte själv är ansvarig för att den lagstridiga situationen uppkommit. Förbud och ålägganden ska förenas med vite eller hot om tvångsutförande eller avbrytande (14:8).

Den allmänna förvaltningstvångsbehörigheten i vattenärenden tillkommer regionförvaltningsverket. Den kommunala miljövårdsmyndigheten fungerar dock som tvångsmedelsmyndighet till den del det i ett ärende är fråga om dikning, användning av ett dike eller underhåll av ett dike som med stöd av 5 kap. 5 § i vattenlagen faller under den kommunala miljövårdsmyndighetens behörighet. I dessa ärenden kan den kommunala miljövårdsmyndigheten utöva förvaltningstvång när den bestämmer om eventuella åtgärder för att avhjälpa situationen. Till skillnad från den gamla vattenlagen har den kommunala miljövårdsmyndigheten möjlighet att förena ett förbud eller åläggande som den meddelat med vite utöver hot om tvångsutförande.

Det finns en särskild bestämmelse om hörande i förvaltningstvångsärenden (14:5.1). När tillsynsmyndigheterna behandlar förvaltningstvångsärenden som gäller en förseelse eller avhjälpande av en försummelse iakttar de i tillämpliga delar bestämmelserna om behandling av förvaltningsärenden. Beslutet i ett sådant ärende ska dock till skillnad från behandlingen av ansökningsärenden ges som bevislig delgivning (14:5.2).

Om den kommunala miljövårdsmyndigheten hamnar i en sådan situation när den beslutar om en rättelseåtgärd att det blir nödvändigt att avgöra om det behövs ett tillstånd av tillståndsmyndigheten eller om ett tillstånd iakttas, ska ärendet överföras till regionförvaltningsverket för avgörande. Genom ett beslut om förvaltningstvång kan tillsynsmyndigheten ges rätt till tvångsutförande. En enskild som ansöker om föreläggande av förvaltningstvång kan inte beviljas rätt till tvångsutförande med stöd av den nya lagen. Om en enskild sökande blir tvungen att på eget område vidta åtgärder för att undanröja skador och olägenheter som uppkommit till följd av en lagstridig gärning, behandlas yrkandet på ersättning för kostnaderna som ett tvisitemål vid tingsätten.

Rätten att inleda förvaltningstvångsärenden har i den nya lagen utvidgats till att gälla även registrerade föreningar och stiftelser vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd eller naturvård eller trivselsn i boendemiljön. Rätten gäller föreningarnas och stiftelsernas stadgeenliga verksamhetsområde.

I situationer där underhållsskyldigheten i ett vattenhushållningsprojekt har försumrats och när man inte vet eller utan svårighet kan ta reda på vem som ansvarar för projektet, får tillståndsmyndigheten på ansökan ge en tillsynsmyndighet rätt att omedelbart vidta åtgärder för att undanröja olägenheten eller faran (14:9). Beslutet kan verkställas trots att ändring har sökts.

14.3

Tillsynsmyndighetens omedelbara åtgärder och avbrytande av verksamhet

I vissa situationer kan det för undvikande av en hotande fara dock krävas ett snabbare förfarande eller till och med ett omedelbart ingripande i verksamheten för att förebygga skadeverkningar. Förvaltningstvångsförfarande, som är huvudregeln, är då inte ett tillräckligt snabbt sätt att sköta saken. Tillsynsmyndigheten kan i dessa situationer redan innan ett förvaltningstvångsärende väcks vidta behövliga åtgärder för att förebygga olägenhet eller fara för säkerhet, hälsa, något annat viktigt allmänt intresse eller för annans egendom (14:10). Bestämmelsen gäller både NTM-centralen

och den kommunala miljövårdsmyndigheten. Vilken tillsynsmyndighet som vidtar åtgärderna beror på den åtgärd som behövs eller försummelsens art. Även om myndigheternas befogenheter överlappar varandra hör skyldigheten att vidta åtgärder i synnerhet i mera omfattande projekt på ett naturligare sätt till NTM-centralen.

Tillsynsmyndigheten ska efter åtgärden utan dröjsmål lämna in ansökan till tillståndsmyndigheten om föreläggande av förvaltningsvång, om inte detta är onödigt. Det är inte motiverat att lämna in en ansökan om förvaltningsvång enbart för att ge rättsskydd, om det inte längre i sak finns något behov av att lämna in ansökan till exempel därför att det lagstridiga förfarandet har upphört och den projektansvarige på ett bestående sätt har upphört med den lagstridiga verksamheten eller lämnat in tillståndsansökan för att fortsätta med åtgärden.

Tillämpning av 14 kap. 10 §, som gäller tillsynsmyndighetens omedelbara åtgärder, förutsätter att en avsevärd olägenhet ska undanröjas. Detta drar en gräns för bestämmelsens tillämpningsområde mot projekt som orsakar allvarliga skador. Med stöd av 14 kap. 11 § har tillsynsmyndigheten enligt vattenlagen möjlighet att avbryta ett uppenbart lagstridigt småskaligt vattenbyggnadsprojekt som inte fordrar tillstånd. Behörigheten har till denna del begränsats till att gälla anmälningspliktig verksamhet enligt 2 kap. 15 §. Både de kommunala miljövårdsmyndigheterna och NTM-centralerna är behöriga. När det har beslutats att verksamheten ska avbrytas ska tillsynsmyndigheten utan dröjsmål inleda det egentliga förvaltningsvångsärendet genom en ansökan hos regionförvaltningsverket. Det behövs inte nödvändigtvis någon ansökan om förvaltningsvång, om någon annan instans har ansökt om förvaltningsvång i ärendet eller om det i sak inte finns något behov av att lämna in ansökan om förvaltningsvång (jfr 14:10). Eftersom dessa ärenden är av brådskande natur kan tillsynsmyndigheten besluta att en tjänsteman eller tjänsteinnehavare i dess tjänst meddelar förordnande om avbrytande enligt 14 kap. 11 §. Om det har meddelats muntligt att arbetet omedelbart ska avbrytas är det i allmänhet skäl att göra det även skriftligt (brev eller promemoria), så att orsakerna till och tidpunkten för avbrytandet blir dokumenterade. Omedelbara åtgärder och avbrytande av verksamheten har karaktären av verkställighet, så de kan faktiskt verkställas omedelbart. Ändring får sökas först i det beslut om förvaltningsvång som fattas senare.

14.4

Rätt att få upplysningar och göra inspektioner

Tillsynsmyndigheten eller en av denna förordnad tjänsteman eller tjänsteinnehavare samt även en person som bistår tillsynsmyndigheten har rätt att få upplysningar och göra inspektioner (14:3). Övervakaren har rätt att trots tystnadsplikten enligt offentlighetslagen få nödvändiga upplysningar av myndigheter och verksamhetsutövare. Övervakaren har också rätt att röra sig på annans område, göra inspektioner och undersökningar, utföra mätningar och ta prover, få tillträde till platser där verksamhet bedrivs samt kontrollera en verksamhets konsekvenser. Tillsynsåtgärder får vidtas i hemfridsskyddade utrymmen bara om det är nödvändigt för att skydda liv, hälsa, egendom eller miljön eller om myndigheten har grundad anledning att misstänka ett miljöbrott eller ett allmänfarligt brott.

Anmälan till polisen

I bestämmelsen om anmälan till polisen har vid revideringen av vattenlagen slopats villkoret om att anmälan inte behövs när allmänt intresse inte kräver att åtal väcks. Det är dock inte meningen att polisen ska underrättas om alla sådana mindre förseelser eller försummelser. Bedömningen av när en gärning är ringa ska göras inom rättspraxis.

15 Sökande av ändring och omprövningsförfarande

15.1

Vad ändras?

Bestämmelserna om sökande av ändring förblir i huvudsak oförändrade i den nya vattenlagen. De viktigaste ändringarna hänför sig till hörandet i det skede när ändring söks. Dessutom har andra smärre ändringar och preciseringar gjorts i lagen. Det förfarande som ska iakttas i fullföljdsdomstolarna ändras inte. Vid sökande av ändring tillämpas förvaltningsprocesslagen med vissa undantag som anges i vattenlagen.

De viktigaste ändringarna

- I förvaltningstvångsärenden skickas besvärsskrifterna direkt till Vasa förvaltningsdomstol.
- Området för omprövningsförfarande har utvidgats till beslut om godkännande av planer för fullgörande av fiskevårdsskyldighet och för användning av fiskerihushållningsavgift.
- Besvärsrätten har utvidgats till att gälla sametinget.
- Besvärsskrifter som gäller Vasa förvaltningsdomstols beslut skickas direkt till högsta förvaltningsdomstolen.

15.2

Sökande av ändring av beslut i vattenhushållningsärenden

Ändring i beslut som meddelats av regionförvaltningsverket, NTM-centralen, den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten och vid en dikningsförrättning söks hos Vasa förvaltningsdomstol. Besvär över den avgift som tas ut för ovan nämnda beslut anförs på samma sätt som besvär över huvudsaken.

När ändring söks i regionförvaltningsverkets eller den kommunala miljöförvaltningsmyndighetens tillståndsbeslut eller beslut om beviljande av rätt ska besvärsskriften jämte bilagor i likhet med tidigare lämnas till den myndighet som fattat beslutet och som sköter hörande i enlighet med VL 15:3.

Besvärsskrifter som gäller beslut som meddelats vid en dikningsförrättning lämnas som tidigare direkt till Vasa förvaltningsdomstol. Enligt den nya lagen lämnas nu också besvärsskrifterna i förvaltningstvångsärenden direkt till Vasa förvaltningsdomstol, alltså inte längre till den myndighet som fattat beslutet (15:1.2). När ändring söks i ett beslut som gäller tillstånd till förberedelser, som har beviljats på separat

ansökan som gjorts under besvärstidens gång eller inom 14 dagar efter besvärstidens utgång, lämnas besvärsskrifterna direkt till Vasa förvaltningsdomstol liksom hittills.

15.3

Omprövningsförfarande

Till den nya vattenlagen har fogats bestämmelser om omprövningsförfarande i samband med sökande av ändring (15:1.3). Omprövningsförfarandet är en del av förvaltningen och på det tillämpas förutom vattenlagen även förvaltningslagen. Begäran om omprövning är ett obligatoriskt skede före eventuella besvär när ändring söks i

- NTM-centralens beslut om godkännande av en separat kontrollplan (3:11.3),
- fiskerimyndighetens beslut om godkännande av en plan för fullgörande av fiskevårdsskyldighet (3:15.1),
- fiskerimyndighetens beslut om godkännande av en plan för användning av fiskerihushållningsavgift (3:15.2),
- de avgifter som tas ut för behandlingen av ovannämnda beslut.

Omprövning ska begäras skriftligen hos regionförvaltningsverket inom 30 dagar efter det att beslutet har meddelats. Regionförvaltningsverket meddelar sitt beslut efter anslag och informerar om det i enlighet med 11 kap. 22 §. Beslut som regionförvaltningsverket meddelat med anledning av en begäran om omprövning får överklagas på normalt sätt hos Vasa förvaltningsdomstol och vidare hos högsta förvaltningsdomstolen.

15.4

Besvärsrätt

Bestämmelserna om besvärsrätt motsvarar med smärre ändringar den gamla vattenlagen. Ändring får sökas av

- 1) en part,
- 2) en registrerad förening eller stiftelse vars syfte är att främja miljöskydd, hälsoskydd, naturvård eller trivseln i boendemiljön och inom vars stadgeenliga verksamhetsområde miljökonsekvenserna i fråga uppträder,
- 3) den kommun där vattenhushållningsprojektet är placerat eller av en annan kommun inom vars område projektets miljökonsekvenser uppträder,
- 4) den statliga tillsynsmyndigheten samt den kommunala miljövårdsmyndigheten i den kommun där projektet är placerat och kommunerna inom projektets influensområde,
- 5) någon annan i 11 kap. 9 § i vattenlagen avsedd myndighet som bevakar allmänt intresse i ärendet,
- 6) sametinget, om ett vattenhushållningsprojekt genomförs inom samernas hembygdsområde eller dess verkningar utsträcker sig till det och om projektet kan påverka samernas rättigheter som urfolk.

Inom vattenrätten fastställs det utgående från intresse vem som är part, och kretsen av parter är vidare än dem som är berättigade till ersättning. En part är den vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet kan gälla. Begreppet part i vattenlagen är alltså i viss mån mer omfattande än motsvarande begrepp i förvaltningslagen. Enligt förvaltningslagen är part den vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller (FL 3 kap. 11 §).

15.5

Hörande med anledning av besvär samt Vasa förvaltningsdomstols beslut

Bestämmelserna om hörande av parter och myndigheter med anledning av besvär har ändrats så att besvärsskrifter som gäller beslut i förvaltningstvångsärenden lämnas direkt till Vasa förvaltningsdomstol. Vasa förvaltningsdomstol sköter hörandet i fråga om besvären, alltså ger parter och myndigheter möjlighet att avge bemötande med anledning av besvären. Domstolen ser också till att det informeras om besvären genom att de kungörs i den berörda kommunen (15:3–5).

Bestämmelserna om meddelande av förvaltningsdomstolens beslut motsvarar i huvudsak den gamla vattenlagens bestämmelser och vedertagen rättspraxis. I ansökningsärenden meddelas beslut efter anslag och information om beslut ges i enlighet med 11 kap. 22 § i vattenlagen. Statsrådets förordning innehåller bestämmelser om kopior som ska sändas till myndigheterna. En nyhet jämfört med den gamla vattenlagen är att beslut i förvaltningstvångsärenden oberoende av avgörandets innehåll (också beslut som inte är förpliktande) ska delges som bevislig delgivning enligt förvaltningslagen (15:5.3).

15.6

Sökande av ändring i Vasa förvaltningsdomstols beslut

Ändring i Vasa förvaltningsdomstols beslut söks genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Till skillnad från den gamla vattenlagen lämnas besvärsskriften inte längre till Vasa förvaltningsdomstol utan direkt till högsta förvaltningsdomstolen. Högsta förvaltningsdomstolen svarar för att höra parterna och begära utlåtanden. Högsta förvaltningsdomstolen meddelar beslut i ansökningsärenden efter anslag och i förvaltningstvångsärenden som bevislig delgivning oberoende av avgörandets innehåll (15:6).

Den nya vattenlagen medför inga ändringar i de bestämmelser som gäller verkställighet av beslut som inte har vunnit laga kraft (15:7), verkställighet av beslut som gäller förvaltningstvång (15:8) och verkställighet av beslut som gäller kontroll (15:9).

16 Straffbestämmelser

De straffrättsliga bestämmelserna i den nya vattenlagen motsvarar i stor utsträckning den gamla vattenlagen. Området för straffbarhet förblir i praktiken detsamma. Straffbestämmelser som innefattar hot om fängelsestraff ingår i 48 och 34 kap. i strafflagen. Till dem hör miljöförstöring (SL 48:1), grov miljöförstöring (SL 48:2), miljöförseelse (SL 48:3) och miljöförstöring av oaktsamhet (SL 48:4). I 34 kap. i strafflagen ingår bestämmelser om allmänfarliga brott. Till dem hör sabotage till följd av bland annat en översvämning (SL 34:1), grovt sabotage (SL 34:3), vållande av allmän fara (SL 34:7) och grovt vållande av allmän fara (SL 34:8).

Vattenlagens straffbestämmelser som innefattar hot om böter ingår i 16 kap. i vattenlagen. Jämfört med den gamla vattenlagen har brottsbeteckningar gallrats bort och bestämmelserna har skrivits i en enklare form. Dessutom har bestämmelserna ändrats till följd av den nya lagens systematik och terminologi. I 16 § 2 § i vattenlagen har sammanförts de gärningsbeskrivningar enligt 13 kap. 2–7 § i den gamla vattenlagen som hänför sig till verksamhet som är tillståndspliktig med stöd av den nya lagen. Dessa är att

- påbörja ett tillståndspliktigt projekt utan tillstånd,
- genomföra ett projekt i strid med tillståndet eller att försumma att iaktta tillståndsvillkoren,
- äventyra de naturliga förhållandena i skyddade typer av vattennatur utan undantag,
- försumma att slutföra ett tillståndspliktigt projekt på ett sätt som kan medföra olägenhet eller fara för någon annan eller för någon annans egendom,
- försumma underhållet av en damm, anläggning, anordning eller vall,
- försumma att underhålla ett dike, en vattenledning eller ett avlopp,
- försumma att underhålla en farled,
- dika utan nödvändigt beslut vid en dikningsförrättning eller i strid med beslutet.

I 16 kap. 3 § i vattenlagen ingår bestämmelser om brott mot vattenlagen i anslutning till annan än tillståndspliktig verksamhet. I paragrafen har sammanförts de straffbestämmelser som finns i 13 kap. 2, 5, 6 och 7 § i den gamla vattenlagen och de straffbestämmelser som finns i 13 kap. 4 § och som gäller brott mot underhållsbestämmelserna, till den del de inte ingår i 16 kap. 2 § i den nya vattenlagen. Med stöd av 16 kap. 3 § i vattenlagen är det straffbart att

- i strid med 2 kap. 10 § hindra vattnets fria lopp i en rännil eller ett dike så att gärningen kränker ett enskilt intresse mer än i ringa mån,
- i strid med 4 kap. 3 § ta ytvatten från någon annans vattenområde eller i strid med 4 kap. 4 § ta grundvatten från någon annans område,
- utan laglig rätt hindra samfärdsel i ett vattendrag, flottningsdrag av virke eller annan sådan användning av ett vatten- eller markområde som har sin grund i vattenlagen eller i ett tillstånd eller en rätt som meddelats med stöd av den,

- missbruka de rättigheter som flottaren har enligt 9 kap. 5 och 6 § eller handla i strid med bestämmelserna i flottningsstadgan,
- handla i strid med ett beslut som den kommunala miljövårdsmyndigheten meddelat med stöd av 4 kap. 2 § eller 5 kap. 5 eller 9 §,
- i strid med 2 kap. 3–8 § färdas i ett vattendrag, ta vatten, placera en anläggning på någon annans vattenområde eller vidta en åtgärd som avses i 2 kap. 6 §,
- försumma att underrätta den statliga tillsynsmyndigheten om en åtgärd i enlighet med det som förskrivs i 2 kap. 15 § eller 5 kap. 6 §.

Talerätt i brottmål har innehavaren av det intresse som kränkts (målsägande). Om ett allmänt intresse har kränkts i ett brottmål, utövas målsägandens talerätt av den statliga tillsynsmyndigheten, det vill säga närings-, trafik- och miljöcentralen. Allmänna åklagaren får inte väcka åtal för en i 16 kap. 2 och 3 § i vattenlagen avsedd gärning genom vilken endast ett enskilt intresse eller en enskild rätt har kränkts, om inte målsäganden anmäler gärningen till åtal.

17 Fastighetsrättsliga bestämmelser

17.1

Vattenhushållningsärenden som fastighetsrättsliga frågor

Genomförandet av vattenhushållningsprojekt kan i enlighet med tillståndsvillkoren leda till ändringar i de rättigheter som hänför sig till fastigheter eller i fastighetsindelningen. När fastighetsinledningen ändras kan det också leda till ändringar i hur nyttjanderätter som upplåtits med stöd av vattenlagen hänför sig till olika fastigheter. Det är alltså viktigt att information om tillståndsbeslut som fattats med stöd av vattenlagen vid behov också överförs till lagfarts- och inteckningsregistret och fastighetsdatasystemet och att nödvändiga fastighetsförrättningar verkställs.

Vattenlagens bestämmelser om fastigheter gäller även sådana byggnader eller inrättningar på annans mark som kan överlåtas utan att ägaren hörs (17:10).

17.2

Inlösen

17.2.1

Anmälan om inlösen

Tillståndsmyndigheten ska underrätta inskrivningsmyndigheten om ett beslut genom vilket det har beviljats rätt eller förelagts skyldighet att lösa in en fastighet eller ett outbrutet område av en fastighet eller någon annan registerenhet som med stöd av fastighetsregisterlagen ska antecknas i fastighetsregistret (17:1). Inskrivningsmyndighet är från och med den 1 januari 2010 den lantmäteribyrå inom vars område fastigheten är belägen. Det är också lantmäteribyråerna, liksom fastighetsingenjörerna i vissa av de största kommunerna, som för fastighetsregistret.

Tillståndsmyndigheten ska dessutom underrätta inskrivningsmyndigheten när inlösningsbeslutet har vunnit laga kraft och ersättningen har betalats till ägaren eller deponerats på behörigt sätt. På basis av anmälan antecknar inskrivningsmyndigheten att inlösen avslutats. Mottagaren ger tillståndsmyndigheten informationen om att ersättningen för inlösen har betalats. I detta syfte ska mottagaren av den inlösta egendomen för regionförvaltningsverket förete en utredning över betalningen av ersättning, vilket kan ske på eget initiativ eller på basis av ett åläggande i beslutet om inlösen.

Äganderätten till ett område som lösts in övergår till mottagaren när en anteckning om avslutad inlösen har gjorts i lagfarts- och inteckningsregistret (17:2). Inskrivningsmyndigheten ska underrätta fastighetsregisterföraren om att anteckningen om

avslutad inlösen och övergången av äganderätten har gjorts. På basis av anmälan ger fastighetsregisterföraren det inlösta outbrutna området en beteckning samt gör den anteckning i fastighetsregistret som avses i 8 § i fastighetsregisterförordningen (970/1996).

17.2.2

Fastighetsbildning i fråga om ett inlöst område

Fastighetsbildning behövs då inlösen endast gäller en del av en fastighet eller en annan enhet som antecknats i registret. Ett område som lösts in med stöd av vattenlagen bildas till fastighet i den ordning som anges i fastighetsbildningslagstiftningen. Förrättningen inleds med anledning av tillståndsmyndighetens underrättelse till den inskrivningsskyldige utan separat ansökan (17:3). Förfarandet motsvarar förfarandet för inledande av en styckning i 22 § 2 mom. i fastighetsbildningslagen. För förrättningskostnaderna svarar tillståndshavaren enligt vattenlagen.

En fastighet eller ett annat objekt som har lösts in med stöd av vattenlagen blir fri från belastande panträtt när inskrivningsmyndigheten gör en anteckning om avslutad inlösen i lagfarts- och inteckningsregistret. Samtidigt ska inskrivningsmyndigheten göra behövliga anteckningar om vilka objekt inteckningarna gäller och från vilka de avlyfts. Om någon annan rättighet än en panträtt som avser en fastighet inte kan bibehållas på grund av inlösen eller om utnyttjandet av rättigheten avsevärt försvåras ska tillståndsmyndigheten på sökandens yrkande föreskriva att rättigheten ska lösas in. Med annan rättighet avses sådana särskilda rättigheter som avses i 2 § 2 mom. i inlösningslagen samt andra rättigheter som avser fastigheten. Det ska fastställas att rättigheten upphör att gälla vid den tidpunkt då beslutet om inlösen har vunnit laga kraft och ersättningen för förlusten av rättigheten betalats eller behörigen deponerats hos regionförvaltningsverket.

17.3

Nyttjanderätt

17.3.1

Införande av nyttjanderätt i fastighetsdatasystemet

De rättigheter och begränsningar av nyttjandet som baserar sig på beslut enligt vattenlagen antecknas i fastighetsdatasystemet. De rättigheter och begränsningar som antecknas i fastighetsdatasystemet grundar sig således på myndighetsbeslut, men till skillnad från den gamla vattenlagen kan i fastighetsdatasystemet antecknas också en sådan rätt att sätta annans område varaktigt under vatten som grundar sig på ett inbördes avtal mellan parterna. På detta sätt säkerställs att inte bara en rätt som beviljats av tillståndsmyndigheten utan också en avtalsbaserad rätt att sätta annans område varaktigt under vatten blir antecknade. På detta sätt förtydligas fastighetsdatasystemet i fråga om mark- och vattenområdets gräns. Sedan fastighetsbildningslagen trädde i kraft har det inte varit möjligt att upplåta en uppdämningsrätt som ett ständigt servitut.

Rättigheter eller begränsningar som anses vara ringa antecknas inte i fastighetsdatasystemet. När denna bedömning görs ska man beakta rättighetens eller begränsningens faktiska omfattning. Det spelar ingen roll hur stor del av fastigheten som rättigheten eller begränsningen proportionellt avser. Sådan ringa nyttjanderätt kan hänföra till exempelvis områden som behövs för en ledning eller en kabel. Ärenden som avgörs av den kommunala miljövårdsmyndigheten kan innehålla rättigheter som kan jämföras med rättigheter som grundar sig på tillståndsmyndighetens be-

slut. Detsamma gäller dikningsförrättningar. Därför ska det vara möjligt att anteckna också sådana beslut i fastighetsdatasystemet. Den NTM-central som beslutat att en dikningsförrättning ska hållas ser till att det beslut som meddelats vid dikningsförrättningen antecknas.

I vissa situationer är det inte möjligt att göra en anteckning i fastighetsdatasystemet eftersom uppgifterna i systemet är bristfälliga eller motstridiga. Fastighetsregisterföraren ska då på ansökan av tillståndsmyndigheten förordna att fastighetsförrättning ska verkställas för att utreda de omständigheter som anteckningen förutsätter. På förrättningen tillämpas bestämmelserna om fastighetsbestämning i fastighetsbildningslagen.

17.3.2

Bestående nyttjanderätt

När en fastighet, till vars förmån det har beviljats ett tillstånd eller en rättighet eller för vars räkning det har deltagits i en åtgärd som har medfört nytta, övergår till någon annan, övergår till denne även de rättigheter och skyldigheter som är förenade med fastigheten och som följer av vattenhushållningsprojektet. Fastighetens nya ägare blir då ansvarig part. När en fastighet som är föremål för en rättighet som meddelats med stöd av vattenlagen övergår till en ny ägare förblir rätten på samma sätt i kraft trots ett ägarbyte (17:7.2). Det spelar ingen roll om ägarbytet baserar sig på en frivillig överlåtelse eller tvångsverkställighet. Bestämmelsen gäller alla slags rättigheter som beviljats med stöd av vattenlagen oberoende av om de framgår av fastighetsdatasystemet eller om de baserar sig på ett myndighetsbeslut eller ett inbördes avtal mellan parterna. I fråga om vissa projekt är förvärvaren av tillståndet eller rättigheten direkt med stöd av lagen skyldig att underrätta tillsynsmyndigheten om överföringen.

För att ett vattenhushållningsprojekt ska kunna genomföras krävs det att sökanden har tillräcklig nyttjanderätt till det område som behövs för projektet. Denna rätt kan beviljas med stöd av vattenlagen, men sökanden kan också skaffa den på annat sätt. Om den rätt som tillståndet enligt vattenlagen baserar sig på och som skaffats på annat sätt än med stöd av vattenlagen senare förfaller, kan tillståndsmyndigheten på ansökan bevilja den som genomför projektet nyttjanderätt på vissa villkor (17:8). Ett villkor är att nyttjanderätten anses nödvändig med beaktande av projektets art och betydelse. Sökanden ska betala ersättning för nyttjanderätten i enlighet med 13 kap.

Tillstånd enligt vattenlagen kan meddelas för att skydda en nyttjanderätt som grundar sig på en överenskommelse (17:9). Problemet med rättigheter som grundar sig på överenskommelser är deras beständighet, eftersom de inte i allmänhet antecknas i fastighetsdatasystemet. Rätten att använda ett område kan således senare bli föremål för tvister om fastigheten byter ägare. För att skydda överenskommelsen kan tillståndsmyndigheten på ansökan bevilja tillstånd så att rätten består också om fastigheten byter ägare. I 5 kap. 11 § bestäms särskilt om bestående överenskommelse om dikning.

17.3.3

Ägoreglering

I lagen om ägoregleringar på grund av vattendragsprojekt ingår bestämmelser om en särskild fastighetsförrättning som kan hänföra sig till ett projekt enligt vattenlagen. Enligt den nya vattenlagen kan en sådan ägoregleringsförrättning inledas först efter det att tillståndsbeslutet vunnit laga kraft (17:11). Med stöd av den gamla vattenlagen har det i praktiken kunnat gå så att flera ägoregleringsförrättningar har hållits på grund av samma projekt. Tillståndsmyndigheten ska lämna sådana lagakraftvunna beslut till lantmäteribrådet som kan medföra ett behov av en ägoreglering.

Bestämmelser om förordnande om ägoregleringsförrättning finns i 4 § i lagen om ägoregleringar på grund av vattendragsprojekt. Enligt paragrafen ska lantmäteribyrån förordna om verkställande av ägoregleringsförrättning på basis av tillståndsmyndighetens beslut. Om behovet av ägoreglering beror på en bestående höjning av vattenståndet ska en ägoregleringsförrättning alltid verkställas. I andra fall är verkställandet av förrättningen beroende av om någon av parterna yrkar att förrättningen ska verkställas. För kostnaderna för en ägoregleringsförrättning svarar innehavaren av tillståndet enligt vattenlagen, det vill säga i samband med projekt för höjning av vattenståndet i allmänhet den vattenrättsliga sammanslutning som bildats för projektet.

I samband med projekt för höjning av vattenståndet kan det område som sätts under vatten fogas till det angränsande vattenområdet. Man bör förfara på detta sätt om det område som sätts under vatten hör till en annan fastighet än ett allmänt område eller till ett annat samfällt område än samfälld skog. Ett ytterligare villkor är att området gränsar till ett samfällt vattenområde som utgör en annan registerenhet. Genom bestämmelsen försöker man förhindra en sådan situation där det i de flesta fall lämnar ett smalt bandformat vattenområde mellan delägarlagets vattenområde och den nya strandlinjen. Detta område skulle tillhöra en annan registerenhet och ägas av någon annan än det övriga vattenområdet och bredden på området skulle variera längs med stranden. Det område som sätts under vatten bör av denna anledning fogas till vattenområdet när ovannämnda villkor uppfylls.

18 Särskilda bestämmelser

18.1

Avvärjande av fara och förhindrande av skada

Regionförvaltningsverket kan ålägga NTM-centralen eller den projektansvarige att vidta temporära åtgärder för att förhindra skador som orsakas av exceptionella naturförhållanden, såsom översvämning eller någon annan förändring i vattenförhållandena. (18:4.1). Ansökan om åläggande av sådana åtgärder för avvärjande av fara kan göras endast av NTM-centralen. Förutsättningen är att förändringen i vattenförhållandena orsakar allmän fara för människors liv, säkerhet eller hälsa eller stor skada för enskilda eller allmänna intressen. Regleringen motsvarar i stor utsträckning den gamla vattenlagen (jfr den gamla VL 12:19). Regionförvaltningsverket har dock inte längre prövningsrätt när ålägganden meddelas, om villkoren i paragrafen är uppfyllda. I bestämmelsen har också slopats kravet att jord- och skogsbruksministeriet måste ge sitt samtycke till NTM-centralens ansökan.

Regionförvaltningsverket kan ge den projektansvarige rätt att vidta brådskande temporära åtgärder, om genomförandet av projektet hotas av någon exceptionell omständighet som torka, översvämning eller is (18:4.2). Bestämmelsen motsvarar den gamla vattenlagen, men torka har lagts till som ett villkor för tillämpningen av den.

Ägare till inrättningar eller anläggningar samt statliga myndigheter har direkt med stöd av vattenlagen rätt att spränga is, uppställa tillfälliga bommar och vidta andra nödvändiga åtgärder för att förhindra skada eller olägenhet som orsakas av isbildning eller is (18:5). Paragrafen motsvarar den tidigare regleringen (jfr den gamla VL 12:17).

Förlust av förmån som har orsakats av åtgärder för avvärjande av fara och förhindrande av skada som orsakas av is ska ersättas (18:6). Bestämmelserna om ersättning motsvarar i huvudsak den gamla vattenlagen. Om åtgärderna för avvärjande av fara har ålagts på ansökan av NTM-centralen, ersätts de direkta egendomsskador som åtgärderna orsakat av statens medel. Såsom skada som ska ersättas betraktas ändå inte förlust av vattenkraft. Om skadan har orsakats av en åtgärd som den projektansvarige har beviljats rätt till, ska denne ersätta den på ansökan. Till skillnad från den gamla vattenlagen gäller detsamma också ersättning för skador som orsakats av åtgärder för att förhindra issskador. Ersättningskyldig är den som utför åtgärden.

18.2

Undersökningstillstånd

Tillståndsmyndigheten kan på ansökan bevilja rätt att på annans område utgöra sådana undersökningar av jordmånen, vattenmängden och andra förhållanden som behövs för att utreda konsekvenserna av eller möjligheterna att genomföra ett vat-

tenhushållningsprojekt eller för att utröna grundvattentillgångarna (18:7). I första hand ska man försöka nå en överenskommelse med ägaren till området om sådana åtgärder. Undersökningstillstånd kan sökas om någon överenskommelse inte kan nås om saken. Till skillnad från den gamla vattenlagen söks undersökningstillstånd hos regionförvaltningsverket och inte hos den kommunala miljöförvaltningsmyndigheten. I övrigt har bestämmelserna om undersökningstillstånd inte ändrats.

Undersökningarna ska utföras så att onödiga olägenheter undviks. Ägaren till området ska underrättas om undersökningarna på förhand. Endast i undantagsfall kan åtgärderna vidtas utan förhandsanmälan. Ägaren till området ska också ges möjlighet att uttala sin åsikt med anledning av ansökan om undersökningstillstånd. Undersökningstillstånd beviljas för viss tid. I samband med undersökningstillståndet fastställs behövliga ersättningar för förluster av förmåner till följd av undersökningsarbetet. Ett beslut om undersökningstillstånd får verkställas även om det överklagas.

19 Lagens ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De viktigaste ändringarna

- Den nya vattenlagen trädde i kraft den 1 januari 2012.
- På ärenden som inletts före den 1 januari 2012 tillämpas den gamla vattenlagen.
- På ärenden som gäller tillsyn och förvaltningstvång och som inletts före den 1 januari 2012 tillämpas dock den nya vattenlagen.
- På gamla projekt och tillstånd tillämpas den gamla lagstiftningen.
- Gamla tillstånd och rättigheter är i kraft som sådana.
- Lagen innehåller flera övergångsbestämmelser som gäller enskilda typer av projekt.

Den nya vattenlagen och den reglering på lägre nivå som hänför sig till den trädde i kraft den 1 januari 2012. På vattenärenden som inletts efter den tidpunkten tillämpas den nya vattenlagen. På vattenärenden som inletts vid förvaltningsmyndigheter eller domstolar före den 1 januari 2012 tillämpas den gamla vattenlagen. Om en fullföljdomstol upphäver ett beslut som gäller ett sådant ärende och återförvisar ärendet att i sin helhet behandlas på nytt, tillämpas den nya vattenlagen på ärendet. På ärenden som gäller tillsyn och förvaltningstvång tillämpas den nya vattenlagen från och med ikraftträdandet, det vill säga från och med den 1 januari 2012. Om ett ärende som gäller tillsyn eller förvaltningstvång har inletts vid en myndighet under 2011 och ärendet inte hinner avgöras före den nya lagens ikraftträdande, tillämpas den nya lagens bestämmelser på behandlingen av ärendet från och med den 1 januari 2012.

Utgångspunkten för övergångsregleringen är att den tidigare lagstiftningen tillämpas på gamla projekt och tillstånd. Reformen påverkar inte giltigheten av tillstånd och rättigheter som beviljats med stöd av den tidigare lagstiftningen, de är alltså i kraft som sådana. Sådana projekt eller åtgärder som har påbörjats lagligen före den 1 januari 2012 kan likaså slutföras med iakttagande av den gamla vattenlagen.

Den nya vattenlagen ålägger inte den projektansvarige att ansöka om nytt tillstånd eller översyn av tillståndsvillkoren för ett projekt som redan erhållit tillstånd. Om ett ärende som gäller översyn av tillståndsvillkoren för ett sådant projekt inleds på ansökan av sökanden eller någon annan part eller på grund av ett villkor om översyn i tillståndet, iakttas i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 21 § i den nya lagen vid sidan av den tidigare lagstiftningen. Detta gäller tillstånd och andra beslut av myndigheterna som kan jämföras med tillstånd. Avsikten är inte att förutsättningarna för att bevilja tillstånd ska börja bedömas på nytt i samband med att tillståndsvillkoren ses över. Grunden för översynen kan vara oförutsedda skador (10 år från anmälan om slutförande), förändrade förhållanden samt säkerhetsskäl.

På projekt som redan erhållit tillstånd eller projekt som redan påbörjats tillämpas bestämmelserna om tillsyn och förvaltningstvång i 14 kap. samt bestämmelserna i 2 kap. 9 § om underhåll och avlägsnande av projekt och åtgärder i 2 kap. 9 § i vattenlagen.

Om ett vattenregleringsprojekt eller ett projekt som påverkar vattenståndet och avtappningen har beviljats tillstånd före den 1 maj 1991, kan tillståndsvillkoren ses över eller nya tillståndsvillkor meddelas, om skadeverkningarna inte kan minskas tillräckligt på något annat sätt. Sökande kan vara den statliga tillsynsmyndigheten, fiskerimyndigheten eller en kommun.

I fråga om projekt som erhållit tillstånd före den 1 januari 2012 iakttas kontrollskyldigheterna i de tillstånd och beslut som gäller projekten. Tillståndsmyndigheten kan ändra en sådan kontrollskyldighet eller, om någon ändring inte ingår i tillståndet, ålägga ny kontrollskyldighet i fråga om ett sådant projekt.

Tillståndsmyndigheten kan på ansökan ändra villkor i fråga om fiskevårdsskyldighet eller fiskerihushållningsavgift som hänför sig till ett projekt som erhållit tillstånd före den 1 januari 2012, om det ska anses behövt med hänsyn till ett allmänt intresse eller ett viktigt enskilt intresse. På behandlingen av sådana ärenden tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 22 § i den nya lagen. Om tillståndet inte från tidigare innehåller villkor i fråga om fiskevårdsskyldighet eller fiskerihushållningsavgift, tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 21 § på ärendet.

Ett beslut som gäller en allmän farled och som har fattats före den 1 januari 2012 kan ändras med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i 10 kap. 4 §.

Anläggningar som byggts med stöd av de bestämmelser som var i kraft före den 1 april 1962 berörs dessutom av skyldigheten att tillåta byggande enligt 19 kap. 12 §. Ägaren till en sådan anläggning kan åläggas att tillåta byggande av behövliga anordningar för bevarande av fiskbeståndet och säkerställande av vattendragets tillstånd samt att avstå för deras nyttjande behövlig vattenmängd.

Reformen begränsar inte den projektansvariges rätt att ansöka om tillstånd för projektet enligt den nya lagen. Utgångspunkten är då det tidigare tillståndet, till vilket tillståndsmyndigheten fogar villkor som behövs för att skydda allmänna eller enskilda intressen. Dessa villkor får inte nämnvärt minska nyttan av projektet eller leda till kostnader som är oskäliga i förhållande till nyttan av projektet.

På bäddar och anläggningar för avledning av avloppsvatten som avses i 10 kap. i den gamla vattenlagen och som har tagits i bruk före den 1 januari 2012, tillämpas bestämmelserna i 103 c § i miljöskyddslagen.

Om det råder oklarhet beträffande innehållet i ett tillstånd eller en rättighet som beviljats för ett vattenhushållningsprojekt före den 1 januari 2012 eller oklarhet om tillstånds- eller rättighetshavarna, kan tillståndsmyndigheten förtydliga beslutet eller ersätta det med ett beslut enligt den nya vattenlagen. I beslutet ska i syfte att säkerställa allmänna eller enskilda intressen meddelas sådana behövliga villkor för att undvika olägenheter som föreskrivs i 3 kap. 10–14 §. Villkoren ska grunda sig på eller precisera det tidigare beslutet, och de får inte avsevärt minska den nytta som nyttjandet av tillståndet eller rättigheten medför eller leda till kostnader som är oskäliga i förhållande till nyttan av projektet. Detsamma gäller också andra åtgärder som har genomförts lagligen före den 1 januari 2012.

Det kan beslutas att ett tillstånd eller en rättighet som grundar sig på de bestämmelser som gällde före den 1 januari 2012 ska upphöra att gälla i enlighet med bestämmelserna i 3 kap. 24 och 25 §.

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet	Datum April 2012		
Författare	Projektgrupp tillsatt av miljöministeriet			
Publikationens titel	Den reviderade vattenlagen 2011 • Det centrala innehållet och de viktigaste ändringarna			
Publikationsserie och nummer	Miljöministeriets rapporter I sv/2012			
Publikationens tema				
Publikationens delar/ andra publikationer inom samma projekt				
Sammandrag	<p>Totalreformen av vattenlagen, som trädde i kraft vid ingången av 2012, innebar ett stort antal ändringar jämfört med den gamla vattenlagen. I publikationen beskrivs vad som har ändrats i den nya lagen och till vilka delar regleringen inte har ändrats. Strävan har varit att göra regleringen klarare och mer lättförståelig. De gemensamma bestämmelserna som gäller alla projekt har klarare än förr samlats i kapitel 2 och 3. Kapitel 3 om tillståndsplikt är uppdelat i allmän tillståndsplikt som grundar sig på projektens konsekvenser och i en förteckning över sådana projekt som alltid kräver tillstånd. Den reglering som baserade sig på allmänna förbud har således frångåtts. Förutsättningarna för beviljande av tillstånd bedöms fortfarande i regel utifrån en intressejämförelse. Bestämmelserna om vattenhushållningsprojekt har förenhetligats. I stället för det kapitel som gällde vattenreglering har det tagits in ett kapitel om bestående ändring av medelvattenståndet. Bestämmelserna om ledande av avloppsvatten har överförs till miljöskyddslagen. I fråga om behandling av tillståndsärenden är den viktigaste ändringen att syneförrättning och separat slutsyn har frångåtts. Det tidigare utredningsförfarandet och syneförrättningen har ersatts med inhämtande av särskild utredning. En nyhet är också att bestämmelserna om vattenrättsliga sammanslutningar har samlats i kapitel 12. Endast mindre ändringar har gjorts i bestämmelserna om ersättningar, tillsyn och ändringssökande.</p>			
Nyckelord	lagstiftning, vattenskydd, tillstånd enligt vattenlagen, vattenbyggande, vattenhushållning, tillsyn			
Finansiär/ uppdragsgivare	Miljöministeriet			
	ISBN 978-952-11-4012-9 (PDF)	ISSN 1796-170X (online)		
	Sidantal 111	Språk Svenska	Offentlighet Offentlig	
Beställningar/ distribution	Publikationen finns tillgänglig på internet: www.ymparisto.fi/julkaisut			
Förläggare				
Tryckeri/tryckningsort och -år	Helsingfors 2012			

KUVAILEHTI

<i>Julkaisija</i>	Ympäristöministeriö		<i>Julkaisu-aika</i> Huhtikuu 2012	
<i>Tekijä(t)</i>	Ympäristöministeriön asettama projektiryhmä			
<i>Julkaisun nimi</i>	Den reviderade vattenlagen 2011 • Det centrala innehållet och de viktigaste ändringarna (Uudistunut vesilaki 2011 • Keskeinen sisältö ja tärkeimmät muutokset)			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Miljöministeriets rapporter 1sv/2012			
<i>Julkaisun tema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Vuoden 2012 alussa voimaan tullut vesilain kokonaisuudistus toi mukanaan lukuisia muutoksia vanhaan vesilakiin verrattuna. Julkaisussa kuvataan sitä, mikä uuden lain myötä on muuttunut ja miltä osin sääntely on säilynyt ennallaan. Sääntelyä on pyritty uudessa laissa selkiyttämään sekä parantamaan sen ymmärrettävyyttä. Kaikkia hankkeita koskevat yhteiset säännökset on koottu aiempaa selvemmin yhteen lain 2 ja 3 lukuihin. Luvanvaraisuutta koskeva 3 luku jakautuu hankkeen vaikutuksiin perustuvaan yleiseen luvanvaraisuuteen ja luetteloon niistä hankkeista, joille on aina haettava lupa. Yleiskieltoihin perustuvasta sääntelystä on siten luovuttu. Luvan myöntämisen edellytyksiä arvioidaan edelleen pääsääntöisesti intressivertailun perusteella. Vesitaloushankkeita koskevia säännöksiä on yhdenmukaistettu. Vesistön järjestelyä koskeneen luvun tilalle on tullut luku keskivedenkorkeuden pysyvistä muuttamisesta. Jäteveden johtamista koskeneet säännökset on siirretty ympäristönsuojelulakiin. Lupa-asioiden käsittelyssä keskeinen muutos vanhaan vesilakiin verrattuna on luopuminen katselmustoimituksesta ja erillisestä lopputarkastuksesta. Aikaisempi selvitysmenettely ja katselmustoimitus on korvattu erityisen selvityksen hankkimisella. Uutta laissa on myös se, että vesioikeudellisia yhteisöjä koskevat säännökset on koottu lain 12 lukuun. Korvauksia, valvontaa ja muutoksenhaakua koskeviin säännöksiin on tehty vain vähäisiä tarkistuksia.</p>			
<i>Asiasanat</i>	lainsäädäntö, vesiensuojelu, vesiluvat, vesirakentaminen, vesitalous, valvonta			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Ympäristöministeriö			
	ISBN 978-952-11-4012-9 (PDF)	ISSN 1796-170X (verkkokj.)		
	<i>Sivuja</i> 111	<i>Kieli</i> ruotsi	<i>Luottamuksellisuus</i> julkinen	
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.ymparisto.fi/julkaisut			
<i>Julkaisun kustantaja</i>				
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Helsinki 2012			

Den nya vattenlagen trädde i kraft den 1 januari 2012. Den ersatte helt och hållet den tidigare vattenlagen (264/1961), som varit i kraft ungefär 50 år. Huvudsyftet med reformen av vattenlagen var att modernisera lagen så att den motsvarar de förändringar som efter lagens stiftande har skett inom användningen av vattentillgångar, den nationella lagstiftningen och gemenskapsrätten samt i samhället över huvud taget. Reformen syns i lagen i form av ny uppbyggnad och nytt skrivsätt. Även många materiella bestämmelser har ändrats. Den gamla lagens grundläggande principer och lagens tillämpningsområde har dock i huvudsak behållits oförändrade.

Även om vattenlagen har förkortats något jämfört med tidigare är den fortfarande en mycket omfattande författning. För de myndigheter och andra aktörer som arbetar med vattenlagen är det alltså viktigt att veta vad som har ändrats i lagen och vad som trots det nya skrivsättet kvarstår oförändrat. Publikationen är i första hand avsedd som handledning för de myndigheter som tillämpar vattenlagen, alltså regionförvaltningsverken (RFV), närings-, trafik- och miljöcentralerna (NTM-centralerna) och kommunerna, när de ska sätta sig in i de nya lagbestämmelserna. Även andra som kommer i kontakt med vattenlagen när de genomför vattenhushållningsprojekt eller annars kan ha nytta av publikationen.

I publikationen förklaras tillämpningen av den nya vattenlagen, men tolkningen av lagen preciseras först genom rättspraxis. Därför är det viktigt att alltid läsa de aktuella paragraferna i vattenlagen jämsides med publikationen. Med hjälp av denna publikation kan emellertid myndigheterna och andra aktörer börja bekanta sig med den nya vattenlagen och tillämpningen av den.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4012-9 (PDF)
ISSN 1796-170X (online)